Georges Huber

MOJ ĆE ANĐEO IĆI PRED TOBOM

HKD SV. JERONIMA

Georges Huber

MOJ ĆE ANĐEO IĆI PRED TOBOM

Svima kojima je na poseban način potrebna pomoć, zaštita i obrana Božja, a naročito djeci i siromasima

posvećuje ovu knjigu
HKD SV. JERONIMA

Naslov izvornika:
Mon ange marchera devant toi

Nakladnik: HKD SV. JERONIMA
Trg kralja Tomislava 21, ZAGREB
tel/fax: 01/4922-300
Za nakladnika: Radovan Grgec
Preveo: Radovan Grgec
Uredio: Marko Zefić
Lektura i korektura: Petar Grgec
Unos teksta: Lucija Kvorka

Slika na ovitku: Fra Angelico; Navještenje, *detalj*

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 235.1

HUBER, Georges
Moj će anđeo ići pred tobom
/ Georges Huber ; <preveo Radovan Grgec>.
- 3. izd. - Zagreb : HKD Sv. Jeronima, 2004.
- (Biblioteka Sveci i svetišta ; knj. 3)
Prijevod djela: Mon ange marchera devant toi.

ISBN 953-6111-43-8

961127062

Georges Huber

MOJ ĆE ANĐEO IĆI PRED TOBOM

III. izdanje

HKD SV. JERONIMA

Biblioteka:
SVECI I SVETIŠTA
Knjiga III.

PREDGOVOR

U vrijeme nuklearne fizike i svemirskih letova, u vrijeme desakralizacije i demitizacije, suvremenom čovjeku i vjerniku teško je vjerovati u ono što se ne može vidjeti ili opipati. U ozračju toga mentaliteta anđeli postaju plod pobožne mašte ili znaci primitivne simbolike. Anđeo čuvar našega djetinjstva ulazi u imaginarni svijet kojemu pripadaju vile, vještice, Djed Mraz i ostala fantastična bića.

Valja imati mnogo hrabrosti da se čovjek opre takvom shvaćanju, kojemu podliježu i mnogi teolozi. Tu hrabrost imao je, eto, i jedan katolički laik, švicarski novinar Georges Huber, koji je ovom knjigom podsjetio suvremenike na tradicionalno vjerovanje Crkve o toj stvarnosti. Iako o tom ne postoji nikakva formalna dogma, tj. nikakva doktrinalna definicija, s crkvenim učiteljstvom vjerujemo da anđeli nisu nikakvi simboli ni plod primitivne mašte, nego najbolja ilustracija dogme o Božjoj Providnosti i brizi za ljudsku osobu, koja je vrhunac stvaranja. Biblijski tekstovi, kojima se Huber obilno služi, govore o toj vjeri, a isto tako i tradicija Crkve te njezina povijest.

Anđeli su, u svjetlu te vjere, stvorena duhovna bića, potpuno različita od nas, nevidljive ali stvarne osobe, a ne samo znakovi (*Usp. Alfons Klein: Engel sind Zeichen, Geist und Leben, 5. – 75*). Bog ih je stvorio da nas štite, čuvaju i vode po njegovu planu i promislu, poštujući pri tom našu slobodnu volju. Uostalom, zašto Božja briga za ljude ne bi mogla na

neki način biti "personificirana" u takvoj osobi, čiju nam je egzistenciju i misiju sam Bog objavio?

Georges Huber ne boji se i ne stidi svoje vjere. Zna doduše da će njome šokirati mnoge "prosvijetljene" duhove, ali i da će Božja poruka uvijek biti za jedne sablazan a za druge ludost. Na srcu mu je želja posljednjih velikih papa našega vremena da se i danas što više širi štovanje anđela čuvara i pobožnost prema njima, da s tim dragim suputnicima živimo u što prisnijem prijateljstvu, u ovom vremenu u kojemu na nas vrebaju tolike opasnosti. Služeći se brojnim pontifikalnim, koncilskim i biblijskim dokumentima i tekstovima, autor, svjestan poteškoća na koje kod suvremenog čovjeka nailazi to štovanje i pobožnost, nastoji podsjetiti čitatelje na zaboravljenu bit vjere i vjernosti i u tom pogledu. Na pristupačan i trijezan način opisuje oblike anđeoskog djelovanja i intervencija u čovjekovu svagdanjem životu, a jednako uvjerljivo i zanimljivo piše i o pobožnosti prema anđelima, o njihovu zazivanju i o velikoj potrebi njihove pomoći ne samo djeci nego odraslima u njihovoj otuđenosti i osamljenosti, o kojoj nam toliko govori dubinska psihologija.

Inače je Georges Huber poznat suvremeni religiozni pisac i novinar, dopisnik brojnih listova, koji je kao takav proveo u Rimu tridesetak godina te posebno došao na glas kao dopisnik dnevnika "La Croix". Istaknuo se u postkoncilskom laičkom apostolatu. Pisao je mnogo o poznatom katoličkom laiku La Piri i o kardinalu Lercaru, a od ostalih nje-

govih djela valja spomenuti: "Prema Koncilu, prema jedinstvu" te "Pavao VI. – biografske i psihološke skice".

Ovim djelom poznatoga katoličkog novinara HKD sv. Jeronima želi dati svoj prilog proširivanju starih i otkrivanju novih vidika.

Djelo je prvi put objavljeno 1976. i rasprodano za nekoliko mjeseci. Preveo sam ga na poticaj kard. Kuharića, koji ga je posebno preporučio.

Radovan Grgec

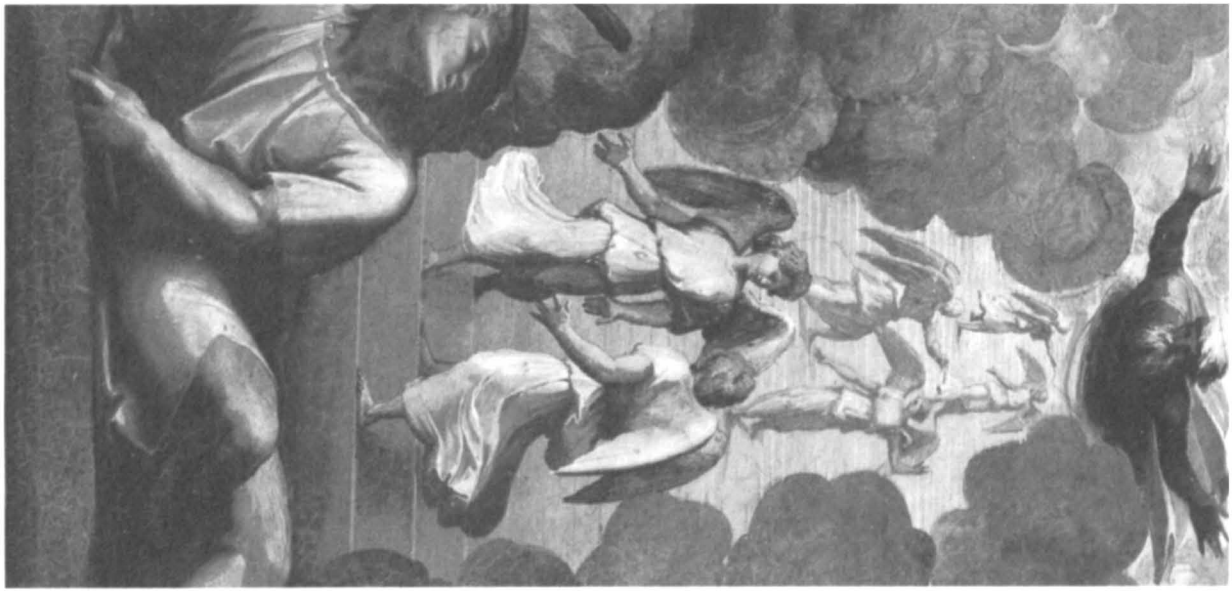

Raffael: Jakovljev san

Šaljem, evo, svojega anđela pred tobom, da te čuva na putu i dovede u mjesto koje sam priredio. Poštuj ga i slušaj! Ne buni se protiv njega, jer vam neće oprаštati prekršaje: ta moje je ime u njemu. Ako mu se budeš vjerno pokoravao i budeš vršio sve što sam naredio, ja ću biti neprijatelj tvojim neprijateljima i protivnik tvojim protivnicima. Anđeo će moj ići pred tobom...

(Izl 23, 20–23).

Gustave Doré

PRED DILEMOM

Nedavno su objavljene dvije knjige nadahnute brigom i nastojanjem Crkve da se prebrodi suvremena kriza vjere. To je knjiga "Što valja vjerovati?", kojoj je autor kardinal G. M. Garonne, tuluški nadbiskup a potom predstojnik Kongregacije za katolički odgoj (nešto kao ministar prosvjete u vladi Crkve), i knjiga "Što ne vjerujem", koju je napisao John A. T. Robinson, profesor na sveučilištu u Cambridgeu, nekadašnji anglikanski biskup u Woolwichu.

Oba crkvena dostojanstvenika pozabavila su se u svojim djelima problemom anđelâ.

"Premalo je ako kažemo da anđeli više nisu u modi", piše kardinal Garonne. "Danas ljudi na njih najradije uopće ne misle, iz straha od suočenja s tim mučnim i nerješivim pitanjem savjesti. Našavši se pred dilemom da li da s Crkvom priznaju postojanje tih tajanstvenih bića i budu zbog toga proglašeni naivnima i zaostalima, ili da se otvoreno izjasne protiv njihova postojanja te tako ubroje među protivnike vjere i pravog smisla evanđelja, oni se najradije uopće ne izjašnjavaju."

Takav je, eto, stav velikoga broja ljudi. Ne baš hrabar, ali, kako misle, neizbježiv.

Uz tu, danas najbrojniju, skupinu ljudi, koja se uzdržava od svakog otvorenog izjašnjavanja o tom problemu, kardinal Garonne spominje još dvije. Prvoj pripadaju ljudi "koji znaju prevladati svoje skrupule", tzv. jaki i inteligentni duhovi.

U drugu pak ulaze oni koji misle i osjećaju s vjernim pukom i s Crkvom, shvaćaju evanđeosku riječ u njezinu pravom smislu i s pouzdanjem se mole tim nevidljivim suputnicima što nam ih je Bog dao (str. 155. – 156).

John A. T. Robinson počinje poglavlje o anđelima podsjećajući na članak u časopisu "New Christian", svojevrsnome "zločestom djetetu" kršćanskog novinarstva u Velikoj Britaniji. U članku se ustvrđuje kako je za anđele krajnje vrijeme da odu: "Ako ih više ne bude u propovijedima, vjeronauku i liturgiji, bit će to samo dobitak."

Robinson dobrim dijelom usvaja takvo mišljenje: "Ako želimo biti iskreni, valja nam priznati da manje-više svi u stvari mislimo tako, jer u očima većine ljudi anđeli su samo dodatak klupku ionako nestvarnoga maštanja kojim je obavijeno evanđelje. Oni ne samo da ne čine vjeru realnijom, nego je odvajaju od svake stvarnosti čineći je još daljom i neodređenijom. Mislim da se to ne može poreći".

Nakon tih konstatacija autor knjige "Što ne vjerujem" zaključuje: "Ukoliko, dakle, uzimamo ljude takvima kakvi jesu te im nastojimo obrazložiti kršćansku vjeru na osnovi onoga što njima izgleda istinito, slažem se s časopisom New Christian." (str. 143)

Kakav stav treba da zauzme katolik suočen s tako različitim mišljenjima?

Hoće li on, poklonivši povjerenje tradicionalnom naučavanju Crkve, tumačiteljice evanđelja, i

dalje vjerovati u postojanje tih nevidljivih suputnika čovjeka? Hoće li u svom kršćanskom životu računati na njihovu djelotvornu prisutnost?

Ili će možda, prosuđujući objavljenu istinu na osnovi onoga što izgleda vjerojatno većini današnjih ljudi, poželjeti da anđeli nestanu iz propovijedi, vjeronauka i liturgije? Hoće li se on ponašati kao da su anđeli nestvarna bića poput vila ili Djeda Mraza?

Kako bismo dobili odgovor na ta sporna pitanja, istražit ćemo naučavanje i stavove papa našega vremena: Pija XI, Pija XII, Ivana XXIII. i Pavla VI.

Nije li zadatak vrhovnoga svećenika da utvrđuje u vjeri pastire i vjernike kako bi oni svojim primjerom i riječju izgrađivali Crkvu? Nije li njegov glas među svim suvremenim glasovima najautentičniji tumač kršćanske nauke?

Odgovor papâ reći će nam možemo li se mirne savjesti pridružiti mnoštvu onih koji niječu postojanje anđela ili pak, naprotiv, moramo biti ponosni i sretni što pripadamo tom "ostatku" dobroga kršćanskog puka koji, kako god brojčano malen, vjeruje još uvijek s Crkvom da anđeli postoje i da nas čuvaju.

Svjedočanstva i iskazi

Papa Pio XI. jednom je prilikom povjerio skupini posjetilaca da on na početku i na kraju svakoga dana zaziva svojega anđela čuvara. Dodao je da tijekom dana, naročito ako dođe do kakvih komplikacija, što se u papinskom poslu često dešava, često ponavlja taj poziv.

"Želimo izjaviti", nastavio je Pio XI, "i zato da bismo izvršili dug zahvalnosti, da nam je naš anđeo čuvar uvijek pomogao na čudesan način. Vrlo često osjećamo kako je on tu, kraj nas, spreman da nam pomogne."

Podsjetivši zatim na riječi sv. Bernarda o našoj dužnosti poštovanja, ljubavi i povjerenja prema anđelima čuvarima, koje je Crkva uvrstila u svoje liturgijske molitve, Pio XI. otkrio je slušateljima kako je, dok je još bio sasvim mlad, imao sreću da čuje i shvati savjete toga naučitelja. Oni su se duboko utisnuli u njegovo srce. Potičući ga na pobožnost prema anđelu čuvaru, te su mu riječi pomogle u svemu dobru što ga je mogao učiniti u životu.

Takve izjave iznenadit će bezvjerce, pa čak i začuditi neke vjernike. Tko bi mislio da Pio XI, koji je optužio Staljina zbog progonâ u Rusiji, koji se usudio suprotstaviti Hitleru i Musoliniju i čija je neukrotiva energija podsjećala na hrabrost Grgura VII, računa u toj mjeri na pomoć svoga anđela čuvara i da mu se tijekom dana često moli? Tko bi na to pomislio da sam Pio XI. nije to povjerio slušateljima u jednom javnom govoru? (Govor katoličkoj djeci 2. IX. 1934., *Discorsi di Pio XI*, vol. III, 196. – 200).

Kao što se sam često utjecao nevidljivom suputniku kojega mu je Bog poslao da ga "čuva na svim njegovim putevima", tako je i drugima često preporučivao tu pobožnost, naročito nekim skupinama posjetilaca i vjernika, kao što su diplomatski predstavnici Svete Stolice, misionari, odgojitelji i izviđači. "Tu pobožnost uvijek preporučujemo izviđačima,

koji su često prepušteni vlastitim snagama. U takvim situacijama neka ne zaborave da imaju nebeskoga vodiča i neka se sjete da anđeo čuvar zaista bdije nad njima. Pomisao na to dat će im hrabrost i pouzdanje." (Govor katoličkim izviđačima 10. VI. 1923., *Discorsi di Pio XI*, vol. I, str. 141)

Vrlo lijepa tajna

Ivan XXIII. ispričao je kako je Pio XI. predstavnicima Svete Stolice preporučivao pobožnost prema anđelima čuvarima. Kao apostolski vizitator u Bugarskoj, imenovan na to mjesto u ožujku 1925, a devet godina nakon toga kao apostolski delegat u Turskoj i Grčkoj, mons. Angelo Roncalli živio je u zemljama u kojima su katolici u manjini. Ekumenski duh još nije bio zbližio kršćane, a Sveta Stolica u tim krajevima tada još nije uživala ugled kao sada. Stoga je misija mons. Roncallija bila vrlo delikatna i teška.

Prigodom njegova posjeta Vatikanu Pio XI. povjerio je mons. Roncalliju jednu "vrlo lijepu tajnu" kako bi mu olakšao njegov posao na Balkanu. Govorio mu je o utjecanju djelotvornoj prisutnosti anđela. "Ta prisutnost, koja je vrelo trajne radosti svojim štićenicima", objasnio je Pio XI. svojemu budućem nasljedniku, "uklanja poteškoće i ublažuje suprotnosti. Kada nam je dužnost razgovarati s osobom koja je teško pristupačna našim argumentima i kojoj stoga moramo prići s još uvjerljivijim riječima, mi se utječemo svojemu anđelu čuvaru. Molimo ga da posreduje kod anđela čuvara one osobe s kojom

ćemo se susresti. Nakon uspostavljanja međusobnog razumijevanja između ta dva anđela, razgovor između pape i njegova posjetioca postaje mnogo lakši." (Govor pape Ivana XXIII. od 9. IX. 1962, Discorsi, vol. IV, p. 726).

Nekadanji osobni tajnici Pija XI. otkrili su nam još neke karakteristične pojedinosti koje svjedoče o intimnoj povezanosti velikoga pape s anđelima.

Evo što, na primjer, piše jedan od papinih najbližih pomoćnika, kardinal Carlo Confalonieri, prefekt Kongregacije za biskupe i nekadanji tajnik pape Pija XI:

"Pio XI. gajio je veliku pobožnost prema anđelima čuvarima, u prvom redu prema svojemu anđelu čuvaru, a onda i prema anđelima koji slove kao zaštitnici raznih crkvenih područja i službi.

Ako je morao izvršiti neki delikatni zadatak, molio je svojeg anđela da mu pripravi put i da utječe na one s kojima se trebao susresti. Štoviše, u posebno teškim okolnostima, on se obraćao i anđelu čuvaru svojega sugovornika moleći ga da prosvijetli i smiri onoga koji mu je povjeren na zaštitu.

Stupajući na područje milanske nadbiskupije, gdje ga je Benedikt XV. 1921. imenovao nadbiskupom, mons. Ratti kleknuo je da poljubi zemlju koju mu je Gospodin povjerio, a zatim je zazvao u pomoć njezina anđela čuvara. Tako je postupio, čim mu se pružila prilika, i kada je došao u Poljsku kao apostolski vizitator." (C. Confalonieri, *Pio XI visto da vicino*, Torino 1957, str. 308. – 309)

Njegov tajnik E. Pellegrinetti, kasniji nuncij u Jugoslaviji, a zatim kardinal, ispripovjedio je događaj koji otkriva kakvo je pouzdanje Pio XI. imao u pomoć anđela. Bilo je to ljeti 1918, nekoliko mjeseci prije kraja prvoga svjetskog rata. Njemačke su trupe okupirale dio Poljske. Došavši 24. lipnja na obale Visle, poslanik Benedikta XV. posjetio je varšavskog guvernera generala von Besslera, glasovitog pobjednika kod Antwerpena i Modelina. Po svojemu običaju uoči svakoga neugodnog posjeta, mons. Ratti usrdno se obrati Majci Dobroga Savjeta i anđelu čuvaru svojega teškog sugovornika. Pripadao je naciji koja se borila protiv Nijemaca te mu je sad valjalo razgovarati s visokom ličnošću na koju ne može utjecati argumentima ni političkog ni vojnog značaja.

Ipak, njegovo se pouzdanje pokazalo opravdanim. U svom razgovoru s njemačkim generalom mons. Ratti je, prema pripovijedanju vlč. Pellegrinettija, pokazao toliko iskrenosti, služio se toliko odmjerenim i prikladnim riječima, unio u svoj glas toliko ozbiljnosti i blagosti, da je zadobio poštovanje svojega vojničkog sugovornika. Iako nije kod varšavskog guvernera postigao sve što je očekivao, pošlo mu je za rukom da ukloni predrasude, ublaži suprotnosti i dobije neka obećanja, a to je bilo mnogo." (E. Pellegrinetti: *Pio XI*, Rim 1939, str. 11).

Takvi doživljaji daju biljeg čovjekovu životu. Kada je nekadanji apostolski vizitator, postavši papa, povjeravao kome kakvu misiju, obično ga je na put slao uz riječi: "Neka Gospodin bude s vama na putu

i neka vas prati njegov anđeo. (Confalonieri, nav. djelo, str. 309)

Stanovita prisnost

Pio XII. također je govorio o ulozi anđelâ u kršćanskom životu, premda se o tom nije povjeravao na isti način kao njegov prethodnik Pio XI. i njegov nasljednik Ivan XXIII.

Imamo dva njegova teksta o anđelima: kratku ali važnu primjedbu u enciklici i nagovor što ga je održao nekoliko dana prije smrti.

U enciklici "Humani generis", objavljenoj u Svetoj godini 1950, papa je upozorio biskupe na neke "zablude koje ugrožavaju temelje katoličke nauke". Među krivim mišljenjima osudio je i stajališta pojedinih teologa "koji se pitaju jesu li anđeli osobna bića" (AAS 1950, str. 570).

Riječi što ih je Pio XII. uputio 3. listopada 1958. skupini od sedam stotina američkih hodočasnika pravi su biser pastoralne teologije. Nagovor je bio kratak, ali bogat naukom i praktičnim primjenama. U njemu onaj kojega zovu "anđeoskim pastirom" potiče vjernike na stanovitu prisnost s anđelima čuvarima.

Polazeći od zemaljskog kako bi slušatelje postepeno uzdigao do nebeskih stvarnosti, Pio XII. tu, pošto je podsjetio na ljepote vidljivoga svijeta, kao što su more i zvjezdano nebo, kojima su se putnici, dolazeći s one strane Oceana, divili za svojeg puta, ističe da "postoji drugi svijet, nevidljiv, ali isto tako

stvaran kao i ovaj naš. Taj nevidljivi svijet, koji nas okružuje, nastanjen je anđelima. "Oni su bili u gradovima što ste ih posjetili... oni su bili vaši suputnici", rekao je papa.

Zatim je, nadahnuvši se Svetim pismom, spisima svetih otaca i liturgijom, označio ulogu anđela čuvara u našim životima:

"Nije li Krist o maloj djeci, koja su uvijek bila tako draga njegovu čistom srcu, punom ljubavi, rekao: "Njihovi anđeli na nebu neprestano gledaju lice mojega nebeskog Oca" (Mt 18,10)? Kada djeca odrastu, zar ih tada njihovi anđeli napuštaju? Sigurno ne!

Pjevajmo o anđelima čuvarima ljudi, kako čitamo u liturgijskoj pjesmi, o nebeskim suputnicima što ih je Bog dao krhkoj ljudskoj naravi kako ne bi podlegla neprijateljima koji na nju vrebaju. Ta ista misao nalazi se neprestano u spisima crkvenih otaca.

Svaki čovjek, kako god neznatan, ima anđele koji se brinu za njega. Oni su slavni, čisti i uzvišeni, pa ipak su vam dani za suputnike. Njima je povjereno da budno paze na vas kako se ne biste udaljili od Krista Gospodina.

I ne samo da vas oni žele zaštititi od opasnosti što vrebaju na vašem putu, nego žele i uvijek biti uz vas potičući vaše duše i ohrabrujući ih kada nastojite da se po Kristu uzdignete do sjedinjenja s Bogom."

Katkada smo skloni poslanje anđelâ ograničiti na obrambenu i zaštitničku ulogu, naročito u materijalnom pogledu. Pio XII., s cjelokupnom kršćanskom tradicijom, ide dalje: "Naš anđeo čuvar", kaže

on, "brine se za naše posvećenje, on se dovija kako bi nam pomogao da se duhovno uzdižemo i da razvijamo svoju prisnost s Bogom. Anđeo čuvar učitelj je askeze i mistike, on je vodič i pomoćnik na usponu prema vrhuncima."

Pio XII. završava svoju nagovor potičući vjernike da već ovdje na zemlji održavaju prisne odnose sa svojim nevidljivim suputnicima koji će jednoga dana postati vidljivi suputnici u vječnosti. "Mi se ne možemo od vas rastati a da vas ne potaknemo da u sebi probudite i oživite smisao za nevidljivi svijet koji vas okružuje, jer vidljivo je prolazno, a nevidljivo vječno (2 Kor 4,18), i da održavate stanovitu prisnost s anđelima, čija je stalna briga upravljena vašem spasenju i vašem posvećenju. Ako je to Božja volja, provest ćete radosnu vječnost s anđelima.

Naučite već sada poznavati ih." (*Discorsi e radiomessagi*, vol. XX, str. 413. – 414)

Često s njime razgovaram

Ivan XXIII. također je gajio duboku pobožnost prema svojem anđelu čuvaru. Može se reći da se taj papa savršeno držao savjeta što ga je njegov prethodnik dao hodočasnicima iz Amerike kada ih je poticao da "održavaju stanovitu prisnost s anđelima". Možemo dodati kako je vjera Ivana XXIII. u djelotvornu prisnost anđelâ bila takva da je za njega, kao i za Pija XI, nevidljivo postajalo na neki način vidljivo u očima njegove vjere.

Stoga je papa "aggiornamenta" u svojim govorima često spominjao anđele. U tim govorima naročito nas se doima njegova jednostavnost i prirodnost. Ivan XXIII. vjeruje u postojanje anđela čuvara i u njihovo poslanje među ljudima jer je to Bog objavio. Za njega tu nema problema. On ne raspravlja, ne gubi se u suptilnom razglabanju, i ne komplicira, jer je jednostavan čovjek. Bog je govorio, i to je dovoljno zdravom razumu i muževnoj vjeri Ivana XXIII. Postojanje anđelâ je za Angela Roncallija jednako očita istina kao "dva i dva su četiri", premda sasvim drugačijeg ishodišta nego matematske istine.

Vjerujući u postojanje anđela, Ivan XXIII. radosno se koristi svakom prilikom da svoje slušatelje upozori na tu utješnu istinu. Tako je, npr., u poruci prigodom tridesete obljetnice vatikanskog radija, 1. X. 1961., podsjetio na tajanstvenu pomoć koju anđeli pružaju svećeničkoj riječi kako bi prodrla u duše i srca svojih slušatelja: "Neka Božji anđeli budu mili glasnici naših riječi... neka govore, ušavši u svaku kuću, o našoj brizi za uspostavljanje društvene sloge, za čistoću morala, za vršenje ljubavi i za mir među narodima. Konačno, neka potiču vjernike da mole za Koncil." (*Discorsi*, vol. III, str. 450)

Kada je nekoliko mjeseci nakon toga poticao svećenike da s još većim žarom mole brevijar za uspjeh Koncila, savjetovao im je da se utječu anđelima čuvarima: "Posebno ćemo moliti našeg anđela čuvara da nam svojim zagovorom pomaže u svagdanjem moljenju časoslova kako bismo to činili dostojanstveno, pažljivo i pobožno, da bude ugodno

Bogu i plodno za nas i za duše drugih." (Apostolska egzortacija od 6. I–62; AAS 1962, str 7.).

Ne podsjeća Ivan XXIII. na djelotvornu prisutnost anđela samo svećenike. On o tome rado govori i ostalim vjernicima, a osobito roditeljima, neka uliju u duše djece uvjerenje da nisu nikada sama i da je uz njih anđeo koji ih čuva, neka ih dakle nauče da s anđelima povjerljivo razgovaraju. "Anđeo čuvar dobar je savjetnik. On nas zagovara kod Boga, pomaže nam u našim potrebama, čuva nas od opasnosti i nesreće. Papa bi želio da vjernici osjete svu veličinu te anđeoske pomoći." (Govor od 24. X–62, *Discorsi*, vol. I, str. 798)

Štovanje anđelâ moralo bi među kršćanskim pobožnostima zauzimati jedno od povlaštenih mjesta. Ivan XXIII, dozivajući slušateljima u pamet prizor anđeoskih zborova u betlehemskoj špilji, izjavljuje: "Nikada ne smijemo zanemariti posebnu pobožnost prema anđelu čuvaru, koji se nalazi uz svakoga od nas. Moglo bi se reći da Betlehem predstavlja na neki način sintezu svjetla: našeg Otkupitelja i Gospodina, Mariju, njegovu i našu majku, sv. Josipa i anđele. Tu se napaja i učvršćuje naša nadnaravna vjera." (*Discorsi*, vol. 5, str. 328).

Ivan XXIII. smatra dakle štovanje anđela bitnom pobožnošću za kršćanina. Nije to nipošto čudno, jer su prema riječima kardinala Daniéloua[1] "najveći među svecima i ljudima Božjim, od sv. Augustina do Johna Henryja Newmana, živjeli u prisnosti s njima." (J. Daniélou: *Les anges et leur mission*, str. 5).

Komunikacija s anđelima drugih ljudi

Štovanje anđelâ, aktualno uvijek i svagdje, pogotovo je aktualno u naše vrijeme. Razvoj transportne tehnike i opsjednutost brzinom, tako karakteristična za suvremenog čovjeka, izvrgavaju nas sve većoj opasnosti, koja ište sve veću zaštitu. Nisu li upravo anđeli čuvari pravi zaštitnici ljudi? Zazivajući ih s još većim žarom, kako primjećuje Ivan XXIII. u svojem nagovoru o cestovnom prometu i propisima, postići ćemo "njihovu intervenciju i utjecaj na ljudski razum i volju, pa čak i na tehnička sredstva koja zbog krivo shvaćenog natjecanja i zbog traženja rekorda pod svaku cijenu, mogu postati uzrokom ljudske propasti". Stoga poglavar Katoličke crkve želi da se "pobožnost prema anđelima čuvarima pojača. Svatko od nas ima svojega anđela čuvara, ali svatko može komunicirati i s anđelom čuvarom drugih ljudi." (*Discorsi*, vol. III, str. 384)

---

[1] Kardinal Jean Daniélou, poznati teolog, bio je svojim spisima i djelima jedan od preteča II. vatikanskog koncila. Međutim budući da je počeo upozoravati na opasnosti nekih kontestatorskih i rušilačkih strujanja u pokoncilskoj Crkvi, zadobio je mnoge neprijatelje, koji su objeručke prihvatili "patku" francuskog lista "Le canard enchaîné" o skandalu u vezi s njegovom smrti (20. V. 74.) i proširili je kako bi oslabili njegov utjecaj. Ipak su mu njegovi pravi prijatelji, kao npr. p. Henri de Lubac, ostali odani, ističući kako je Daniélou uvijek bio i ostao čovjek evanđeoske vjernosti i slobode. Posljednja istraživanja o njegovoj smrti, o kojima se kod nas, nažalost, malo znade, dodatno su potvrdila to mišljenje osvijetlivši kard. Daniéloua i kao velikog apostola marginaliziranih. HKD sv. Jeronima (sv. Ćirila i Metoda) izdalo je u svojoj seriji "Novi vidici" njegove knjige "Osporavanje i svjedočenje" i "Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice". U predgovoru ovoj posljednjoj objavljeni su prvi put kod nas podaci iz istrage o kardinalovoj smrti.

Ivan XXIII. bio je toliko uvjeren da se anđeli nalaze uz ljude i da ih štite te je, promatrajući nedjeljom na Trgu sv. Petra hodočasnike i turiste prigodom moljenja "Anđela Gospodnjeg" te prigodom papinskog blagoslova, mislio na isto tako brojno mnoštvo anđela čuvara, nevidljivo prisutno na istom trgu. Tako je postupao i sv. Franjo Saleški, vrlo drag Ivanu XXIII, običavajući prije propovijedi baciti pogled na slušatelje da pozdravi njihove anđele čuvare, uz njih nevidljivo prisutne.

U pismu svojoj nećakinji, sestri Angeli Roncalli, dok je bio nuncij u Francuskoj, budući papa Ivan XXIII. povjerio joj je ponešto u vezi s anđelima. "Tvoje redovničko ime", piše joj on, "koje te podsjeća na ime tvojega strica biskupa, tvojega šukundjeda i tvojega brata, od kojih ova posljednja dvojica već uživaju u vidljivom društvu anđela, moralo bi te potaknuti da održavaš prisne odnose sa svojim anđelom čuvarom i sa svim anđelima čuvarima osoba koje poznaješ i koje voliš u Crkvi i u svojem redu. Kakve li utjehe kad osjećamo da se sasvim blizu nas nalazi taj nebeski zaštitnik, koji pazi na svaki naš korak i svjedok je naših najskrovitijih čina. I ja mu se obraćam molitvom Anđele Božji, čuvaru moj barem pet puta na dan, a često se također, u miru i sabranosti, upuštam u duhovni razgovor s njime. Kada moram posjetiti neku važnu osobu radi službenih razgovora i poslova Svete Stolice, molim svojeg anđela da stupi u vezu s anđelom dotične osobe kako bi ovaj utjecao na nju. Na tu me je pobožnost više puta podsjetio Sveti Otac Pio XI. blage uspomene i ja je smatram

vrlo plodonosnom." (*Lettres à ma famile*, Cerf 1969, pismo od 3. X. 1948.)

Kao što je istaknuo nekadašnji tajnik Ivana XXIII, mons. Loris Capovilla, ta papina prisnost s nevidljivim svijetom očitovala se naročito u njegovim izrazima i riječima prigodom razgovora s nekim posjetiocima, kada bi rekao npr.: "Moj dobri anđeo nadahnuo me je u tome", "Moj anđeo probudio me je jutros..." itd." (Pismo od 16. VII. 1968.)

Ovaj prikaz odnosa Ivana XXIII. s anđeoskim svijetom završit ćemo malo poznatim događajem koji je imao neprocjenjivi utjecaj na život Crkve i, neizravno, na život cijeloga svijeta. Ivan XXIII. povjerio je naime jednome kanadskom biskupu kako nadahnuće za sazivanje Koncila pripisuje upravo svom anđelu čuvaru.

Tu se, vjerojatno, ne radi o nekom ukazanju. U više navrata Ivan XXIII. javno je iznio kako mu je misao o sazivu Koncila došla za vrijeme molitve. U svom razgovoru s kanadskim prelatom papa je samo pobliže naznačio da mu je Bog to nadahnuće dao posredstvom njegova anđela čuvara.

Taj način Božjega djelovanja nije nimalo čudan, pogotovo ako imamo na pameti norme Božjega djelovanja u povijesti spasenja. Kada Bog priopćuje ljudima ne neku nadnaravnu milost, nego neku misao, sugestiju ili nadahnuće, obično se služi posredovanjem anđela čuvara koji tajno djeluje na ljudske sposobnosti i moći. (Usp. Toma Akvinski, *Summa theologica*, I, q. 113, art. 1, ad 2) Tako se Bog poslužio anđeoskim posredništvom i kada je predao

zakon Mojsiju (Dj 7,53), te kada je nadahnuo svoje proroke (Gal 3,19).

Pridruženi Božjem upravljanju

Svečana izjava Pavla VI. okrunila je svjedočanstva trojice njegovih predšasnika.

U svojoj vjeroispovijedi od 30. lipnja 1968., pri završetku Godine vjere, poglavar Crkve spominje anđele na dva mjesta: na početku, da bi potvrdio njihovo postojanje, i na kraju, da bi istaknuo njihovo sudjelovanje u božanskom upravljanju svijetom.

"Vjerujemo u jednoga Boga – Oca i Sina i Duha Svetoga – koji je Stvoritelj vidljivih stvari – kao što je ovaj svijet gdje se odvija naš prolazni život – i nevidljivih – kao što su čisti duhovi koje zovemo anđelima – i Stvoritelj duhovne i besmrtne duše u svakom čovjeku."[2]

Tu je potrebno jedno objašnjenje. U Vjerovanju, na misi, ne spominjemo anđele izričito, nego samo neizravno: ispovijedamo kršćansko vjerovanje "u jednoga Boga, Stvoritelja neba i zemlje, svega vi-

[2] Kardinalska komisija što ju je 1967. imenovao Pavao VI., u svojoj izjavi o novom holandskom katekizmu odlučno ističe da je postojanje anđela istina vjere: "Treba da Katekizam jasno naučava da je Bog, osim vidljivog svijeta u kojemu provodimo svoj život, stvorio i kraljevstvo čistih duhova koje zovemo anđelima.".Tu komisija upozorava na Uredbu "Dei Filius" Prvoga vatikanskog koncila i na Uredbu "Lumen gentium" (br. 49, 50) Drugoga vatikanskog koncila. Prije toga je u pismu kardinalu Alfrinku, primasu Holandije, papa među dopunama koje valja uvrstiti u "Holandski katekizam" upozorio na nauku o postojanju anđela koja se temelji na evanđelju i crkvenoj predaji (AAS 1968, str. 685).

dljivoga i nevidljivoga". Kao što tumači tridentinski katekizam, pod riječima "nebo i zemlja" treba razumijevati sve što se na nebu i na zemlji nalazi: nebeski svod, sunce i zvijezde, nepregledno mnoštvo anđela, gore i doline, more, biljke, životinje i ljudi. "Te se riječi o stvaranju neba i zemlje odnose na stvaranje svega postojećeg. To je rekao već prorok David: Tvoja su nebesa i tvoja je zemlja, zemaljski krug ti si sazdao, i sve što je na njemu. No, koncilski oci na Nicejskom saboru izrazili su to još kraće, dodavši dvije jednostavne riječi: vidljivo i nevidljivo. I zaista, sve što u sebi sadrži cjelokupno stvorenje, sve što upoznajemo kao djelo Božje, možemo ili obuhvatiti svojim osjetilima, pa to zovemo vidljivim, ili samo shvatiti svojim razumom, pa to zovemo nevidljivim." (Katekizam Tridentskog sabora, I, kom. II, br. 5).

Na kraju ispovijesti vjere papa spominje duše koje promatraju Boga "u nebeskoj Crkvi", gdje, "prema različitim stupnjevima, sudjeluju s anđelima u božanskoj vlasti koja pripada proslavljenom Kristu."

Božansko upravljanje i *vlast* riječi su koje nalazimo i kod sv. Tome Akvinskog u trećem odlomku prvog dijela njegove Sume (103–119).

U svojoj vjeroispovijedi Pavao VI. ističe kako su anđeli i blaženici "prema različitim stupnjevima" pridruženi Božjem upravljanju svijetom. Izabranici Božji posreduju za ljude, dok anđeli čuvari ne samo da mole za ljude nego i direktno djeluju oko njih i na njih. Kod izabranih duša radi se o posredovanju molitvom, a kod anđelâ o molitvi i o direktnoj inter-

venciji: oni su istodobno branitelji ljudi kod Boga i službenici Božji kod ljudi.

* * *

"Naša je želja da se što više razvije pobožnost prema anđelima čuvarima." Da bih odgovorio toj želji pape bl. Ivana XXIII, inicijatora suvremene obnove Crkve, ja sam se, premda laik, prihvatio dužnosti da napišem ovu knjižicu o ulozi anđela čuvara u svagdanjem životu ljudi.

Kao novinaru, koji je neprestano u kontaktu sa svijetom, sigurno mi nije nepoznato koliko je danas postojanje anđelâ osporavano. Stoga mi je jasno kako se, govoreći o njihovoj djelotvornoj prisutnosti na svim ljudskim putevima (usp. Ps 90,11), izlažem mogućnosti da budem proglašen naivnim i natražnim čovjekom.

Ništa zato!

Osporavanje te objavljene istine, na koju tako uporno upozoravaju suvremeni pape, moglo bi biti još jednim razlogom više da javno posvjedočimo svoju vjeru u nju.

Zar ćemo prestati vjerovati u postojanje nebrojenih zvijezda na nebu zato što neki uobraženi i kratkovidni ljudi niječu tu stvarnost?

Na pisanje ove knjige prijateljski su me poticali ne samo svećenici i teolozi nego i mnogi laici koji su, u časopisima u raznim zemljama, čitali moje članke o anđelima čuvarima. Postavili su pitanje: Ako je, po kršćanskoj nauci, uloga anđelâ čuvarâ u svagdanjem

životu tako velika, zašto nam se tako rijetko o njim govori?

Nije li sadašnja kriza vjere duboko povezana s slabljenjem vjerovanja u postojanje anđela?

Hayley; Jakovljev san

ŠTO KAŽU SV. PISMO I LITURGIJA

Jedan kršćanski mislilac, ponesen svetom srdžbom zbog urotničke šutnje kojom je obavijeno postojanje anđela, napisao je da nijekati anđele znači istrgnuti svaku drugu stranicu iz Biblije, a da i ne govorimo o Obredniku. Paul Claudel pak piše: "Od anđela iz raja zemaljskoga do anđela iz Apokalipse, od onoga koji se ukazao Manoahu do onoga koji je poučio Zahariju, od onih koji su šibali Heliodora do pratioca mladoga Tobije, od anđela koji je tješio Hagaru do onoga koji je izbavio sv. Petra, na gotovo svim stranicama Svetoga pisma nailazimo na te pratioce koji nas poučavaju i tješe."

Zaista je čitava Biblija prožeta tajanstvenom prisutnošću anđelâ. Njihova se djelotvorna prisutnost osjeća i onda kada se ne ukazuju našim očima kao u knjizi Postanka i Otkrivenja, u knjizi Tobijinoj i u knjizi o Makabejcima, u evanđeljima i u Djelima apostolskim.

"Oče moj, kako da zahvalim mladiću koji me je pratio?" pita mladi Tobija na kraju puta na kojemu je uživao blagodati zaštite što mu ju je pružio arkanđeo Rafael. "Kakvim bih mu se darom mogao odužiti za njegova dobročinstva? Doveo me je k tebi zdrava, izliječio je moju ženu, podigao moj novac, a onda je i tebi vratio zdravlje. Ispunio je radošću moje roditelje; obasuo nas je svakovrsnim dobročinstvima. Nikakav dar se s njima ne može mjeriti." (Tob 12,2–3).

Te riječi mladoga Tobije zorno nam predočuju tjelesna i duhovna dobročinstva anđela čuvara.

One osvjetljuju i stihove 90. psalma (11–13), koji s nekoliko snažnih riječi označuju poslanje naših nevidljivih čuvara: "Anđelima svojima Bog zapovjedi da te čuvaju na svim putevima tvojim. Na rukama će te nositi da se ne spotakneš o kamen. Nogom ćeš gaziti lava i ljuticu, zgazit ćeš lavića i zmiju."

Prema tumačenju sv. Roberta Bellarmnina, crkvenog naučitelja, te riječi valja shvatiti u doslovnom i u prenesenom značenju. Anđeli čuvari čuvaju ljude od tjelesnih i duhovnih pogibelji. Uostalom, Sveto pismo to potvrđuje. Sve što se odnosi na ljude, tiče se i anđela, oni su za sve to zainteresirani i nisu nipošto ravnodušni prema tome. Anđelima bismo mogli, uz malu nadopunu, pripisati Terencijeve riječi: "Mi smo prijatelji ljudi, pa ništa što se odnosi na ljude, nije nama strano." Bijes prirodnih sila, napadaji životinja, ljudske strasti, spletke, urote i ratovi, sve to može biti predmet direktne anđeoske intervencije, čim je u pitanju vječna sudbina Božjih prijatelja. U knjizi Tobijinoj vidimo arkanđela Rafaela u liku mladoga suputnika kako ozdravlja od sljepoće staroga Tobiju, koji je bio žrtva najobičnijeg nesretnog slučaja, kad mu je u oči pala nečist iz lastavičjeg gnijezda. Slušamo kako taj isti Rafael daje mladome Tobiji savjete iz bračnoga morala i podsjeća ga da je dužnost zahvalnosti prema Bogu važnija od sviju drugih ljudskih dužnosti (Tob 11,7).

Umirući od žeđi u pustinji

U više zgoda Stari nam zavjet prikazuje anđele kako se brinu za održanje ljudske egzistencije. Tako se, na primjer, jedan anđeo javlja Hagari i njezinu sinu Jišmaelu koji umire od žeđi u pustinji, te na njegove riječi uz njih poteče izvor žive vode (Post 21,19). Drugi anđeo pak budi proroka Iliju koji je, satrven malodušnošću, legao pod smreku govoreći: "Već mi je svega dosta. Gospodine, uzmi dušu moju jer nisam bolji od otaca svojih." Anđeo mu tada dade pečen kruh i vrč vode. Ilija je to pojeo i popio. Tako okrijepljen, išao je četrdeset dana i noći sve do Božje gore Horeba (1 Kr 19,4–8). Anđeo je također zgrabio proroka Habakuka, koji je trebalo da odnese hranu žeteocima, i u tren oka prenio ga iz Judeje u Babilon, gdje je prorok Danijel bio bačen u lavlju jamu. "Danijele, Danijele", povikao je Habakuk, "uzmi hranu što ti je Bog šalje!" (Dn 14,32–36) Anđeli su i četrdeset godina opskrbljivali manom Izraelce na putu u Kanaan (Izl 16; Ps 78,24). Svakoga dana osim subote Izraelci su, zahvaljujući anđelima, nalazili na pustinjskoj površini manu, hranu sličnu korijandrovu sjemenju.

Anđeoska se pomoć na poseban način očituje u Jakovljevu burnom životu. Bježeći pred srdžbom svog brata Ezava, usnio je Jakov ljestve što stoje na zemlji, a vrhom dopiru do neba. Po njima su se penjali i silazili anđeli. Istodobno ga je Gospodin utješio i ohrabrio obećavši mu potomstvo brojno kao prah zemaljski i svoju stalnu pomoć: "Ja sam s

tobom kamo god pođeš, i dovest ću te natrag u ovu zemlju." (Post 28,11–15)

Anđeli će se Jakovu ponovo javiti na putu povratka da bi mu zajamčili Božju pomoć u njegovu susretu s bratom Ezavom, čije se srdžbe bojao (Post 32). Jakov je tijekom čitavog svojega burnog života u tolikoj mjeri iskusio pomoć anđeosku da je, blagoslivljajući djecu prije smrti, zahvaljivao Bogu što ga je cijeloga života vodio kao pastir i svojemu anđelu što ga je izbavljao od svakoga zla (Post 48,15–16).

Više puta u Starom zavjetu anđeli interveniraju da bi ljude uputili i savjetovali što da čine. Tako se u pustinji anđeo javlja Hagari koja je, bojeći se gnjeva svoje gospodarice Sare, pobjegla od nje, i potiče ju da joj se vrati (Post 16,9). Isto tako, anđeo zaustavlja Abrahamovu ruku spremnu da udari Izaka svezana na žrtveniku (Post 22,12). Anđeo se javlja i proroku Balaamu kako bi ga odvratio od toga da prokune narod Božji (Br 22).

Etimološki, riječ anđeo znači "glasnik". Bog šalje anđela da javi Abrahamu rođenje Izakovo, a tako i Zahariji da mu najavi rođenje Ivana Krstitelja. Anđeo također u ime Božje objavljuje proroku Danijelu i proroku Zahariji što im je činiti, kao što će i u Otkrivenju jedan javiti Ivanu što treba da naviješta.

Uzeše ga za ruku

Kada je naredio Eliezeru da potraži ženu za Izaka, Abraham je potaknuo toga slugu da se povjeri svojem anđelu kako bi nadvladao teškoće u tako ne-

ugodnu poslu: "Jahve, pred čijim sam licem hodio, poslat će s tobom svojeg anđela i tvoje će putovanje privesti k cilju..." (Post 24,40). Slično je govorio i Tobija, tješeći ženu nakon odlaska sinovljeva: "Ne plači Uvjeren sam da će ga pratiti dobri anđeo, i njegovo će putovanje biti sretno, i vratit će nam se živ i zdrav." (Tob 5,26–27)

Kako bi spasili svoje štićenike, anđeli se ne ustručavaju da katkada vrlo energično interveniraju. Tako, kada su Lot i njegovi prije razorenja Sodome ognjenim i sumpornim daždom oklijevali da se udalje, dva anđela "uzeše ga za ruku, a tako i njegovu ženu i njegove dvije kćeri, jer ih je Gospodin htio poštedjeti, i odvedoše ih izvan grada" (Post 19,16). Anđeo je zatvorio ralje gladnim lavovima u čiju je jamu kralj Darije bacio proroka Danijela. "Moj je Bog poslao svojeg anđela, koji je zatvorio ralje lavovima, i oni mi ne naudiše, jer sam nedužan pred Gospodinom." (Dn 6,23) Anđeli očituju sličnu moć nad prirodnim silama kada oslobađaju tri judejska mladića što ih je kralj Nabukodonozor bacio u užarenu peć jer su uskratili idolopoklonstvo zlatnome kipu koji je kralj bio postavio. Sidrak,[3] Mizak i Abdenago (Šadrak, Mešak i Abed Nego) bili su vezani i bačeni u peć, ražarenu sedam puta više nego obično. Trojica mladića, stavivši sve svoje pouzdanje u Boga, hodali su posred plamena nepovrijeđeni, dok su kraljevi ljudi neprestano podjarivali vatru. Vatra je bila tako jaka da je prešla rubove peći i ubila Kaldejce koji su bili

[3] U ovoj knjizi katkada se služimo starom transkripcijom biblijskih imena, koja je poznatija i rasprostranjenija (op.prev.).

oko nje. "No Anđeo Gospodnji siđe u peć Sidraku i njegovim drugovima te izagna plamen ognja iz peći tako da usred peći puhaše kao rosni lahor, a oganj ih ne dodirnu niti im zadade bol ili kakvu neugodnost." (Dn 3) Potreseni ovom tako očitom intervencijom Boga posredstvom anđela, trojica mladića počeše jednoglasno hvaliti Gospodina pjesmom koju će Crkva uvrstiti u svoju liturgiju.

Hodajući usred plamena

Kralj, očevidac toga čuda, prepoznao je prisutnost anđela uz trojicu mladića u peći i viknuo: "Vidim četiri čovjeka kako odriješeni hodaju posred plamena i ništa im se zlo ne događa, a četvrti je sličan sinu Božjemu... Blagoslovljen bio Bog Sidrakov, Mizakov i Abdenagov, koji je poslao svojeg anđela i izbavio svoje sluge, one koji se uzdahu u njega te se ne pokoriše kraljevoj naredbi, već radije predaše svoje tijelo ognju negoli da se klanjaju drugome osim svojemu Bogu."

Ovdje vidimo kako je taj poganski vladar bio oštrouman i pošten. Zaprepašten nadljudskom superiornošću anđela, on iskazuje poštovanje duhu vjere trojice mladića i divi se vjernosti njihova Boga. Potresen čudom, ide još i dalje: "Naređujem dakle: O narodi, plemena i jezici, svatko između vas tko bi pogrdio Boga Sidrakova, Mizakova i Abdenagova neka bude raskomadan, a njegova kuća pretvorena u ***smetište***, jer nema boga koji bi mogao izbaviti kao ovaj Bog." (Dn 3,29)

Naročito kada je u pitanju egzistencija izabranoga naroda, Bog šalje svoje anđele, spremne da ga slušaju i izvrše njegove naloge (Ps 102,21). Nisu li anđeli poslani "da budu na službu onima koji imaju baštiniti spasenje " (Heb 1,14)?

Faraon neprestano izmišlja nove zapreke kako bi onemogućio Izraelcima da napuste Egipat i vrate se u kanaansku zemlju. Kako bi skršio protivljenje vladarovo i oslobodio svoj narod, Bog jedne noći rukom svojega anđela ubija prvorođence od ljudi i životinja u Egiptu.

Zatim će posredstvom anđela voditi Izraelce četrdeset godina, kroz tisuću poteškoća, od obala Nila do obećane zemlje. Da bi spriječio napadaje egipatske vojske koja im je bila za petama, anđeo je između njih i Egipćana razvukao gustu maglu (Jš 24,7), koja nam doziva u pamet dimne zavjese u suvremenim ratovima.

Danju bi anđeo razastirao ogroman oblak nad Izraelcima kako bi ih štitio od sunca, a noću je palio ispred njih ognjeni stup da im rasvijetli put. "Šaljem, evo, svog anđela pred tobom, da te čuva na putu i dovede te u mjesto koje sam priredio. Poštuj ga i slušaj, ne preziri njegovih savjeta!... Ako mu se budeš vjerno pokoravao i budeš vršio sve što sam naredio, ja ću biti neprijatelj tvojim neprijateljima i protivnik tvojim protivnicima. Moj anđeo će ići pred tobom." (Izl 23,20–23)

I ukaza im se konjanik

Kad se Jošua približio Jerihonu, anđeo ga je ohrabrio obećavši mu pobjedu, kao što je kasnije anđeo također pripremio Gideona i pomogao mu u pobjedonosnoj borbi protiv Midjanaca.

Judita, prodrijevši u neprijateljski tabor da bi ubila Holoferna, pripisuje uspjeh svojega pothvata Bogu i pomoći svog anđela: "Tako mi samoga Gospodina, njegov me je anđeo štitio kad sam krenula odavle, te za mojega boravka (u taboru Asiraca) i na mojemu povratku..." (Jdt 13).

Anđeoska pomoć postaje još očitija u epopeji Makabejaca koji su se pobunili protiv sirskog okupatora i branili kult pravoga Boga protiv idolopoklonstva. Sveto pismo nam tu govori o tri sjajne anđeoske intervencije.

Pobijeđen od Izraelaca, sirski general Timotej priprema se s brojnim stranim četama i jakom skupinom azijskih konjanika na osvetnički rat. Prije nego će ući u borbu, drugovi Jude Makabejca mole i zaklinju Boga da bude "neprijatelj njihovim neprijateljima i protivnik njihovim protivnicima" (Izl 23,22), kao što je obećao. U jeku bitke Sirci vidješe petoricu krasnih ljudi koji im se ukazaše. Oni su dolazili s neba, na konjima sa zlatnim uzdama, i postaviše se na čelo židovske vojske. Uzeše Makabeja među se da ga štite svojim oružjem i čuvaju neranjena. "Na protivnike bacahu strelice i munje, tako da su ih zabliještili i smeli, te se oni raspršiše u najvećem neredu." (2 Mak 10)

Razljućen porazom generala Timoteja, prvi ministar sirskoga kralja, Lizija, skupio je vojsku od 80.000 ljudi i osamdeset slonova. Među Židovima nastade panika. Kad su Makabejevi drugovi saznali da Lizija opsjeda tvrđave, zaplakali su zaklinjući sa svim narodom Gospodina neka pošalje svojeg anđela da izbavi Izrael. Juda Makabej krenuo je sa svojim ljudima. "Dok su se još nalazili blizu Jeruzalema, ukaza im se na čelu konjanik u bijelim haljinama koji je vitlao zlatnim oružjem." Ohrabreni prisutnošću tog anđela, židovski vojnici osjetiše da su spremni napasti ne samo ljude nego i najdivljije zvijeri, i probiti željezne zidove (2 Mak 11). Navališe poput lavova na Sirce i odniješe pobjedu. Lizija, "koji nije bio čovjek nerazuman", razmislio je o tom porazu, i shvatio da je Izraelce učinila nepobjedivima pomoć Svemogućega, koji se borio s njima.

Nekoliko godina kasnije imamo novi protuždovski pohod Siraca, pod zapovjedništvom Nikanora. Židovi zazvaše pomoć Anđela Gospodnjeg, i ta im je pomoć osigurala novu pobjedu.

U vrijeme sirijske okupacije Judeje anđeo je i opet intervenirao kada je Heliodor, prvi ministar kralja Seleuka IV., pokušao staviti ruku na blago u hramu. Sav je Jeruzalem bio u strahu i zazivao pomoć Božju. Nimalo ganut tim prizorom, Heliodor je prodro u svetište i stigao pred riznicu. "Tada se ukaza Gospodar anđelâ u svoj svojoj moći. Pred očima im se pojavi konj s prekrasnim sedlom, a na njem strašan jahač: žestoko se propinjući, konj je udarao Heliodora prednjim kopitima. Heliodor pade na zemlju.

Tada se pojave druga dva mladića, koji su se isticali svojom ljepotom, snagom i sjajem svoje odjeće, i stadoše ga bičevati tučom udaraca." (2 Mak 3) I tako je intervencija anđelâ spasila hramsko blago.

Priteci nam u pomoć

Anđeoske intervencije u Novom zavjetu još su nam poznatije.

Anđeli najavljuju Mariji utjelovljenje Boga, pastirima njegovo rođenje, svetim ženama uskrsnuće te apostolima njegov slavni povratak na svršetku vremena. Anđeli služe Isusu nakon kušnje u pustinji, a jedan ga anđeo tješi uoči muke u Getsemanskom vrtu. Sam Isus u više navrata govori o anđelima: o anđelima djece, koji promatraju Boga i čuvaju svoje štićenike, o radosti anđelâ nad obraćenjem grešnika, o legijama anđela koje bi ga mogle obraniti u času njegova uhićenja, o neizmjernom mnoštvu anđela koje će pratiti Krista prigodom njegova dolaska na svršetku vremena, o anđelima koji će okupiti izabrane i odagnati proklete, o pozivu ljudima da u nebu dijele život s anđelima...

Čudesna je uloga anđelâ u životu sv. Josipa. Oni mu se javljaju u snu u odlučnim časovima života: kako bi ga ohrabrili da se ne boji uzeti Mariju za ženu, da mu kažu neka bježi u Egipat kako bi spasio dijete Isusa od bijesa Herodova i, konačno, da bi se nakon Herodove smrti vratio najprije u izraelsku zemlju, a zatim u Nazaret.

Anđeli su vidljivo prisutni u životu prve Crkve. Oni oslobađaju apostole koje su Židovi bili bacili u tamnicu, zatim sv. Petra, koji je ponovno bio zatvoren. Oni interveniraju potičući apostole i njihove suradnike na rad među poganima. Na anđelov poticaj sv. Petar se susreće s Kornelijem, rimskim satnikom u cezarejskom garnizonu, da pokrsti njega i njegove. Anđeo također potiče đakona Filipa da pođe cestom što vodi iz Jeruzalema u Gazu, kako bi mogao u kršćansku vjeru uputiti službenika etiopske kraljice Kandake. U Troadi se sv. Pavlu noću javlja anđeo, obučen kao Makedonac, i moli ga da prijeđe preko mora i donese evanđelje toj europskoj zemlji. "Pođi u Makedoniju i priteci nam u pomoć!"

Ponovno osvojiti zauzetu zemlju

Budući da, zajedno s nadahnutim piscima i sa svom kršćanskom tradicijom, gleda u anđelima prave zaštitnike, savjetnike i vodiče ljudi na njihovu putu prema vječnom odredištu, Crkva također, u svojoj liturgiji, povjerava anđeoskoj zaštiti djecu. Ta zaštita nije nešto sporedno u ekonomiji spasenja, nego jedan od njezinih bitnih elemenata. Normalno je da Bog, izvor svega dobra, posredstvom anđela omogućuje da svjetlo dođe k ljudima.

Kompletorij časoslova počinje spominjanjem demona koji poput lava što traži plijen obilazi ljude, a završava spomenom na anđele čuvare koji su pozvani da se odupru sotoninim spletkama, da se

nastane u obitavalištima vjernih duša i da čuvaju njihov mir.

Brojni su, i možda premalo primjećivani, oni odlomci iz evanđelja koji nam prikazuju Krista također kao vođu koji želi ponovno osvojiti zemlju što ju je zauzeo neprijatelj, tj. Sotona, knez ovoga svijeta. Isto su tako brojne molitve iz obrednika kojima zaklinjemo Boga da od nas odagna davla i njegovu tiransku vlast nad ljudima i stvarima zamijeni oslobodilačkom prisutnošću svojih anđela.

Tako, na primjer, kada blagoslivlja štalu, svećenik moli Gospodina da to mjesto brani od sviju đavoljih zamki. Kada blagoslivlja bolesne životinje, Crkva moli da "nad njima prestane svaki utjecaj sotonske moći i vlasti". Kada pak blagoslivlja polja, livade i pašnjake, ona moli Gospodina da svećenikov blagoslov donese bijeg đavolâ i dolazak anđelâ. Zli anđeli bježe, a dobri stupaju na scenu.

"Udostoj se poslati s neba svojega svetog anđela, da on čuva i brani ovaj most i sve koji budu preko njega prelazili", moli Crkva prigodom blagoslova mosta, kako bi Bog postavio anđela da brani i štiti prolaznike poput kakva vojničkog poglavara.

"Usliši nas, Gospodine, Sveti Oče, vječni i svemogući Bože, i udostoj se poslati s neba svojega svetog anđela da bdije nad svima koji se budu nalazili na ovom mjestu, da ih štiti, čuva i brani!", slično moli Crkva i kada blagoslivlja školu, tiskaru i neka druga mjesta, kao i kada blagoslivlja osobe: na primjer majku pred porodom ili djecu koju preporučuje njihovim anđelima čuvarima.

"Čuda tehnike" nisu zaštitu anđela učinila suvišnom. Sjetimo se samo brojnih prometnih nesreća! Sjetimo se svemirskog broda "Apola 13", koji nije mogao stići do Mjeseca, podmornica koje se ne vraćaju u svoju bazu, aviona koji padaju na zemlju, vlakova koji znaju iskliznuti iz tračnica usprkos raznim sigurnosnim uređajima... Crkva moli da Bog uz ta prometna sredstva postavi svoje anđele kako bi branili i štitili putnike od pogibelji. Slične molitve imamo prigodom blagoslova vlakova, brodova i aviona.

Isto tako Crkva, prigodom polaska na neko hodočašće ili putovanje, moli da bi u društvu svojih svetih anđela vjernici mogli bez zapreke stići na mjesto kamo putuju i, konačno, u luku vječnoga spasenja.

Kao kad bismo zanemarili atomsku bombu

U anafori Ćirila Aleksandrijskog ima molitva gdje se na vrlo sažet način izražava univerzalnost anđeoske zaštite, koja obuhvaća čitav ljudski život: "Smiluj se, Gospodine, ovdje nazočnim vjernicima, te nas po snazi svojega svetog križa i po anđeoskoj zaštiti oslobodi od sviju pogibelji i nevolja: od požara, poplava, prevara, lopova, zmija, divljih zvijeri, opsjednuća, od napadaja i zasjeda đavolskih, od bolesti."

U očima Crkve, pouzdane tumačiteljice Objave, anđeli čuvari nisu nikakve neodređene ptice nebeske, ni nekakva čudna prozračna bića, ni neshvatljive pojave, ni čisti simboli. To su stvarna bića, snažne

ličnosti i čisti duhovi koji često, dok se prikazuju ljudima u vidljivu obliku, bude osjećaj straha i udivljenja, kako to svjedoči Sveto pismo.

Stoga je blaženi Petar Faber, jedan od učenika sv. Ignacija Lojolskog, pokazao mnogo vjere i zdrava razuma kada je, poslan u Mainz, prije nego se nastanio u kući što se nalazila u jednoj ozloglašenoj gradskoj četvrti, želio da se prostorije oslobodi prisutnosti zlih anđela i u njih uvede dobre anđele, tê nevidljive ljudske zaštitnike. U svakoj prostoriji svojega novog obitavališta kleknuo je i ovako molio: "Pohodi ovaj stan, molimo te, Gospodine; ukloni iz njega sve zasjede neprijateljske; neka tvoji sveti anđeli stanuju u njemu i čuvaju nas u miru. Neka tvoj blagoslov ostane uvijek na nama. Po Kristu Gospodinu našem."

On je to, kako je sam izjavio, učinio s istinskom pobožnošću, osjećajući da je dobro tako postupati kada se nekamo ulazi prvi put.

Zatim je zazvao anđele čuvare susjedâ, osjećajući da je i to ispravan postupak kada čovjek odlazi iz jednoga predjela grada u drugi. Molio je da njegovi sustanari i on ne pretrpe nikakva zla od zlih duhova u sudsjedstvu, a posebno od zloga duha bludnosti koji se po njegovu mišljenju nalazio među bludnicama i preljubnicama u tom dijelu grada.

Jesu li to reakcije plašljiva čovjeka, vizionara ili praznovjerna svećenika? Ne, to je stav Božjega čovjeka koji svojom prosvijetljenom vjerom shvaća stvarnu moć demonâ i anđelâ, nepojmljivu ljudima bez toga oštroumnog pronicanja u čovječju realnost.

Kako god bilo, koraci što ih je bl. Petar Faber poduzeo u ozloglašenom predjelu Mainza, jesu manje-više iznimne naravi. Doduše ne zato što bi bili udaljeni od autentične misli i tradicije Crkve, nego jer uz nju prianjaju tako jasno i odlučno kako je to među kršćanima danas, nažalost, veoma rijetko.

Kao što je istaknuo njemački liturgičar Johannes Wagner u predavanju o anđelima u suvremenom životu, sadašnja nesklonost svijetu nevidljivih bića sigurno ne znači napredak za čovječanstvo. "Činjenica da suvremeni čovjek, pa čak ni kršćanin, više nije svjestan ili potpuno svjestan opstojnosti i moći anđelâ ne može tu opstojnost i moć uništiti. Naprotiv, takvo neznanje osiromašuje i omlitavljuje duh čovjekov, izlažući ljude velikim opasnostima i lišavajući ih velike pomoći." Zatim je svoju misao ilustrirao sljedećom usporedbom: "Atomska je energija postojala od početka stvaranja materijalnog svijeta, davno prije nego što je čovjek i naslutio njezino postojanje. Isto tako i anđeli postoje od početka stvaranja duhovnoga svijeta. I oni će uvijek postojati, pa makar čovječanstvo milijune godina ne znalo za njihovo postojanje." (*Die Engel in der Welt von heute*, Th. Bogler, OSB, Maria Laach 1960, str. 11).

Suvremeno čovječanstvo ne bi ništa dobilo, nego bi čak mnogo izgubilo kada bi atomska energija bila samo mit ili fiksna ideja nekih egzaltiranih duhova. Tako ni kršćanin ne dobiva ništa ako se ponaša kao da ga prijateljska nevidljiva prisutnost, poslana od Boga, ne prati na svakom koraku, spremna da mu pruži pomoć i prosvjetljenje. Naprotiv, on na taj

način gubi mnogo na svim razinama svojega bića i na svim područjima svoje aktivnosti.

Rembrandt van Rijn; Danijelovo viđenje

NA OVOJ ZEMLJI NEĆEMO NIKADA ZNATI . . .

Vjerojatno su se čitaoci začudili kad su vidjeli kako Pavao VI. ističe ulogu anđelâ u božanskom upravljanju svijetom. Vjerojatno su bili pomalo iznenađeni kad su čuli u kakvom je prisnom odnosu Pio XI. bio sa svojim anđelom čuvarom i kako je Pio XII. pozvao vjernike da već ovdje na zemlji žive u najintimnijem prijateljstvu sa svojim budućim drugovima u vječnosti. Njihovo iznenađenje nije bilo ništa manje kada su pročitali kako Ivan XXIII, papa crkvene obnove, izražava želju za unapređenjem vjerničke pobožnosti prema anđelima.

To unapređenje ište bolje poznavanje naravi anđelâ i njihova poslanja. Međutim, teško je doći do prave spoznaje o anđelima, a još teže o njima ispravno govoriti. Anđeli su sasvim duhovna bića koja naše tjelesne oči nisu nikada vidjele i čije nam postojanje otkriva samo vjera.

Ako je teško pisati već i životopise svetaca, čije se misli i djela izdižu nad uobičajenu razinu, kako bismo mogli dostojno govoriti o tim netjelesnim bićima koja su prepuna inteligencije, snage i ljubavi?

Iako je napisao više rasprava o anđelima, Toma Akvinski na koncu svojeg života priznaje da na ovoj zemlji ne možemo točno spoznati što su oni: budući da njihova narav nadvisuje naše razumijevanje, ono ih ne može obuhvatiti u njihovoj biti (*Quaestiones quodlibetales*, III, q 3, str. 7).

Sv. Ivan Zlatousti također je tako mislio. On je govorio carigradskim kršćanima: "Mi ne možemo potpuno spoznati bit svoje duše ili, bolje reći, ona nam je nepoznata. U čemu je bit duše? Je li ona od zraka, od vjetra, od plamena? Ništa od svega toga, jer je sve to tjelesno, a duša je bestjelesna." Nama nije poznata supstancija naše duše, pa kako bismo mogli upoznati narav anđela? Usprkos svim našim istraživanjima mi ne možemo upoznati njihovu bit (5. homilija protiv Anomejaca).

Sv. Bernard, koji je napisao divnih stranica o anđelima, priznaje svoju nesposobnost da o njima dostojno govori: "A što da kažem o anđeoskim duhovima ja koji sam sićušan zemaljski crv?" (1. propovijed za svetkovinu sv. Mihaela) U najboljem slučaju možemo tek nešto naslutiti o njihovoj službi i hijerarhiji na osnovi imena što im ih daje Sveto pismo.

Odraz tih priznanja nemoći nalazimo i u Taulerovoj propovijedi o svetim anđelima: "Ne znam točno kojim se izrazima može i mora govoriti o tim čistim duhovima, jer oni nemaju ni ruku, ni nogu, ni oblika, ni materije, a ljudski duh i misao ne mogu obuhvatiti biće koje svega toga nema. Kako bismo onda mogli govoriti što su ta bića? Mi to ne možemo znati, i to nije čudno, jer mi ne poznajemo ni same sebe. Nije nam poznat ni duh po kojemu smo ljudi i od kojega primamo ono što je u nama dobro. Kako bismo onda mogli poznavati te uzvišene duhove čija je uzvišenost daleko iznad svega onoga što nam može

pokazati čitav svijet?" (*Taulerove propovijedi*, t. III, str. 129. – 130)

Tim poteškoćama, koje su se odvajkada javljale, jer se tiču same naravi anđelâ, suvremena kriza vjere pridodaje nove. Sovjetska astronautica Valentina Tereškova izjavila je prigodom svojega posjeta Italiji: "Svi su sovjetski astronauti komunisti i ateisti. Ni jedan od nas nije u svemiru primijetio ni anđela ni arkanđela, a ja mislim da ih nisu vidjeli ni naši američki kolege." Kad su američkog astronauta McDivitta pitali što on, kršćanin, misli o toj izjavi, odgovorio je: "Meni se čini da nema razlike između ovoga i *onoga svijeta*. Ako već na ovoj zemlji živite u prijateljstvu s anđelima i s Bogom, vi ćete tako živjeti i na drugom svijetu. Ako ne osjećate njihovu prisutnost na zemlji, nećete je osjetiti ni na Mjesecu ni na Marsu." (*Nostro Tempo*, Torino, 22. X. 1967.)

Zaista je napredak znanosti opio mnoge ljude i doveo ih do toga da priznaju egzistenciju samo onih stvarnosti koje su dostupne njihovim istraživanjima. Ta opojenost znanstvenim progresom prešla je i na same vjernike. Danas katolik koji vjeruje u stvarnosti čija je egzistencija zajamčena jedino vjerom, može i među pripadnicima iste vjere izgledati zastario ili naivan poput dječaka koji još vjeruje da roda nosi djecu.

U nekoliko navrata Pavao VI. upozorio je na opasnosti što ih u sebi krije "tehnički duh": "Vlast nad stvarima i prirodnim silama, prioritet koji se daje praktičnom i korisnom radu, sasvim novo uređenje života uslijed mnogostrane primjene tehnike,

sve to briše u čovjeku sjećanje na Boga i guši potrebu za vjerom i religijom. Već je Pio XII. u svojoj poruci na radiju 1953. govorio o duhu tehnike koji prožima suvremeni mentalitet. Maksimalno iskorištavanje prirodnih sila smatra se vrhovnim idealom ljudskoga života. Tehničko shvaćanje života prema tome samo je neka posebna vrsta materijalizma." (Pavao VI, gen. audijencija od 12. VI. 1968.)

"Tehničkom duhu" valja pridodati poteškoću potpuno psihološke naravi: rasprostranjenu odbojnost prema apstraktnom umovanju. Današnji čovjek stječe svoje spoznaje prvenstveno putem osjetila. Stoga je čin vjere postao danas u psihološkom pogledu teži (Pavao VI, gen. audijencija 30. X. 1968.). Metafizika je u krizi.

Uostalom, primjećuje Sveti Otac, vrtlog suvremenoga života privlači i povlači za sobom ljude u tolikoj mjeri, toliko ih impresionira i ispunja slikama, mislima, strastima, željama, užicima i pokretima da više nemaju vremena slušati Kristovu riječ. Ako su o njoj i čuli nešto u školi ili u crkvi, to je za njih težak predmet razmišljanja, naoko toliko besmislen i beskoristan da im često donosi više nelagodnosti nego radosti, više magle i čudnih misli nego svjetla duši i životu (gen. audijencija 31. V. 1967.).

Duh osporavanja još je povećao te poteškoće u vjeri. "Katkada smo svjedoci ne samo gruboga negiranja nego i dovođenja u pitanje stanovitih vjerskih istina, kao što su: istočni grijeh, čudesa, pa i ona Kristova, Marijino djevičanstvo, pa čak i uskrsnuće Kristovo, koje je temelj čitave naše vjere. To više ili

manje otvoreno osporavanje znači nevjernost jasnoj nauci Crkve." (kard. Renard, intervju, *La Croix* od 30. VI. 1967) "U svijetu misli danas se sumnja u sve, pa tako i u religiju", tvrdi Pavao VI. "Čini se da duh suvremenog čovjeka može počinuti i smiriti se tek u potpunoj negaciji, u napuštanju svake sigurnosti i svake vjere, kao što se čovjek bolesnih očiju može ugodno osjećati tek u mraku." (Pavao VI, gen. audijencija 14. VI. 1967.)

Izašlo iz mode

Nije onda čudno što kršćani, prisiljeni živjeti u takvoj klimi, imaju poteškoća u svom vjerovanju u opstojnost anđela čuvara. Nije čudo što nam se čini kako u svijetu opijenom tehničkim progresom nema više mjesta za djelovanje anđelâ. Nije čudno ni što pisci, bolujući od desakralizacije, anđeoske intervencije u Svetom pismu svode na mitove i simbole.

Između dvije suprotne krajnosti: potpunog prihvaćanja tradicionalne crkvene angelologije i njezina isto tako potpunog odbijanja, ima srednji stav, napola afirmativan i napola negativan, kao što se siva boja nalazi između bijele i crne. Budući da u liturgijskom kalendaru postoje svetkovine anđelâ, budući da ih misna predslovlja spominju, budući da Očenaš na njih aludira stavljajući ih kao primjer pokoravanja Božjoj volji i budući da se u svakoj molitvi kompletorija izričito zaziva zaštita anđela čuvara, nećemo nijekati njihovu egzistenciju ni njihovo poslanje, ali ćemo te molitve moliti bez razumijevanja i srca

poput automata koji mehanički ponavlja registrirani tekst. Bit ćemo kao ona stara gospođa kojoj se koža ježila od pomisli na smrt iako je svaki dan molila tri krunice. "Gospođo", kazala joj je neka prijateljica, čemu se toliko bojite smrti vi koja toliko volite Blaženu Djevicu i svaki dan sto pedeset i devet puta molite za sretnu smrt?" "Ja da molim za sretnu smrt? Nikada! To je jedina riječ koja me zastrašuje!" "Pa ipak na kraju svake Zdravomarije kažete: moli za nas grešnike sada i na *času smrti naše*, a svaka krunica ima pedeset i tri Zdravomarije. Izračunajte sami..."

Koliko svećenika koji s nepovjerenjem gledaju laike kad ih čuju gdje govore o anđelima, zaziva svaki dan, možda i nesvjesno, pomoć i zaštitu anđela čuvara...

Strašno sladunjavi

Još je netko odgovoran za opadanje vjere u anđele: stanovita religiozna iskvarena i sladunjava umjetnost čija djela narav anđela više iskrivljuju nego što je tumače.

Razumljivo je da izvjesni senzualni prikazi anđeoskih likova mogu odvratiti kršćane od pobožnosti prema anđelima. Bucmasti sladunjavi anđelčići naših crkava strašna su karikatura anđelâ, kao što su katkada i ljupka sentimentalna bića bijedni prikazi lika Blažene Djevice Marije. Koliko li se ti sladunjavi anđeli razlikuju od anđeoskih pojava o kojima govori Danijel ili autor Otkrivenja! Te pojave zadaju ljudima strah i poštovanje. Pred njima prorok i evanđelist

padaju ničice na zemlju. Sv. Ivan je toliko impresioniran da misli kako se našao u prisutnosti božanstva. Anđeo ga međutim poziva da se pridigne jer je takvo klanjanje namijenjeno samo Bogu (Otk 19,10).

"Ako pobožnosti svetaca umjetnost nije potrebna, našoj je pobožnosti ona potrebna, potrebna je pobožnosti vjernog puka, kojemu i mi pripadamo", piše kardinal Journet. "Poznajem ljude koje ljepota Gospine katedrale u Chartresu potiče na molitveni polet. No znam i one koje su strašno sladunjavi prikazi sv. Josipa, sv. Alojzija ili sv. Franje Saleškog – prikazi što su ih svaki dan gledali u djetinjstvu – ispunili neiskorjenjivom odbojnošću i predrasudama protiv tih svetaca čija je jaka volja i velikodušnost bila divna." (*Les images*, 1950, str. 28. – 29).

Na koncilu u Fermu (1726.) Crkva je morala upozoriti na opasnost lascivne ljepote nekih umjetničkih djela koja prikazuju anđele. Nasuprot tome bilo je istaknuto koliko anđeli gotičkih katedrala ili anđeli Fra Angelica potiču na molitvu. "Pobožnost prema anđelima nužno se hrani doticajem s takvim djelima. I samo promatrajući ih, osjećamo se čistiji, željniji da gledamo i ljubimo Boga." (Joseph Durr, članak *Anges* u *Dictionnaire de spiritualité*, col 621)

Priznajmo ipak da nekom slikaru ili kiparu nije lako prikazati lik anđela. Uz tehničke i umjetničke kvalitete i uza solidnu vjersku naobrazbu vjerojatno bi mu trebala i stanovita prisnost sa životom duhovnih bića, kako bi što bolje mogao obaviti svoj zadatak.

Prije više godina susreo sam u Rimu slikaricu koja se u Istočnoj Njemačkoj bavila umjetnošću kao apostolatom. Prije nego će uzeti u ruke kist, provodila je sate i sate u molitvi pred svetohraništem. Ponikla tako iz molitve, njezina djela posve prirodno i potiču na molitvu. Narudžbe župa vrlo su obilne. Ona se lako mogla nastaniti u Zapadnoj Njemačkoj ili u Austriji i znatno profitirati u materijalnom pogledu. Ipak, radije je prigrlila svoju tešku situaciju, uvjerena s pravom da je religiozna umjetnost dragocjeno sredstvo apostolata u sredini u kojoj živi.

Hoće li kemija nadomjestiti molitvu?

Prividna beskorisnost postojanja anđela drugi je izvor teškoća za vjeru u njihovu pomoć. Suvremeni čovjek misli da samim prirodnim silama može postići ono što je nekoć očekivao od nebeske pomoći. "Nekada su", govorio je neki propovjednik koji je želio biti napredan, "seljaci na prosne dane u ophodima molili da bi postigli dobru žetvu. Danas su uznapredovali pa upotrebljavaju umjetno gnojivo!" Kemija je uspješno zamijenila molitvu.

Slične misli čujemo i u vezi s anđelima. Sigurnosni uređaji, osiguranja protiv bolesti i nesreće, napredak medicine, i sl. – čini se kao da sve to dovoljno zaštićuje današnjega čovjeka od raznih životnih nedaća. Prema tome, nema više mjesta za Boga i anđele u svagdanjim životnim poteškoćama. Kao da Bog nije upozorio ljude da se uzalud muče ako Gospodin ne pomaže u njihovim naporima! (Ps 127). Zaštićuje

li umjetno gnojivo naša polja od tuče ili mraza, od suše ili poplave? Htjeli mi to ili ne, na koncu konaca dobro i zlo, život i smrt, siromaštvo i bogatstvo – sve dolazi od Boga (Mudr 11,14)[4].

Ako smo se u prošlosti katkada nalazili u jednoj krajnosti, ne treba se danas prikloniti drugoj, protivnoj. Ako su jučer neki kršćani pripisivali anđelima previše moći, danas im je bez sumnje pripisuju premalo. Kakva god bila otkrića i napredak znanosti, ostaje na snazi načelo sv. Tome: Bog se u svojim materijalnim intervencijama u svemiru služi anđelima, koji su neka vrsta Božjih ruku (*Summa*, suppl, q. 76, čl. 3). Govoreći o anđeoskoj "službi", kardinal Journet precizira da se "to djelovanje anđelâ, kao i djelovanje naše slobode, može odvijati tako da to ne bude nimalo nauštrb zakona u svemiru."

Riječ "služba" rješava i poteškoću povezanu sa s bojazni da anđeli ne budu doživljeni kao nekakvi Božji konkurenti, što bi ih naprosto eliminiralo kao suvišne statiste na životnoj pozornici.

Na primjer, papa Ivan XXIII. volio je nadahnuću svojeg anđela čuvara pripisivati dobre ideje koje su mu tijekom dana dolazile na pamet. Možda će tkogod reći da je to pobožno pretjerivanje ili samo posebni način govora, jer od Boga nam dolaze svete želje i mudri savjeti. Ukratko, ili nam ta nadahnuća dolaze od Boga ili od anđela čuvara. Međutim, zašto nam ona pod različitim gledištima ne bi dolazila s

[4] Upravo smo u god. 1976. bili svjedoci posljedica strašne suše u europskim zemljama. Kemija i tehnika nisu mogle pomoći. (Op.prev.)

obje strane? Zašto ne bismo u Bogu gledali njihovo izvorište, a u anđelima tok kojim dolaze? Između izvorišta i toka ne postoji ni suprotnost ni konkurencija, nego kontinuitet i suradnja. Ako priznamo sekundarnu ulogu, time ne niječemo primarnu funkciju izvorišta.

Ne da bismo se digli u stratosferu

Usko shvaćanje Boga, da je on više sudac nego otac, može također uzdrmati vjeru u anđele čuvare. Zaista, kako da vjerujemo da bi nekakav strašni Bog mogao s ljubavlju povjeriti svakoga čovjeka nekom anđelu da ga ovaj prati na svim njegovim putevima? Da bismo mogli shvatiti taj čin ljubavi Božje u svijetu "koji je pokvaren i u kojemu se sve može prodati i kupiti" (Pio XII) i da ne bismo morali božanska svojstva mjeriti prema ljudskim vrlinama, važno je znati izdići se nad uobičajene pojmove. To nije lako, dapače je i nemoguće samom ljudskom snagom. Da bi to ostvario, čovjeku je potrebna nadnaravna snaga. "Rijetke su duše koje ne mjere Božju dobrotu ograničenim ljudskim mislima", mogli bismo reći zajedno sa sv. Terezijom iz Lisieuxa.

Čovjek se koleba kad treba da prizna kako Bog čuvanje svakoga ljudskog stvorenja povjerava jednom od tih bića koja sjaju inteligencijom, snagom i ljepotom. Samo duh prosvijetljen živom vjerom može priznati to čudo ljubavi koje je ushićivalo sv. Bernarda: "To je divan učinak njegove dobrote i jedno od najvećih svjedočanstava njegove ljubavi što

ga možemo primiti." Bog anđelima, "tim duhovima, svojim najprisnijim prijateljima, tako uzvišenima, tako sretnima, tako bliskima i povezanima s njime, zapovijeda neka siđu na zemlju, i to poradi nas." "Kako li nas njegovo neizmjerno milosrđe potiče da mu pjevamo hvalu i da njegova čudesa naviještamo ljudskim sinovima i kćerima." (12. homilija o psalmu "Tko stanuje")

Uostalom, čemu se čuditi što Bog dodjeljuje svoje anđele u službu čovjeku, pita se dalje opat iz Clairvauxa, ako mu je On poslao i vlastitog Sina? "Sam kralj anđelâ došao je ne da njemu služe, nego da on drugima služi i da dadne svoj život za mnoštvo ljudi." Otkrivajući nam neizmjernu Božju dobrotu, dogma Utjelovljenja i Otkupljenja bacaju još više svjetla na nauku Crkve o anđelima čuvarima.

Što više uzimamo misli sekulariziranoga svijeta kao kriterij religiozne istine, to postojanje anđelâ postaje problematičnije. Naprotiv, što više uzimamo kao pravilo riječ Božju, kako je tumači katolička Crkva, to se više te poteškoće gube. Jaka vjera unosi u njih svjetlo kao što vjetar raspršuje maglu.

Uz neshvatljivu ljubav Boga prema ljudima vjera nam također otkriva njegovu beskrajnu mudrost i moć koja se očituje u svijetu anđelâ. Ako se to i ne može zamijetiti osjetilima, dovoljna je, kao što sv. Toma kaže za stvarnu Prisutnost, sama vjera da o tom uvjeri čisto srce:

Et si sensus deficit
Ad firmandum cor sincerum
Sola fides sufficit. (Pange Lingua)[5]

Dovoljna je vjera, dok svi ostali razlozi sami po sebi nisu dostatni da bi se sa sigurnošću moglo ustvrditi postojanje anđela. Konačno, kršćani ne vjeruju u njihovo postojanje zato što bi bilo potrebno i prikladno da između Boga, nestvorena Duha, i ljudi, sastavljenih od tijela i duha, postoje i stvorena duhovna bića. Nije to ni zato što u nekršćanskim starim i suvremenim religijama postoji nešto slično našim dobrim i zlim anđelima, nešto što bi moglo upućivati na to da je vjera u anđele ostatak kakve prvobitne objave. Kršćanin vjeruje u postojanje anđela jer Crkva, vjerna tumačiteljica Objave, o njima govori kao o istini koju je sam Bog objavio.

Sv. Augustin tvrdi da postojanje anđelâ možemo spoznati jedino po vjeri.

Da bismo susreli anđele, nije potrebno vinuti se u stratosferu. Čovjek se ne diže tako visoko da bi ih ondje našao. Da bismo ih mogli čuti i s njima razgovarati, dovoljno je dići se u svijet nadnaravi. Tu ih čovjek može vidjeti pomoću onoga što sv. Augustin zove očima vjere.

Pretjerana zabrinutost da ne bi šokirao svijest suvremenog čovjeka, može kršćanina dovesti do toga da se odvrati od svjetlosti što mu je Bog daje u Objavi te da tako ostane u tami neznanja i zablude, a možda čak i uvrijedi Boga odbijajući prihvatiti njegovu riječ. Stavljati u sumnju istinitost Božju, znači huliti (*Summa theologica*, II–II, q. 13, art. 1).

---

[5] U hrvatskom prijevodu:

Okom toga ne vidim,
Ali sama vjera živa
Kazuje bezazlenim.

Duh konformizma i prilagođavanja sekulariziranom svijetu može tako dovesti do žalosnih otpadnuća. Da bi se svidjeli ljudima slabe vjere, neki katolici ne mare što se ne sviđaju samome Bogu. Zaboravljaju riječi sv. Pavla: "Kad bih još nastojao svidjeti se ljudima, ne bih bio sluga Kristov." (Gal 1,10) Čini se da oni govore upravo protivno: "Kad bih još nastojao da u svemu prihvaćam nauku Crkve, ne bih se više sviđao svijetu."

Lov na anđele

Posljednja vrsta poteškoća može proizlaziti iz nekih izraza Svetoga pisma kada ono govori o djelovanju anđelâ. Pavao VI. ističe da "poteškoće u vjeri proizlaze također iz filoloških, egzegetskih i povijesnih proučavanja toga prvotnog izvora objavljene istine koji se zove Sveto pismo. Lišeno nadopune što je donosi Predaja i pomoći ovlaštenog Crkvenog Učiteljstva, čak i to proučavanje same Biblije puno je sumnji i problema koji vjeru više smućuju nego što je utvrđuju." (Govor od 30. X. 1968. o kritičnoj situaciji vjere, u kojemu je papa još rekao: "Studij Biblije, prepušten individualnoj inicijativi, dovodi do pluralizma mišljenjâ, uslijed čega vjera biva uzdrmana u svojoj subjektivnoj sigurnosti i lišena svoga društvenog ugleda. Takva vjera stvara zapreke i smetnje jedinstvu vjernika, dok bi ona morala biti temelj suglasja misli i duha.")

Navedimo nasumce nekoliko odlomaka iz Svetog pisma koji bi mogli zbuniti neupućene čitaoce.

Knjiga Danijelova prikazuje nam anđele kako se bore jedni protiv drugih (10,13). Mi vjerujemo da anđeli posjeduju potpunu sreću, a Izaija (33,7) govori o anđelima mira koji će plakati. Dok druga Knjiga Kraljeva (19,35) pripisuje Anđelu smrti pogibiju 185 000 asirskih ratnika u samo jednoj noći, egzegeti, oslanjajući se na svjedočanstvo grčkog povjesničara Herodota, pripisuju taj pomor kugi izazvanoj najezdom štakora. Je li se Mojsiju objavio u gorućem grmu sam Bog ili neki anđeo? Označuje li izraz "anđeo Gospodnji" (ili anđeo Jahvin) Boga ili anđela?

Predaja nam pomaže da razriješimo takve nedoumice. Kao što obrazlaže sv. Toma, izrazi što ih upotrebljava Danijel ili Izaija ne mogu se shvatiti u doslovnom smislu. Oni tumače duhovne stvarnosti slikama uzetima iz ljudskoga života.

Najezda štakora u asirski tabor ne isključuje intervenciju anđela smrti. Zašto on ne bi mogao staviti u pokret čitavu vojsku štakora da bi proširio kugu? Vlast čistog duha nad stvarima u skladu je s redom stvarî. Ona je otprilike isto što i vlast pastira nad ovcama. Pastir utječe na vanjska osjetila životinja (sluh, opip itd.), dok anđeo utječe na unutarnje sposobnosti čovjeka (mašta, pamćenje itd.), preko kojih može, prema mišljenju sv. Tome, djelovati na vanjsko ponašanje živih bića.

Što se pak tiče izmjenične upotrebe imena Božjega (ili Jahvina) i imena anđelova, i tu može za rješenje problema poslužiti distinkcija sv. Tome. Anđeo intervenira uvijek u ime Božje. Stoga i sveti

pisac pripisuje intervenciju sad samome Bogu, sad anđelu kao posredniku. Isto se tako katkada govori o papinom odrješenju iako je odrješenje podijelio netko drugi.

Na slične slučajeve nailazimo i u svagdanjem životu. Kada kardinal državni tajnik upućuje poruku nekom skupu, govorimo o njoj ili kao o papinoj ili kao o kardinalovoj poruci, ne praveći razliku među njima jer one u duhovnom smislu čine jedinstvo, kao i, na drugom planu, Bog i anđeo što ga Bog šalje među ljude. To jedinstvo ne ište fizički identitet između onoga tko šalje i onoga koji je poslan, jer oni ostaju dva različita konkretna bića.

Čini se da suvremeni mentalitet demitizacije potiče neke tumače na uklanjanje anđela iz Svetoga pisma u korist više sile, tj. Boga, ili u korist nižih prirodnih sila. Tako će se, na primjer, pripisivati Bogu ono što Biblija pripisuje anđelu Gospodnjem, kao što će se i prirodnim silama pripisivati ono što Biblija pripisuje intervenciji anđela. Mogli bismo to nazivati angelofobijom.

Takve bi se zablude, koje unose smutnju u duše vjernika, mogle izbjeći kada bi se uz prirodne znanosti uvažavala također Predaja i Učiteljstvo, prema poticaju i preporuci Pavla VI, a i kada bi se ljudi manje prilagođavali mentalitetu sekulariziranog svijeta te kada se potpuno pouzdanima ne bi smatrale neke površne i nadobudne parole, kao npr.: "Ljudi ne bi na to nikako mogli pristati!" ili: "Danas više nitko na svijetu u to ne vjeruje" itd. Jesu li oni koji tako govore proveli neku anketu pa da mogu biti tako si-

gurni o tim stvarima? Ne proglasuju li možda vlastito mišljenje općeljudskim?

Ako se ne osloni i na Predaju i na Crkveno Učiteljstvo, laik neće naći zadovoljavajući odgovor na pitanja što ih pred njega postavlja čitanje Biblije. Umjesto da mu donese svjetlo i sigurnost u tim pitanjima, čitanje Svetog pisma može mu tako donijeti samo nova pitanja i sumnje.

Na taj način čitanje Svetoga pisma, bez svjetla i tumačenja Crkve, zajedno s izopačenom religioznom umjetnošću, s idolatrijom tehnike, sa sekularizacijom i kontestacijom, može nagristi vjeru u postojanje milijardi anđela, koje je Bog pridružio, kako to kaže Pavao VI. u ispovijesti vjere, svojoj vlasti u upravljanju svijetom.

Leonardo da Vinci; Navještenje, detalj

PUKOTINE I ZASJEDE

Nijedan svjestan i upućen katolik ne bi mogao osporavati činjenicu da anđeli postoje; međutim mnogi kršćani, čini se, nisu baš potpuno sigurni da su u sadašnjoj ekonomiji spasenja anđeli potrebni obrani čovjeka, pa bio to i čovjek dvadesetog stoljeća, opremljen tolikim dostignućima znanosti i tehnike.

Čovjek današnjice kao i čovjek sviju vremena treba zaštitu anđelâ iz dva osnovna razloga, koji ne ovise o razvoju društva i napretku tehnike, u prvom redu zato što on jest i ostaje neuravnoteženo i ranjivo biće, a ujedno i zbog toga što je izložen neprestanim zasjedama i napadajima sotone.

Prigovor zbog tobožnje moralne dostatnosti čovjeka star je kao i čovječanstvo. Sv. Toma Akvinski također ga je poznavao. O njemu govori u svojoj Sumi.

Čuvari se, kaže on, dodjeljuju onima koji sami sebe ne mogu ili ne znaju čuvati, kao što je to slučaj s djecom i bolesnicima. Čovjek se sam može čuvati po svojoj slobodnoj volji i naravnoj spoznaji prirodnih zakona. S toga bi stanovišta anđeli bili nepotrebni.

Što na taj prigovor, u kojem se ukazuje na moralnu svijet čovjeka i na prirodne sile njegove volje, odgovara zajednički crkveni naučitelj?

Sv. Toma priznaje postojanje te svijesti i tih sila. Ipak, dodaje on – i tu je srž njegova obrazloženja – to svjetlo i te sile nisu dovoljne. One su zbiljske, ali nedostatne.

"Zahvaljujući slobodnoj volji čovjek može na neki način izbjeći zlo, ali ne dovoljno, jer je njegova ljubav prema dobru oslabljena mnogobrojnim strastima. Također, opće poznavanje naravnoga zakona, koje je prirodna svojina čovjeka, usmjeruje ga na stanovit način prema dobru, ali nedovoljno, jer mu se, kad želi primijeniti opća načela naravnog zakona na pojedinačne čine, događa da u mnogočemu skrene s puta. Stoga Sveto pismo tvrdi da su misli smrtnikâ bojažljive, a naša predviđanja nesigurna. Odatle proizlazi zaključak: čovjeku je potrebna anđeoska zaštita." (*Summa theologica*, I, q. 113, art. 1, ad 1)

Objava nas uči da je ta neuravnoteženost koja slabi ljudske moći i unosi nered u naše ponašanje posljedica istočnoga grijeha. Iskonski je grijeh u neku ruku traumatizirao ljudske moći te je razum oslabio, naročito na polju djelovanja, a volja otvrdnula prema dobru, dok su istodobno poteškoće na putu k dobru sve veće, a sve veća je i ljudska požuda. Ta pozadina zla, kako primjećuje jedan komentator sv. Tome, uzrokom je što čovjek više nema prirodne sklonosti prema Bogu, nego mu je, naprotiv, izvanredno teško da mu se podloži i da se k njemu uzdigne, dok mu je neobično lako da se od njega odvrati i da bude bez njega (P. R. Bernard, o. p., *Commentaire de la Somme théologique*, t. II, str. 303). "Naša je narav sklonija zlu nego dobru, kao što mi je to dokazalo moje iskustvo", piše sv. Terezija Avilska u svojoj autobiografiji.

Osobni grijesi čovjeka, njegove mane i katkada naslijeđeni nedostaci još više proširuju ranu koju je nanio istočni grijeh.

Bog je namijenio zaštitu anđela upravo tim bolesnicima volje i savjesti. "Koliko li ljudi vidite", primjećuje Bossuet obraćajući se anđelima čuvarima, "koliko bolesnika i bijednika kojima je nužno potrebna vaša pomoć!" Razvijajući svoju misao, on nastavlja: "Svi su ljudi zatvorenici, opterećeni lancima svojega smrtnog tijela. Vi, slobodni duhovi, pomozite im da mogu nositi taj teški teret, podržavajte dušu koja mora težiti k nebu usprkos teretu tijela koji je vuče k zemlji. Svi su ljudi neznalice koje hodaju u tami. Vi, duhovi koji gledate čisto svjetlo, raspršite oblake što nas okružuju. Sve ljude privlače osjetilna dobra. Vi, koji se napajate na samom izvoru čistih i duhovnih radosti, osvježite našu sušu s nekoliko kapljica te nebeske rose. Svi ljudi nose u dnu srca nesretno zrno zavisti koje uvijek izaziva raspre, svađe, mrmljanja, ogovaranja, klevete i neslogu. Vi, milosrdni i miroljubivi duhovi, stišajte oluju naših srdžba, ublažite gorčinu naših mržnja, budite nevidljivi posrednici pomirenja naših ranjenih srdaca u Gospodinu." (Propovijed prigodom svetkovine Anđelâ čuvarâ, Oeuvres, t. III, p, 105)

Zanimljiva je to, i na svoj način otkriva posljedice istočnoga grijeha u čovjekovoj logici: suvremeni čovjek, ranjen u svojoj umišljenosti i samodostatnosti, ustaje protiv naučavanja Crkve o ljudskoj sklonosti prema neurednosti i zlu, a istodobno prihvaća očajničke opise pokvarenosti u filmovima i literaturi. Tu postoje dva mjerila.

Pesimistički sudovi o pokvarenoj ljudskoj naravi dopušteni su peru filozofâ ili književnikâ, ali ih se ne

prihvaća iz usta Crkve, premda katolička teologija pokazuje neusporedivo manje pesimizma nego egzistencijalistički pisci. Ona tvrdi da je istočni grijeh oslabio ljudsku sklonost dobru, ali da pri tom nije uništio ustrojstvo čovječje naravi: čovjek u svojoj biti nije loš. Nipošto se ne gubeći u besplodnom pesimizmu i očaju, Crkva pruža čovjeku Božje svjetlo i snagu. Na taj način ona otvara pred njim vidike svetosti i sreće.

Zanimljivo je još nešto, i također otkriva neuravnoteženost i nered unesene u čovjeka istočnim grijehom, kao i zarazu kršćana duhom svijeta. Oni naime često izbjegavaju govoriti o dogmi istočnog grijeha. To je pak jedna od istina što ih je Bog objavio i kojoj se, kako kaže kardinal Garrone, ne usuđuju gledati u lice. I on se pita da li propovjednici još uopće govore o istočnom grijehu. Ne bi li se isto pitanje moglo uputiti i u vezi s nekim katekizmima?

Teoretski i praktički nijekati istočni grijeh i njegove kobne posljedice za ravnotežu ljudskoga razuma i za moralno zdravlje čovjekovo, znači na neki način nijekati i potrebu zaštite anđela čuvara. Zaista, zdravima nije potrebna liječnička njega niti uravnoteženima pouka mudraceva.

Naprotiv, prihvatiti katoličku nauku o istočnom grijehu znači istodobno priznati potrebu pomoći i lijeka. Crkva nam anđeosku zaštitu prikazuje upravo kao neku vrst terapije.

Posljedice istočnog grijeha ne osjećamo na neki izvanredni način, kao što, na primjer, osjećamo glavobolju nakon prenapornog rada ili bol u jetrima

nakon žestoke srdžbe. Te posljedice utječu na naše sposobnosti i neprestano se očituju poput neke kronične bolesti ili prirođene slabosti. Kratkovidan čovjek ostaje uvijek kratkovidan, danju i noću, u gradu i na plaži, u tvornici i u kinu. Isto su tako moralna savjest i volja čovjekova, prepuštene samima sebi, uvijek u nečemu manjkave. Trajnost zla ište trajnu terapiju milošću i anđeoskom zaštitom.

O đavlu se jedva usuđujemo govoriti

Još jedan razlog ište neprestanu anđeosku zaštitu, tj. zaštitu od strane duhovnoga bića koje je Bog dao ljudima za branitelja. Taj je razlog neprestana opasnost od napadaja drugoga duhovnog bića: zlog anđela, kojega zovemo đavlom.

"Jedva da se danas o đavlu usuđujemo govoriti", piše kardinal Garonne, "jer postoji urota šutnje o toj temi. Ako se ta šutnja prekine, to se događa zahvaljujući ljudima koji se ili prave važni ili se neočekivano smiono usuđuju postaviti pitanje o postojanju demonâ. Ipak tu imamo sigurnost Crkve, na temelju trajnog naučavanja kojemu je ishodište u evanđelju i u transcendenciji. Drsko bi bilo tu sigurnost otkloniti. Postojanje, narav i djelovanje demonâ tajanstveno su područje, i tu je jedini razborit stav prihvatiti ono što o tome kaže vjera i ne misliti da o tom znamo više od onoga što nam o tom govori Objava." (Nav. dj., str. 161)

Crkva nas uči da prihvatimo ono što nam kaže vjera. Ona svakodnevno svećenicima i vjernicima

koji mole časoslov skreće pažnju na odlomak iz prve Petrove poslanice kojim započinje kompletorij: "Budite trijezni i bdijte: vaš protivnik, đavao, obilazi kao ričući lav, tražeći koga da proždere. Oduprite mu se čvrsti u vjeri." (1 Pt 5,8) Tom odlomku pridružuje sv. Bernard i ovaj iz knjige o Jobu: "Evo, prođoh zemljom i svu je obiđoh." (1,7), kako bi istaknuo upornost demona.

Kompletorij završava ovim riječima: "Posjeti, Gospodine, ovu kuću i odagnaj daleko od nje neprijatelja i njegove napasti. Neka u njoj stanuju tvoji sveti anđeli i čuvaju nas u miru. Neka tvoj blagoslov bude uvijek nad nama!" Taj zajednički spomen demona i anđela čuvara nije slučajan, kao što bi to bila prisutnost nekoga poštenog čovjeka i nekog lopova u istom autobusu, nego je u skladu s planovima Providnosti. Bog je ljude povjerio anđeoskoj zaštiti upravo zato da bi spriječio utjecaj demona na njih.

Nakon pada Bog je mogao pobunjene anđele baciti zauvijek u tamnicu pakla, ali je više volio ostaviti im stanovitu slobodu kako bi poslužili njegovim planovima, tj. kako bi se poslužio njihovom snagom i zločom da bi se ljudi mogli vježbati u kreposti. Jer u svemiru ne postoji ništa što ne bi bilo uključeno u Božje planove. Na ovaj ili onaj način sve služi Bogu i ništa ne izmiče njegovoj kontroli. Tako i iz zloće demona Bog zna izvući ono što je za naše dobro, što služi našem vježbanju u kreposti.

Providencijalna uloga

Zaista, nije li očito da bi mnogi ljudi proveli svoj život u mlakosti i osrednjosti ili bi čak upali u zlo, kada ih Providnost ne bi dovodila u situaciju u kojoj se moraju odlučiti između dobra i zla? Bi li se Job, da nije kušan, mogao uzdići do herojske krepo-sti? Da Crkva nije bila progonjena, bi li se u njezinim redovima bile našle legije mučenika? U tom nam se svjetlu anđeli javljaju kao izvršitelji planova Provi-dnosti, koja želi duhovni napredak izabranih duša.

Dobri anđeli brinu se za nj neposredno, privo-deći ljude dobru i odvraćajući ih od zla, a zli anđeo posredno, potičući ih na zlo i pružajući im na taj na-čin priliku za protivnu reakciju (*Summa theologica*, I, 64, 4). Demoni nisu na pozornici povijesti spasenja obični statisti. "Oni treba da ovdje na zemlji odigra-ju providencijalnu ulogu kušajući ljude napastima." (Ch. V. Héris, o.p., *Les Anges*, str. 431)

Demoni nisu ni zle sile koje bi mogle haračiti po volji bez ikakve kontrole. Bog ih drži na uzici. Kao podivljalim morskim valovima o kojima govori Knjiga o Jobu (38,11), on im je prije nego što će im dopustiti da kušaju ljude rekao: "Dovle, ne dalje! Tu će se slomiti bijes tvojih valova."

Sv. Augustin primjećuje: "Đavao bi vrlo često škodio dušama, ali ne može, jer je njegova moć po-dvrgnuta drugoj moći. Kad bi uistinu mogao škoditi koliko bi htio, ne bi ostalo pravednika na zemlji." (*Enarrationes in Psalmos*, Ps 8)

Nama je teško zamisliti moć đavolâ. Premda su im Providnošću nametnute granice i premda moraju donekle poštivati prirodni red stvari, oni ipak u okviru tih granica imaju moć nad materijalnim svijetom (moć i granice utjecaja đavolskoga na čovjeka opisao je Georges Bernanos na stranicama nekih svojih romana, a naročito u djelu "L' Imposture").[6] Oni se mogu igrati materijalnim stvarnostima kao što se dijete igra kuglicama. Ako su im ljudski razum i volja zatvoreni, oni ipak imaju mogućnost pristupa vanjskim osjetilima i nižim ljudskim moćima, kao što su mašta, osjeti, pamćenje. Pomoću tih ljudskih sposobnosti oni uspijevaju doći posredno i do čovjekova razuma i volje. Dovoljno je da pomislimo na ulogu što ju slike, osjećaji i nagoni imaju u ljudskom ponašanju pa da spoznamo kako je velika mogućnost demonskog utjecaja na ljudske odluke i stavove. Oni mogu buditi osjete i slike koji su u stanju da obuzmu razum i utječu na volju.

S obzirom na to da je njihova inteligencija jača od ljudske, "demoni su spretniji i sposobniji od sviju naših fiziologa i psihologa, iskusniji od sviju naših moralista i političara." (Ch. Sauvé: *L'Ange intime*, str. 108) "Njihova je prirodna moć strašna", primjećuje jedan duhovni učitelj (Mgr. Gay: *Sermons*, II, str. 22-23). "Oni mogu potresti vaš duh, staviti u nj slike o stvarnosti, izazvati u pravi čas baš onakve slike za koje znaju da su najopasnije, jer oni vide da ih vi vo-

[6] Usp. G. Bernanos "Dnevnik seoskog župnika". Izdalo HKD sv. Jeronima (Ćirila i Metoda) 1968.

lite. Oni gmižu kao zmije i nasrću kao lavovi. Mogu prionuti uz vas poput vaše vlastite sjene; oni prodiru u vas, opsjedaju vas".

Zao duh prikriva svoje obličje

Engleski autor C. S. Lewis dugo je proučavao taktiku đavlovu. Sv. Pavao ju ukratko izražava riječima: "Sotona se pretvara u anđela svjetla" (2 Kor 11,14). Jedan suvremeni egzegeta pita se da li tu sv. Pavao smjera na apokrifni životopis Adamov u kojemu se sotona javlja Evi prerušen u anđela svjetla, kušajući je drugi put. To je moguće. Međutim, sv. Pavlu je važno upozoriti na sposobnost zloga duha da poprimi obličje dobra (P. Rossano, *Meditazioni su San Paolo*, I, str. 621).

Kada zavode na zabludu, demoni je zaodijevaju djelićima istine kako bi je prikazali prihvatljivom. Kada navode na grijeh, prekrivaju ga velom kreposti. Zaveden i prevaren, čovjek popušta napasti. "Tako se razum kreće u zabludi koja ima obličje istine, a volja u zlu koje ima obličje dobra." (*Summa*, II–II, q. 176, čl. 6)

Demoni ne djeluju općenito i apstraktno, nego uvijek individualno. U svojoj taktici ravnaju se prema pojedincu. Prilaze svojoj žrtvi s njezine slabe strane ili ulazeći u središte njezinih interesa, i sa savršenom spretnošću postupno napreduju prema svojem cilju ne "preskačući nikada etape".

Obično se sotona ne služi izvanrednim postupcima i sredstvima kao što su razne opsjednutosti i

ukazanja, na koje nailazimo u životu nekih svetaca. Dovoljno mu je da se izvanredno spretno posluži običnim sredstvima, kao što su, na primjer, slike. On njima manipulira zaista đavolski umješno.

"Prema njegovoj čudesnoj spretnosti nije gotovo ništa ni znanje najvećeg ljudskog genija. U tvrđavi duše nalazi se toliko rupa kroz koje može ući napast zla. Tu je u prvom redu mašta, koju đavao smućuje predodžbama što laskaju samoljublju. Velika mu je saveznica i sklonost sanjarenju, koje prečesto zaokuplja pažnju na štetu stvarnosti. Pomoću slika demon prodire u razum, čije rasuđivanje smućuje zaodijevajući obličje stvarnosti čarobnom tajanstvenošću. Oh, kako li se on razumije u laskanje našoj iskvarenoj znatiželji koja potiče duh da se zaustavlja na polumračnim pozadinama gdje se boje i obrisi gube te ih jedva možemo razabrati, a pri tom ne pokušavamo o njima donijeti neki sud... Umirena na taj način, savjest se uspavljuje." (Ch. D. Boulogne, O. P., *Le Monde des esprits*, 1945, str. 141)

40. i 41. glava Knjige o Jobu govori nam o dva čudovišta, Behemotu i Levijatanu, koji su jači i snažniji od sviju životinja. S ostalim crkvenim naučiteljima sv. Toma Akvinski vidi u toj fizičkoj nadmoćnosti sliku demonove nadmoći nad čovjekom koji se, prepušten svojim prirodnim sposobnostima, ne može suprotstaviti lukavim nastojanjima đavla da ga navede na zlo. Čovjek koji misli da bi se u lukavstvu mogao mjeriti s demonom sličan je buldogu koji bi se htio suprotstaviti nosorogu.

Ivan Tauler, njemački mistik iz XIV. stoljeća, upozorava na spletke i rovarenja nečistih duhova da bi spriječili duhovno uzdizanje revnih duša: "Oni dolaze sa svim lukavstvima koja im stoje na raspolaganju. Zloba koju neprestano očituju u tom djelovanju nevjerojatna je, i čovjek bi na to morao stalno obraćati izvanredno veliku pozornost, kako bi se mogao obraniti od tolike zlobe neprijatelja koji ga opsjeda s takvom upornošću. U svom djelovanju demoni se služe velikom ali prikrivenom spretnošću i postupcima koji su naoko dobri. Obično oni čovjeka uvlače u stanje rastresenosti duha. Ako ne mogu više ništa učiniti, stavljaju ga u prividno ugodan položaj dajući mu da postupa na način koji se čini dobar i ostavljajući ga u uvjerenju da su njegovi postupci ispravni te da bi se time morao zadovoljiti i ne tražiti više od toga. To je zaista opasna kušnja, danas više nego ikada, jer, kao što kaže sv. Bernard, zaustavljati se na putu k Bogu, znači uzmicati. U takvom se stanju nalaze svi svjetovni ljudi koji govore: Mi činimo isto toliko dobrih djela kao i netko drugi, i to nam je dovoljno. Ne želimo biti drugačiji od drugih i želimo sačuvati svoje navike." (*Sermon sur les saints anges*, t. III, str. 132. – 133)

Vinko Paulski upozorava

U istom smislu sv. Vinko Paulski upozorava svoje milosrdnice na uporno djelovanje nečistoga duha protiv jednog od najmoćnijih sredstava duhovnoga života, a to je molitva, i to naročito jutarnja molitva,

koja može posvetiti ljubavlju sve svjetovne poslove toga dana: "Đavao čini sve što je u njegovoj moći kako bi nas spriječio u molitvi, jer dobro zna da će on, ako nam prvi ispuni duh ispraznim mislima, njime vladati čitav dan." (*Entretien aux Filles de la charité* (1640), t. IX, str. 32)

Ta upozorenja sv. Vinka Paulskog, diva akcije, nadovezuju se na sudove sv. Ivana od Križa, diva kontemplacije. U "Živom plamenu ljubavi" i u "Duhovnom spjevu" taj svetac opisuje upornu odlučnost demona da odvraćaju duše od razmatranja. Ta upornost jako se doima sv. Ivana od Križa. "Čudno je koliko sotona cijeni kontemplaciju", piše jedan od njegovih komentatora: "Sotona smatra da je za njega veći dobitak naštetiti malo molitvenom životu jedne kontemplativne duše, nego veoma naškoditi mnoštvu osoba koje u duhovnom životu nisu toliko napredovale. On čak smatra da je to veći dobitak nego navesti mnogo duša na teški grijeh, jer ove imaju vrlo malo ili ništa da izgube, dok kontemplativna duša posjeduje veliko i dragocjeno blago. Tako je i gubitak male količine čistoga zlata mnogo teži nego gubitak velike količine obične kovine." (P. Nil de Brocard, O. C. D., *Demonio et vita spirituale*, Rim 1943, str. 163)

Isto tako čitalac evanđelja ostaje začuđen nad nekim odlomcima koji se odnose na susret Spasitelja s đavolskim silama. "Čim se Isus pojavi među ljudima, na svakom njegovu koraku čujemo kako nečisti dusi viču u dušama i tjelesima opsjednutih, jer demoni dobro znaju da je došao svetac Božji koji

će ih satrti." (W. Vischer, *Das Christuszeugnis des Alten Testamentes*, str. 112) "Ako uzimamo ozbiljno sv. Luku (4,6) i neke riječi Isusove kao i riječi sv. Pavla i sv. Ivana, uviđamo kako je vlast đavla nad svijetom (Daemonisierung der Welt) mnogo obuhvatnija i ukorjenjenija nego se to obično misli." (P. H. Christmann, 1. c, str. 358)

Evo nekih činjenica koje govore u prilog toj tvrdnji.

"Kad Crkva želi blagosloviti neko biće ili počelo, kakvo god ono bilo, ona najprije postupa kao da ga smatra sve do toga časa u vlasti nečistog duha kojega valja lišiti te vlasti i potjerati.

Ako Crkva posvećuje neku crkvu, najprije će egzorcizirati čitav taj prostor. Ako blagoslivlja vodu, ulje ili nešto drugo uzeto iz svijeta za njezinu upotrebu, ili pak želi primiti u svoje redove neko ljudsko biće iz toga svijeta po svetom krštenju, taj će obred prethoditi svakomu takvom činu posvete.

Time nam ona želi pokazati kako je njezino djelo, koje nastavlja i dovršava Krista i njegovo djelo, u biti ponovno zadobivanje i prijenos vlasti postignut u teškoj borbi protiv đavla. Radi se tu o ponovnom osvajanju jednoga počela za drugim, jedne osobe za drugom, u svijetu gdje su đavao i njegovi, pomoću grijeha i ljudske idolatrije, mogli zadobiti gotovo božansku vlast, koje ih valja lišiti istjeravši ih. Zato Crkva tu nastupa kao vojska svrstana u bojne redove.

Dva nevidljiva tabora

Takva je u svjetlu Objave vlast đavola nad svijetom i mogućnost njihova utjecaja na svakoga pojedinog čovjeka. To je nečuvena moć, koju ne možemo pravo ni zamisliti jer je narav bestjelesnih bića gotovo sasvim nepoznata. U njezinu tajnu ne bismo mogli nikako prodrijeti bez Objave Božje. Tu moć to više valja otkrivati što izgleda da je danas postala predmetom šutnje, čak i u kršćanskim sredinama.

Uostalom, duhovni pisci nam otkrivaju kako je jedna od najvećih pobjeda đavla upravo u tom što je uspio uspavati budnost današnjeg čovjeka i postići da ovaj zaboravi na njegovo postojanje i utjecaj.

Sotona, kojega današnji čovjek u stvari ne poznaje i ne priznaje, može utoliko slobodnije djelovati. On je nepopravljivi neprijatelj na čiju zavodničku prisutnost u našoj neposrednoj blizini često zaboravljamo. Mogli bismo reći da ta prisutnost podsjeća na 'petu kolonu'", čija je snaga i djelovanje u zemlji poznata tek rijetkim osobama.

Zbog rane koju je čovjeku nanio istočni grijeh, a i zbog te opasne đavolske prisutnosti, potrebna nam je blagotvorna prisutnost anđelâ. Svaki muškarac, svaka žena, svaki mlad čovjek i svako dijete predmet su neprestane brige i zaštite od strane anđela čuvara, a isto tako i predmet neprestanih napadaja đavolskih.

Ako te vjerske činjenice prenesemo s individualnoga područja na društveno i ako te istine promatramo na svjetskom planu, shvatit ćemo neke

izjave crkvenih otaca i duhovnih učitelja koje su nam se u prvi mah činile čudne. Oni su bili realisti a ne vizionari kada su poput sv. Ambrozija tvrdili da "na zemlji i u zraku sve vrvi od anđela i demona". Ta je prisutnost doduše nevidljiva, ali zato ništa manje stvarna.

Kao što se za posljednjeg rata Zapad našao podijeljen na dvije velike vojne grupacije, tako su u svijetu sukobljena dva nevidljiva tabora, tabor dobrih anđela i tabor zlih anđela. Oba bloka ogorčeno se bore za prevlast nad ljudima. Knjiga Otkrivenja daje nam naslutiti veličinu i žestinu te borbe gorostasa, kao i sv. Pavao kada potiče vjernike da se oružjem vjere bore protiv duhovnih sila zla, rasprostranjenih po nebeskim prostorima, i protiv knezova ovoga svijeta tmine (Ef 6,11-12), a isto tako i molitva svetom arkanđelu Mihaelu, vojvodi vojske nebeske, koja se nekoć molila poslije tihe mise.

U životopisima crkvenih otaca pripovijeda se kako se jednoga dana pustinjak sv. Izidor u društvu opata Mojsija popeo na krov svoje kolibice kad je ovoga počeo napastovati nečisti duh. "Pogledaj prema zapadu", rekao je sv. Izidor svojemu posjetiocu. I ovaj je ugledao mnoštvo demona koji su se uzbunili kao da se spremaju na bitku. Zatim će pustinjak: "Pogledaj prema istoku." I opat Mojsije ugleda nepregledno mnoštvo svetih anđela: vojsku nebeskih sila sjajniju od sunca. "Eto, oni koje si vidio na zapadu", reče mu pustinjak, "napadaju svece; one pak koje si vidio na istoku šalje Bog u pomoć svetima. Vidiš li dakle da se broj i snaga nalaze na

našoj strani." Nato se opat Mojsije vratio ohrabren u svoju ćeliju.

Govoreći svojim vjernicima o nebeskim vojskama, sv. Ivan Zlatousti spominje i demone, koji ispunjaju zrak što nas okružuje, spremni da započnu borbu. Na sreću im je Bog suprotstavio vojske dobrih anđela. Carigradski biskup uspoređuje te vojske s četama što se nalaze u pograničnim mjestima carstva radi obrane zemlje od barbara.

Više ih je s nama nego s njima

Tu nauku sažeo je sv. Toma Akvinski u nekoliko jezgrovitih i sjajnih rečenica jednoga članka svoje *Sume*, u kojemu se govori o ratu što ga demoni vode protiv ljudi (*Summa theologica*, I, q. 114. art. 1, ad 2) Kao prijatelj dijaloga on najprije iznosi jedan prigovor: jesu li to ravnopravni uvjeti borbe, kada se slabiji izlaže ratu s jačim, neznalica ratu s lukavijim? Ljudi su slabi i neznalice, dok su demoni moćni i lukavi. Bog dakle, koji je tvorac svake pravde, ne bi smio dopustiti da demoni napadaju ljude.

Na taj prigovor sveti naučitelj odgovara: "Da uvjeti borbe ne bi bili neravnopravni, čovjek dobiva pomoć božanske milosti, a zatim i anđeoske zaštite." Stoga i Elizej kaže svojemu sluzi: "Ne boj se, jer ih je više s nama nego s njima!"

Komentirajući odgovor anđeoskog naučitelja na prigovor zbog nejednakosti između demonskih i ljudskih sila, jedan suvremeni teolog ističe važnost što ju sv. Toma pridaje anđeoskoj zaštiti uspoređuju-

ći je s ulogom božanske milosti u ekonomiji spasenja (Johannes Brinktrine: *Die Lehre von der Schöpfung*, Paderborn 1956, str. 175).

Završna strofa himna "Aeterne rector siderum" [7] što ga Crkva moli na blagdan Anđelâ čuvarâ, donosi sličnu usporedbu pridružujući poslanje anđelâ poslanju Spasitelja i poslanju Duha Svetoga:

Sva slava Ocu vječnomu;
On sve što Sin ih otkupi,
Što tješitelj ih posveti,
Po anđelima čuvao.

Ne, anđeo čuvar nije nekakav eterični statist na pozornici gdje se, na ovom ili na drugom svijetu, rješava ljudska sudbina. Njegova je uloga vrlo važna. Nije li on bio poslan od Boga u službu ljudima, kako to tvrdi poslanica Hebrejima?

Pišu se povijesti naroda i njihovih značajnih ličnosti. To je iznošenje i analiza opipljivih činjenica. Međutim, da bi se slika ljudske povijesti upotpunila, trebalo bi napisati povijest nevidljivih činjenica koje nastaju pod utjecajem anđelâ i demonâ na narodne vođe, na političare, mislioce, odgojitelje i umjetnike, na tvorce javnoga mnijenja, na ekonomski život, na modu itd.

To upotpunjenje objasnilo bi mnogo toga što danas izgleda djelomično neprotumačivo.

---

[7] *"Vjekovit zvijezda Vladaru"*

Možemo li, na primjer, naslutiti kakav je zapravo bio utjecaj đavolskih sila na ideologiju i politiku jednoga Hitlera?

U svojoj raspravi "Sotona u naše vrijeme" benediktinac Alojzije Mager, dekan salzburškog bogoslovnog fakulteta, ističe kako je, po njegovu mišljenju, djelovanje Adolfa Hitlera i nacističkoga pokreta bilo pod velikim utjecajem Sotone.

"On bijaše ubojica ljudi od početka i nije stajao čvrsto u istini, jer u njemu nema istine." (Iv 8,44) Iz tih Isusovih riječi A. Mager zaključuje da dva znaka karakteriziraju đavolski svijet: laž i ubojstvo. Njemački benediktinac razabire te dvije karakteristike u Führeru i u njegovu svjetonazoru. "Ako je istina da je Pio XI. nazvao nacionalsocijalizam utjelovljenom lažju, on ga nije mogao točnije okarakterizirati... Laž ubija duhovni život, a ubojstvo tjelesni život. Uništavati i ubijati, to je sotonska taktika. Značajna je činjenica da se u govorima Hitlera i nacističkih rukovodilaca i u njihovoj štampi ni jedna riječ ne javlja tako često i redovito kao riječ uništenje." (Satan, Etudes carmélitaines, 1948, str. 640. – 643).

Nema kraće, točnije i prikladnije definicije za Hitlerovu narav od oznake "medij Sotonin". General Jodl na Nürnberškom je procesu rekao za Hitlera: "Bio je to velik čovjek, ali veliki demonski čovjek." Mons. J. B. Neuhäsler, nekadašnji zatvorenik nacističkih konclogora, a sada münchenski biskup, u svom djelu "Križ i kukasti križ" ovako rezimira bit

nacionalsocijalizma: "Sotona i nacionalsocijalizam međusobno su povezani."

Francuski književnik i filozof Jean Guitton[8] dolazi do istih zaključaka kao i njemački prelat. "Što se može usporediti s Hitlerovom pojavom? U razdoblju od dvanaest godina čovjek koji nije bio ni izvanredan strateg ni političar, ali je raspolagao strašnom snagom *medija*, izveo je, zaludivši jedan veliki narod, ono za što su u prijašnjim revolucijama bili potrebni brojni genijalni ljudi. Hitler je učinio sam ono što su učinili zajedno Rousseau, Mirabeau, Robespierre i Bonaparte. I malo je nedostajalo da posve uspije u svom pothvatu. Imamo dojam da je u tom jedinstvenom slučaju, kojemu smo bili svjedoci, postojalo u ishodištu te neprotumačive pojave nešto analogno onom što su demonolozi nazvali opsjednutošću, tj. supstitucijom ljudske osobe nekom drugom, nadljudskom ili *podljudskom* osobom."

---

[8] J. Guitton, kojemu je HKD sv. Jeronima objavilo 4 knjige. *(Što vjerujem, Katolicizam, Pavao VI. i Sveta godina, Moj mali katekizam)*,, napisao je tu misao u predgovoru knjige "Knez laži" Hedwige Louis-Chevrillon (Pariz, 1970, str. 9. – 10).

Guitton tu još dodaje, misleći na pisce koji se, niječući njegovu opstojnost, na Sotonu uopće ne obaziru: "To je tek primjer koji sam izabrao da bih objasnio svoje pitanje o zlu i zloći. Preda mnom se nalazi problem da li je dovoljno staviti veliko slovo na riječ Zlo i ne treba li ipak poći korak dalje i na temelju iskustva konstatirati da zloća i Zlo nisu dovoljni za objašnjenje suvremenih inverzija, perverzija i subverzija. Nije li pametnije u skladu s biblijskom Objavom nazvati zlo njegovim pravim imenom: Nečastivim? Mogli bismo se također zapitati ne potresa li Nečastivi u ovom trenutku povijesti Crkvu Kristovu."

NA SVIM TVOJIM PUTOVIMA

Nekoć je religiozno slikarstvo voljelo prikazivati anđele u društvu djevojčica i dječaka koji su u opasnosti.

To bi moglo navesti neke da pomisle kako je anđeoska zaštita namijenjena djeci a ne odraslima. Istina je da je djeci potrebna posebna zaštita od strane anđela čuvara, ali zar mladići, djevojke i odrasli mogu biti bez nje?

Takvo je shvaćanje protivno pravoj stvarnosti. Zapravo, mladićima i djevojkama, kao i odraslima, anđeoska je zaštita još potrebnija nego djeci, jer su izvrgnuti mnogo težim opasnostima, poteškoćama i kušnjama. Veličina anđeoske pomoći i zaštite u skladu je s veličinom potrebe. To je u tolikoj mjeri istinito da naučitelji Crkve i teolozi, kao što smo vidjeli, misle kako su ljudima kojima je povjereno upravljanje nekom zajednicom potrebna dva anđela: jedan za njihovu osobu i drugi za njihovu službu (usp. Romano Guardini: *Die Engel des Menschen*).

Nakon znatnih kolebanja u tom pogledu, koja su potrajala sve do srednjega vijeka, katolička teologija otad nedvosmisleno uči da je anđeo čuvar dodijeljen svakom ljudskom biću bez obzira na njegovu rasu, spol ili religioznu pripadnost. Od tog pravila nema iznimke. Sv. Toma Akvinski čak odatle zaključuje da je i Antikristu dodijeljen njegov anđeo čuvar koji će ga sprečavati da počini baš sva zlodjela koja bi htio počiniti u svojoj mržnji na Boga. S tog

stanovišta mogli bismo prepostaviti da bi neprijatelji kršćanstva, kao što su bili Hitler, Staljin, Calles, ili pak mučitelji u koncentracionim logorima Dachauu ili Buchenwaldu, počinili više nedjela da nije bilo tajne intervencije anđelâ. Zaista, nije li katkada dovoljno malo zakašnjenje, zaborav ili oboljenje pa da se spriječi neki zločin? Anđelima nije teško takvo što izvesti. Vlast nad materijalnom stvarnošću omogućuje im da se posluže i "najsitnijim kamenčićem" u žučnoj kesici nekoga diktatora ili političkog vođe. "Cromwell je namjeravao uništiti kršćanstvo; kraljevska je obitelj bila izgubljena, a njegova moćnija nego ikada. Ali u njegov mokraćovod ušlo je malo zrnce pijeska. Rim je strepio pred njim, ali je to malo zrnce uzrokovalo njegovu smrt i pad njegove obitelji. Mir je bio ponovno uspostavljen i kralj vraćen na svoj prijesto." (Pascal, *Pensées*, n. 176, str. 410)

Anđeoska zaštita i spasavanje nekršćana

Nevidljiva ali djelotvorna prisutnost anđela čuvara uza svakog čovjeka potiče nas da dublje razmotrimo problem vječnoga spasenja nekršćana, bilo da se radi o starim poganima, bilo o današnjima koji žive u Aziji i Africi. "Bog hoće da se svi ljudi spase i da spoznaju istinu." (1 Tim 2,4) Riječ je istinsko svjetlo "koje obasjava svakoga čovjeka" (Iv 1,8). Da bi prosvijetlio ljudski razum, Bog se služi ne samo odgojiteljima i učiteljima nego i anđelima. Oni su normalan put prenošenja istine.

Nisu li Grci i Rimljani pridavali veliku važnost nadahnuću i ulozi muza? Nije li Sokrat odao priznanje i iskazao počast pomoći svojega *demona*, tj. svojega dobroga genija? Nije li Aristotel naslućivao da na odabrane duhove utječe neko počelo izvanljudskoga razuma, kako to ističe sv. Toma Akvinski u svojoj raspravi o darovima Duha Svetoga (*Summa theologica*, II – II, q. 68, art. 1, ad 1).

Kao što napominje p. Ch. D. Boulogne, autori umjetničkih i književnih remek-djela sviju vremena znali su da su dužnici djelovanju viših sila, koje su se na neki način mogle i identificirati. "Autori tih djela uvijek su priznavali da ona imaju ishodište negdje dalje i više od njihova srca. Svi su oni osjećali da su im ta djela na neki način *dana*, *inspirirana*. Glazbenici, slikari, kipari, pjesnici, filozofi ili mistici, svi su se oni osjećali pohođenima... Jedni su govorili o svom demonu, drugi o svom bogu, dok su kršćani, poučeni kako se Gospodin često služi anđelima da bi došao do duša, u tom vidjeli božansku pomoć i prisutnost. Kako da ne prihvatimo njihovo svjedočanstvo, koje potvrđuju njihova djela?"[9]

[9] Na kolokviju s temom "Anđeli, demoni i posrednici" što ga je u siječnju 1968. u Parizu organizirao Svjetski savez religija, kardinal J. Daniélou posebno je istaknuo ulogu dobrih i zlih anđela u umjetničkoj inspiraciji. "Umjetničko stvaralaštvo nosi anđeoske značajke, što objašnjava njegovu izvanrednu dvoznačnost. Njegova ljepota zatravljuje, ali postoji opasnost da postane predmet svojevrsne idolatrije. Zbog toga je područje umjetnosti direktno povezano s angelologijom i demonologijom. Kada Gide kaže da nema umjetničkog djela bez sudjelovanja demona, on po mom mišljenju ima pravo ako dodamo da se tu radi zapravo o učešću đavla ili anđela. Njegova je pogreška u tome što je vidio samo demonski aspekt umjetnosti, koja ima prvenstveno anđeoski značaj."

Drugi vatikanski koncil priznaje da nekršćanske religije, kako god bile nepotpune, sadrže i dijelove istine koja je izraz i odraz Riječi. "Katolička Crkva ne odbacuje ništa od onoga što je u tim religijama istinito. Ona iskreno poštuje njihov način djelovanja i življenja, njihova pravila i nauku, umnogome doduše različitu od onoga što sama vjeruje i predlaže vjerovati, ali nauku koja sadrži zraku istine što obasjava sve ljude" (Deklaracija o nekršćanskim religijama). Po nauci sv. Tome, Bog te zrake istine, koja obasjava sve ljude, rasprostire među njih posredstvom anđelâ.

Na taj način crkvena nauka o anđeoskoj zaštiti, namijenjenoj svim ljudima bez razlike, osvjetljuje i katoličku nauku o dovoljnoj milosti, osiguranoj također za sve ljude bez razlike. Te su dvije stvarnosti usko povezane. Svjetlo koje dolazi od anđelâ konkretni je izraz dovoljne milosti. "Svojstvo je božanske Prividnosti da svakome čovjeku pruža ono što je potrebno za njegovo spasenje, pod uvjetom da s njegove strane ne bude nikakve zapreke", tvrdi sv. Toma Akvinski (*De veritate*, q. 14, art. 11, ad 1). "Ako bi neki čovjek živio sam među vukovima u šumi, pa ako bi se u traženju dobra i u izbjegavanju zla ravnao prema uputama svojega razuma, možemo biti sigurni da će mu Bog unutarnjom objavom otkriti sve što on treba vjerovati, ili mu poslati propovjednika vjere, kao što je poslao Petra Korneliju", nastavlja sv. Toma. U spomenutom slučaju, kako on pretpostavlja, to unutarnje svjetlo o onome što treba vjerovati dolazi ljudima redovito anđeoskim posredovanjem, kao što i dar jezika ili proroštva čovjek dobiva preko

anđelâ. "Bog nije ograničio svoju moć i djelovanje samo na sakramente" Nekršćanin kojemu je uslijed nepremostivih zapreka Objava ostala nepoznata, a koji ipak živi čestitim i ispravnim životom, može se spasiti izvan vidljive Crkve.

Nogom ćeš gaziti lava i ljuticu

Na koji način anđeli ostvaruju svoje poslanje u našemu svagdanjem životu? "Anđelima je svojim zapovjedio da te čuvaju na svim putevima tvojim. Na rukama će te nositi da se ne spotakneš o kamen. Nogom ćeš gaziti lava i ljuticu, zgazit ćeš lavića i zmiju." (Ps 91,11–13)

Na koji način anđeli čuvari interveniraju u kući, u školi, u tvornicama, kinima i parlamentima, po cestama ili u zraku? Je li moguć utjecaj tih bestjelesnih bića na društveni život? Je li djelotvoran? Je li presudan za sudbinu pojedinoga čovjeka? Igra li kakvu ulogu u povijesti ljudskoga roda?

Sv. Toma Akvinski odgovor na ta pitanja nalazi u samoj naravi anđelâ. Oni poznaju neusporedivo bolje od čovjeka materijalni svijet i njegove zakone te imaju na nj tajanstveni utjecaj. Taj je utjecaj tako velik da prelazi granice znanosti i tehnike te nam neka anđeoska djela izgledaju čudesna, a u stvari su prirodna. Ta primjedba anđeoskog naučitelja upućuje nas na razboritu demitizaciju. Ljudi iz nekoga afričkog plemena, odsječeni od ostalog svijeta, sigurno bi smatrali da se događa čudo kad bi vidjeli let aviona ili čuli svirku tranzistora. Pa ipak u tome

nema ništa čudno. Konstruktori tih aparata imaju pred tim divljim plemenom prednost što bolje poznaju i iskorištavaju počela i zakone prirode.

Poučna je u tom pogledu jedna zgoda iz Djela apostolskih. Nakon brodoloma svoje lađe sv. Pavao i njegovi drugovi iskrcali su se u Malti. Zapalili su vatru. Sv. Pavao bacio je u nju nešto granja, a odatle je izašla zmija i obavila mu se oko ruke. Apostol ju je stresao u vatru i nije osjetio nikakve boli. Urođenici su pak očekivali da ga vide kako otiče i pada mrtav. Gledali su ga dugo, i, ustanovivši konačno da mu nije ništa, uskliknuše: "To je Bog!" (Dj 28,3–6).

Malteţani su smatrali tu strančevu imunost čudesnom. Gledali su u njemu nekakvog boga. Moguće je do zaštite apostola došlo anđeoskim utjecajem na zmiju, kao što se anđeoskom posredovanju može pripisati i miroljubivost gladnih lavova među koje je Danijel bio bačen po naredbi Darijevoj (Dn 6,23).

Bog drži svoja obećanja

Još jednom: u tome nema ništa čudno onima koji vjeruju Božjoj riječi. Nije li utjecaj anđelâ na životinjski svijet veći od moći krotiteljâ lavova i zmija? I nije li sam Bog kroz usta proroka navijestio da će njegovi izabranici bez opasnosti prolaziti između zmija i lavova? (Ps 90,13).

Crkveni učitelji smatraju da te riječi valja shvatiti u doslovnom smislu. Čovjek naime na svom putu nailazi na fizičke zapreke i na vidljive neprijatelje, kao što može naići i na duhovne i moralne poteškoće

i snage zla. Anđelu je čuvaru povjereno da mu pomaže u svim njegovim zgodama i nezgodama. On može pomoći čovjeku u fizičkom smislu, noseći ga, uklanjajući s njegova puta neki opasni predmet ili životinju, upozoravajući ga na opasnost ili pogibelj nekim šumom ili glasom itd., a također može intervenirati na razne načine u psihičkom pogledu – bilo kod svojega štićenika tako da mu prosvijetli pamet, bilo kod njegovih neprijatelja prosvjetljujući ih ili ometajući u njihovim činima.

Ovdje bismo mogli navesti svu silu primjera iz života svetaca. Bez sumnje, mnogi od tih primjera potječu iz vremena kada su ljudi bili manje kritični. Neki, na primjer, danas osporavaju autentičnost glasova koji su nadahnuli Ivanu Aršku.

Ostavljajući po strani povijesne događaje koji bi mogli ilustrirati retke spomenutoga Psalma i koji su od temeljnog značenja za nauku o anđelima čuvarima, htjeli bismo prije svega istaknuti dvije stvari: obećanje što ga je dao sam Bog i anđeosku moć nad materijalnim svijetom općenito te napose nad psihičkim svijetom čovjeka.

Na primjer, vjernik može diskutirati o autentičnosti anđeoskih ukazanja sv. Franciski Rimskoj, sv. Većeslavu ili sv. Gemmi Galgani (1878. – 1903), ali ne bi smio dovoditi u sumnju božanska obećanja. Zemaljski vladari i dostojanstvenici mogu prekršiti zadanu riječ i sklopljene ugovore, ali Bog je vjeran: što obeća, to izvrši. Na mnogim mjestima Svetoga pisma on se obvezao da će svoje okružiti zaštitom od strane anđelâ, tih duhovnih bića koja imaju vlast nad

materijalnim svijetom i nad đavolskim silama. On drži svoja obećanja! Koliko li je svetaca i kršćana to iskusilo u svom životu!

Staviti u pitanje anđeosku zaštitu i u nju sumnjati značilo bi na neki način isto što i osporavati Božju istinitost i vjernost zadanoj riječi.

Poniženje Boga ili uzvišenje ljudi?

Neki primjećuju da današnji katolici više ne vjeruju u sve te priče o anđelima i da nekim biblijskim tekstovima valja dati drugačije tumačenje, prilagođeno duhovnom razvoju suvremenoga čovjeka.

Upozorimo ponajprije na to da se tu radi samo o jednom dijelu katolikâ, koji dovodi u sumnju tradicionalno tumačenje stanovitih biblijskih tekstova. Uostalom, čini se da su osporavatelji u Crkvi manje brojni nego bismo zaključili po buci koja se oko njih vješto podiže. Sjetimo se radije izraza podrške kojima su mnogobrojni katolički laici posvjedočili svoju vjernost papinim porukama i dokumentima crkvenog učiteljstva (*Humanae vitae*, *Persona humana*, *Ispovijest vjere Pavla VI.* itd.). S katolicima koji niječu opstojnost anđelâ slično je kao sa svećenicima koji osporavaju crkveni celibat: uz nekoliko stotina vrlo bučnih osporavatelja tu su tisuće svećenika koji prihvaćaju svoj celibat i proživljavaju ga u tihom predanju Bogu.[10]

---

[10] Usp. R. Grgec: Novo i Staro, str. 27. Izdalo HKD sv. Jeronima (sv. Ćirila i Metoda) 1973. godine

Što se pak tiče bitnoga pitanja, tj. problema interpretacije biblijskih tekstova, možda se prečesto zaboravlja kako ne treba istinu koju je Bog objavio svoditi na ljudsku razinu i prilagođavati je ljudskom ukusu učenim manipulacijama, nego se kršćanin treba činom vjere uzdići na razinu božanskih istina.

Hoće li prevrtljivo i "elastično" ljudsko mišljenje biti sigurniji kriterij nego Božja istinitost? Hoće li živi pijesak biti čvršći temelj od kamene klisure? Konačno, nije važno "što misle ljudi" ni što oni žele ili ne žele prihvatiti, nego je važno što misli Bog i što On preko Objave predlaže nama da vjerujemo. Nadnaravne istine otkrivaju se a ne izmišljaju.

Postoje adaptacije i interpretacije Božje Riječi koje vode u njezinu izdaju zbog brige i nastojanja da Objavu pošto-poto prihvati svijet zatravljen napretkom znanosti i čudesima tehnike.

U svom govoru kojim je otvorio Koncil Ivan XXIII. istaknuo je razliku između nepromjenljive biti istina što ih je Bog objavio a Crkva ih naučava, i onoga čime te istine zaodijevamo prilagođavajući ih raznim vidovima civilizacije.

Čini se da uz Božju istinitost osporavatelji anđeoske opstojnosti zaboravljaju i na Božju svemogućnost. Brojni su odlomci Svetoga pisma u kojima Bog izjavljuje da njegova moć neizmjerno nadilazi ljudsku. "Što je nemoguće ljudima, Bogu je moguće." (Lk 18,27) Božja svemoć nije nikakav mit. Ako i zadaje neke poteškoće kršćanima "podložnima duhu tehnike" koji kritiziraju Pio XII. i Pavao VI, ona nije nikakav nerješiv problem kršćanima žive i krepke

vjere. Ovi mogu ponavljati sa sv. Pavlom: "Znam kome sam vjerovao" i sa sv. Ivanom: "Ako prihvaćamo ljudsko svjedočanstvo, Božje je svjedočanstvo jače."

Katolik, prosvijetljen vjerom, zna za koga će se odlučiti ako treba birati između pisaca i propovjednika koji, odvajajući se od Predaje i Učiteljstva, dovode u sumnju anđeosku opstojnost, i svetaca, naučitelja i liturgijskih tekstova. Autoritet Svetog pisma valja pretpostaviti autoritetu teologâ i egzegetâ, a ne obratno.

Strateška točka

Zaštita koju pružaju anđeli čuvari ne utječe samo na materijalne okolnosti našega svagdanjeg života, nego se ostvaruje i u našemu psihičkom životu. Pomoću slika i pokreta anđeli utječu na našu maštu, pamćenje i osjećajnost kako bi nas prosvijetlili, odvratili od zla i priveli dobru.

Djelovanje anđela ne ulazi direktno u razum i volju, jer to je moguće samo Bogu. Slično je s klauzurom u samostanima. Turisti i vjernici mogu ući samo u samostansku kapelu i govornicu. Tako i anđeli, bili oni dobri ili zli, imaju pristup čovjekovoj maštи, pamćenju i osjetima, ali više od toga ne. Na razum i volju mogu utjecati samo posredno.

Treba li odatle zaključiti da je njihov utjecaj na psihički život čovjeka beznačajan? To bi bila opasna zabluda. Da se u to uvjerimo, dovoljno je pomisliti na ulogu koju u našemu životu i ponašanju imaju

slike, osjeti i osjećaji. Oni tu zaista zauzimaju strateški položaj. Iako ne vrše prisilu na volju u njezinu slobodnom izboru, njihov je utjecaj na nju vrlo velik, a postaje i presudan kada netko nema dovoljno bistar razum i jaku volju da prozre zavodljivost slike i odupre se mamcu osjetilâ. Tu duhovnu lucidnost i energiju posjeduje manjina, dok većina ljudi, kako kaže sv. Toma, slijedi zov osjetilâ, jer su podložni vlasti osjetâ i strasti.

Iskustvo nam potvrđuje kako je dovoljno da djeci, a i mnogim odraslima, pokažemo neku sliku, bombon, igračku ili film pa da se u njima odmah probudi žarka želja, koja se katkada ne može obuzdati. Treba li da i opet podsjetimo na odsudan utjecaj što ga na suvremenoga čovjeka vrše radio, film i televizija? Ta sredstva masovne komunikacije djeluju na maštu i osjete, koji pak utječu na ljudski razum i volju.

Ukratko, nepoznavanje velike uloge slika i osjećaja u svagdanjem životu čovjeka može nas dovesti do podcjenjivanja utjecaja dobrih i zlih anđela na ljudsko ponašanje i na sudbinu naroda, dok nam njezino uočavanje može pomoći da bolje shvatimo naučavanje Crkve o ulozi anđelâ u životu duša i u povijesti spasenja.

Nenadano proširenje moći razuma

Čini mi se da je djelovanje anđelâ bilo jedan od najdražih predmeta razmatranja sv. Tomi Akvinskom. Da bi nagradio požrtvovnost i odanost svojega

tajnika brata Reginalda de Piperna, napisao je traktat o anđelima (*De substantiis separatis*). On spominje anđele u svojim molitvama, često o njima govori u svojim djelima "Summa theologica" i "Summa philosophica". Priznaje da je njihov dužnik na ovoj zemlji i raduje se pomisli da će jednom u nebu stalno živjeti u njihovu društvu. Ta intimna povezanost s anđelima dovela ga je do dragocjenih otkrića. Anđeli čuvari po njegovu mišljenju poučavaju nas prosvjetljujući našu maštu i razum i tako nam omogućuju da bolje shvaćamo stvarnost. (Comment. II, Sentec., dist. 11, q. 1, Summa I, q. 111 itd.).

Francuskinja Lucie-Christine, opisujući svoja mistička iskustva, vrlo lucidno analizira tajni utjecaj što proizlazi iz kontakta s anđelima: "Kada se duša sjedini s anđelima, kao da osjeća porast svojih sposobnosti. Astronom koji primakne svoje oko teleskopu otkriva horizonte koje ne bi mogao obuhvatiti moću svojega prirodnog vida. Slično je i s duhovnim kontaktom što ga imamo s anđelima, kada naša duša osjeća nenadano proširenje moći razuma." (*Journal spirituel de Lucie-Christine, 1870. – 1907*; 6. X. 1883)

Porast ljudskih sposobnosti, proširenje moći razuma i ljubavi, ojačanje inteligencije zbog kontakta s anđelima i zbog njihova snažnog utjecaja, o tome, eto, govore i sv. Toma Akvinski i francuska mističarka. Njihova mišljenja o djelovanju anđelâ čuvarâ, iako je vrlo teško pobliže odrediti narav toga djelovanja, uglavnom se poklapaju.

Ako na ovom svijetu ne možemo točno upoznati narav anđelâ, razumljivo je da znamo malo i o njihovu načinu djelovanja. Nalazimo se tu pred misterijem koji nas poziva da nastavimo s istraživanjem i razmatranjem te da se odreknemo ohole želje da sve shvatimo i objasnimo.

Njegova blizina nas jača

Jedan teolog pomoću primjera iz svagdašnjeg života prikazuje tajan i trajan utjecaj anđelâ na ljude otvorene istini i dobroti. "Kao što to opaža sv. Toma, i sama anđeoska blizina i prisutnost dovoljne su da nas učine boljima. On nas uči kako nebeski duhovi, obraćajući joj se, jačaju ljudsku dušu prenoseći na nju nešto od vlastitog savršenstva. Vatra se širi ižarujući oko sebe toplinu i rasprostirući svjetlost, a kruto tijelo, bačeno u vodu, stvara kružne valove koji, postajući sve širi, dolaze do obala. Tko nas i kontakt s kreposnim osobama čini boljima. Došavši u blizinu nekoga sveca, osjećate, čak i ako s njim ne progovorite ni riječ, kako vas počinje prožimati neka čežnja i težnja za krepošću, dobrotom i svetošću.

Slično tome svijet duhova ižaruje oko sebe toplinu, svjetlo i krepost. Iz njega izlazi neka vrst tajanstvenog fluida prenoseći na ljude vrlinu i savršenstvo.

Zašto i mi ne bismo primili nešto od svega toga preko nebeskog duha koji je uvijek uz nas? S najvećim teolozima možemo vjerovati da nas anđeoska

blizina jača, čisti i čini u svakom slučaju boljima nego bismo inače bili.

Taj blagotvorni utjecaj postaje gotovo vidljiv i opipljiv u životu svetaca. Ako su se ovi, iako stvoreni poput svih ostalih ljudi i podložni istim strastima i nevoljama, uzdigli do gotovo anđeoskog savršenstva, ne treba li to pripisati također utjecaju njihova anđela?" (A. Arrighini: *Gli angeli buoni e cattivi*, Rim 1937, str. 431).

Svjesno djelovanje anđelâ na ljudski razum, da se poslužimo izrazom p. Josepha Legranda, sastoji se upravo u tom posredovanju predmetâ putem mašte i jačanju inteligencije pomoću tajanstvene prisutnosti (J. Legrand: *L'Univers et l'homme dans philosophie de saint Thomas*).

Ako pak od anđela primamo to ojačanje intelektualnih moći i sposobnosti, nije li nužno da pri tome znamo kakvom smo utjecaju i blagotvornom djelovanju izloženi?

P. Legrand sa sv. Tomom odgovara: "Ne, tu ne postoji nužno nikakav osobni kontakt, jer čovjek prosvijetljen djelovanjem anđela može toga djelovanja ne biti svjestan i misliti da se radi o nekom sretnom slučaju. Čovjek dobiva svjetlo i njime se služi i ne primjećujući da je porast njegove inteligencije i lucidnosti rezultat anđeoske pomoći i utjecaja. Za međusobni kontakt u pravom smislu bila bi potrebna svijest o *poruci* koju na vlastitu inicijativu daje *netko drugi*, a to se ne događa kada čovjek dođe do nekoga otkrića (nav. dj. str. 60. – 61).

Poput kapljica vode što ih upija spužva

U tom pogledu sv. Toma navodi jedan prigovor: "Svako biće koje je iznutra prosvijetljeno svjesno je tog prosvjetljenja. Ljudi međutim nisu svjesni da su prosvijetljeni od anđela. Dakle oni to i nisu." Vidimo, eto, kako je već usred srednjega vijeka dovedeno u pitanje djelovanje anđela čuvara na ljudski duh.

Rješenje poteškoće vidi sv. Toma u razlikovanju prosvjetljenja, koje razaznajemo, i uzročnika tog prosvjetljenja, koji ostaje skriven (*Summa theologica*, I, q. 111, art. 1, ad 3).

Gledaoci prisustvuju prikazivanju filma ne videći pri tom onoga koji film prikazuje. On je prisutan, ali nevidljiv. Iz toga nitko neće zaključiti da njega nema. Ako oko opaža plodove nekoga stabla, a ne vidi njegovo korijenje u zemlji, nitko iz toga neće zaključiti da je to korijenje nečija izmišljotina. Isto je tako s anđeoskim prosvjetljenjem: ono je očito, dok je prosvjetitelj nevidljiv.

Sigurno je katkada vrlo teško razabrati ishodište slika koje prolaze kroz naš duh. Jedne su očito povezane s osjetima i mislima koji su im prethodili, dok druge, povezane s našom prošlošću, kao da izranjaju iz naše podsvijesti. Ali kako da prepoznamo one koje dolaze od dobrih ili zlih anđela?

U "Duhovnim vježbama" sv. Ignacije Lojolski iznio je neka točna pravila za razlikovanje nadahnuća dobrih i zlih anđela. Dok prva donose mir i vedrinu duši, druga uzrokuju smutnju i nemir.

Navedimo sedmo pravilo, koje objašnjava zašto su u vezi s ljudskim raspoloženjem utjecaji anđela sad tvrdi, a sad meki i zbog toga jedva zamjetljivi. "Onima koji napreduju u dobru, dobri anđeo pristupa laganim, diskretnim i mekim poticajima poput kapljica vode koji padaju na spužvu pa ih ova upija, dok su poticaji zlog anđela više ili manje bolni, popraćeni bukom, poput kapljica koje padaju na kamen. Kod onih pak koji nazaduju isti duhovi djeluju u obratnom smislu. Uzrok tome jest u raspoloženju i usmjerenju duše, koje je protivno ili slično duhovnom usmjerenju tih anđela. Ako je protivno, duhovi ulaze s bukom i nemirom, pa prema tome na primjetljiv način, a ako je slično, oni ulaze bez buke kao u kuću koja je njihova i čija su vrata otvorena."

Ljudi obdareni psihološkom tankoćutnošću osjećaju katkada vrlo jasno da im je neka misao došla preko bića izvan njih samih. S punim pravom tada kažu da su nadahnuti. Na takva iskustva nailazimo i među suvremenicima kojima je strana kršćanska tradicija. Etienne Souriau, nekadašnji profesor na Sorboni, smatra da bi se mogla poduzeti zanimljiva istraživanja o tajanstvenim intervencijama bića koja su kao neki posrednici između Boga i čovjeka u svagdanjem životu: "Svaki čovjek koji bi mogao reći: "Toga dana i časa imao sam osjećaj da primam neku vrst poruke koja me prosvjetljuje i upravlja moje korake u određenom smjeru", svjedok je o tom problemu. U istom sam duhu na drugome mjestu govorio o problemu umjetničkog stvaranja, tj. o intervenciji onoga kojega sam mislio da mogu nazvati anđelom

umjetničkog djela. To je ona snaga koja budi noću umjetnika i prisiljuje ga da misli na započetu simfoniju, na još nedovršenu dramu ili kip..." (Rapport sur l'ange devant les philosophes au Colloque de l'Aliance mondiale des religions sur angés, démons et etres intermédiares, pp. 32–33). U tom referatu E. Souriau govori kao psiholog neovisno o podacima iz Objave. Svojemu kolegi Jeanu Guittonu povjerio je da ima iskustva "o bićima koja su posrednici i vodiči ne samo ljudskim osobama nego i skupinama."

Anđeli imaju slobodan prostor kretanja ljudskom maštom i osjećajima, ali uvijek u skladu s Božjim odlukama. Ovamo anđeo može ući odnosno odatle izaći bilo kada, danju i noću, za vrijeme rada ili odmora, u časovima osamljenosti, tišine, buke ili ljudske vreve. Čovjek pak nema iste mogućnosti utjecaja na druge ljude. Ne može ih susretati gdje god se oni nalaze i ne može odmah uspostaviti s njima kontakt. Tako npr. djevojka mora katkada čekati tjednima ili mjesecima da ponovo vidi svojega zaručnika, ili otac da se sretne sa sinom koji možda studira u udaljenom mjestu. S anđelima čuvarima je drugačije. Oni mogu biti u stalnoj vezi sa svojim štićenikom. Za njih ne postoji problem vremenske i prostorne razdaljine. Ta blizina anđelâ čuvarâ velika je milost na koju je aludirao papa bl. Ivan XXIII. kada je govorio da njihovim posredstvom možemo u svakom času stupiti u kontakt jedni s drugima.

Ta tvrdnja može u prvi mah izgledati beznačajna, ali ako o njoj malo razmislimo, otkriva nam se sva njezina dubina. Ona ima i praktičnu vrijednost

za međuljudske odnose, bilo da se radi o prijateljstvu, odgoju, apostolatu, diplomaciji, politici ili bilo čemu drugome.

Obratite se mojemu anđelu čuvaru

Vidjeli smo kako se prije svojega susreta s generalom Besslerom, guvernerom Varšave, budući papa Pio XI, tada apostolski vizitator u Poljskoj, plodonosno obratio anđelu čuvaru svojega sugovornika. Vidjeli smo i kako je kao papa, na osnovi svojega iskustva, savjetovao mons. Roncalliju, svojemu budućem nasljedniku a tada apostolskom vizitatoru u Bugarskoj, da zamoli za posredovanje anđele čuvare prije nego započne teške razgovore.

Sv. Franjo Saleški, kad se uspinjao na propovjedaonicu, zaustavio bi načas svoj pogled na slušateljima pozdravljajući njihove anđele čuvare i moleći ih da utječu, u dobrom smislu, na svoje štićenike. Sv. Pavao od Križa, osnivač pasionista, postupao je isto tako.

"Kada vam bude potrebna moja molitva, obratite se mojemu anđelu čuvaru posredstvom svojega anđela", običavao je svojim prijateljima govoriti padre Pio.

Ovdje bismo mogli navesti mnogo istinitih slučajeva koji svjedoče o uspješnosti te tajne "diplomacije". Kada imaju posla s ljudima koji "traže najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu", anđeli čuvari se pokazuju kao sigurni i brzi vjesnici.

Majka ne može uvijek djelovati izravno na svojega sina ili kćer premda zna da njihovoj vjeri prijeti opasnost. No ona to može učiniti preko posredstva na koje nas upućuje papa bl. Ivan XXIII, tj. preko mreže nevidljivih komunikacijskih veza anđeoskoga svijeta. Mladiću koji se bori s nekom napašću, anđeo, dozvan u pomoć od njegove majke, može iznenada probuditi svijest i sjećanje na neku odluku ili obećanje. Nekada je dovoljno vrlo malo da bi se pravim putem usmjerila neka neodlučna i kolebljiva volja. Anđeli čuvari su u službi čovjeka upravo kada se radi o njegovu putu prema Bogu.

Doduše, oni ne stúpaju na mjesto svojih štićenika, jer bi to značilo poremetiti red uspostavljen od Boga, koji hoće da svako biće djeluje prema mjeri svojih mogućnosti; ali oni žele pomagati ljudima u svim zgodama u kojima se čini da ovi ne mogu izvršiti svoju dužnost. Nije važno je li ta nemogućnost izvršenja dužnosti jedva zamjetljiva ili pak itekako uočljiva. "Želja našega anđela čuvara da nam pomogne", kaže sv. Ivan Bosco, "mnogo je veća od naše želje da nam se pomogne" (*Memorie biografiche*, II, 264).

Svojim sucima, koji su joj postavili zlonamjerno pitanje jesu li anđeli što su joj se javljali bili goli, Ivana Arška odgovorila je s mnogo humora i kršćanske mudrosti: "Mislite li da Bog nema dovoljno sukna da odjene svoje anđele?" Isto bi se moglo odgovoriti onima koji sumnjaju u to da su anđeli kadri pomoći i da je zgodno obraćati im se za pomoć: "Mislite li

da Bog nema dovoljno mogućnosti da anđele učini sposobnima za njihovu misiju među ljudima?"

Da se raspodijeli to preobilje

Istina je da su tu još dvije poteškoće koje mogu naškoditi kršćaninovu povjerenju u anđeosku zaštitu.

Prva se može izraziti pitanjem: čemu komplicirati stvari? Čemu služi to posredovanje anđela? Nije li bolje da čovjek bude neposredno povezan s Bogom? Ne bi li tako sve bilo jednostavnije?

Mudrost nije u tome da nagađamo što bi moglo biti, nego da otkrivamo kako uistinu jest. Sigurno da Bogu nije bila potrebna anđeoska pomoć i posredovanje. On bi jednim činom volje i sada mogao "demobilizirati" milijarde anđela čuvara koji su danas u službi čovjeka na kugli zemaljskoj, u starim kršćanskim zemljama kao i u zemljama Afrike i Azije, te sam vršiti djelo što ga oni izvršuju među kršćanima, muslimanima i budistima, među vjernicima i bezvjercima.

Takva bi akcija pokazala svemoć Boga u svem njezinu sjaju, ali ne toliko i njegovu ljubav. Ova naime nastoji da se proširi, kao što i sunce nastoji proširiti svoje zrake svjetlosti. Ta ljubav potiče Boga da neprestano daje, da daje neizmjerno mnogo i u svim situacijama. Stvoriteljsko djelo te ljubavi proteže se od svijeta nežive materije do svijeta duhova, obuhvaća milijarde zvijezda u galaktici i milijarde anđela na nebesima. Kao što primjećuje sv. Toma, ljubav se

Božja ne ograničuje na to da bude uzrok i ishodište egzistencije bića u svemiru. U svojoj potrebi da se proširi ona im daje i dostojanstvo uzroka. U svom djelu "Raison et raisons" (str. 62) Jacques Maritain kaže: "Bog nije urar, tvorac satova, nego tvorac svjetova i naravî. Svijet nije sat, nego domovina raznih naravi."

Bog daje cvijetu mogućnost da proizvodi sjemenke i da rađa nove cvjetove. Isto tako daje muškarcu i ženi sposobnost da prenose život na druga ljudska stvorenja. On pridružuje svećenika svojemu djelu širenja objavljene istine i nadnaravnog života u svijetu. Također, On pridružuje anđele svojemu djelu upravljanja svemirom.

Kod ljudi onaj tko upravlja mora se zbog nedostatnosti svojih sila utjecati pomoći i suradnji drugih ljudi. Bog pak zbog preobilja svoje moći i životnoga bogatstva pridružuje anđele svojemu djelu upravljanja svijetom i daje njihovu djelovanju dostojanstvo uzroka. Čovjek ima premalo, a Bog previše, ako tako možemo reći. I upravo zato da bi izlio preobilje i višak svojega bogatstva na druge, stvorio je milijarde anđela čuvara.

Bez sumnje takav način djelovanja može začuditi one koji Božje stvari mjere ljudskim mjerilom. Međutim, on prestaje biti čudan ako, gledajući očima vjere, nastojimo stvari vidjeti kao Onaj koji je rekao: "Vaše misli nisu moje misli i vaši putevi nisu moji putevi." (Iz 55,8–9)

Izvor i tok

Druga poteškoća tiče se međusobnih odnosa Boga i anđelâ čuvarâ u pomaganju ljudima. Postoji li između Boga i anđela neka vrst međuovisnosti ili oni djeluju neovisno jedan od drugoga? Nije li anđeo čuvar katkada sličan nekakvom generalnom vikaru ili poslaniku koji dolazi u kušnju da prekorači svoje ovlasti na štetu svojega pretpostavljenog? Ako je pak anđeoska zaštita tu zato da prosvijetli razum svojega štićenika, kakva je onda uloga Duha Svetoga u nadahnućima koja dolaze odozgo? Ukratko, čemu komplicirati stvari posredovanjem anđela?

Ustvari nema nikakve protivnosti ni konkurencije između Božje i anđeoske zaštite. Prije bismo to mogli nazvati suradnjom kakva postoji, na primjer, između nekoga ministra i načelnika koji izvršuje njegove naloge. Bog je izvor milosti. Neke milosti dolaze izravno od njega, a druge posredstvom anđela. Ima milosti koje Bog podjeljuje dušama neposredno, jer anđeli nisu za njih "nadležni". Tako svećenik može laičkim apostolima povjeriti mnoge dužnosti, ali im ne može dati da zauzmu njegovo mjesto u ispovjedaonici ili da umjesto njega služe misu, jer te funkcije prelaze okvire laičke kompetencije. Isto tako i neposredno ulaženje milosti u dubinu ljudske duše prelazi okvire anđeoskih mogućnosti i tu Bog sam mora intervenirati.

Kako kaže sv. Toma, čovjeku su da izvrši dobro djelo potrebna dva uvjeta: upravljenost volje prema dobru, i poznavanje odgovarajućih puteva k dobru.

Prvo se postiže moralnim krepostima, drugo – razboritošću. Što se tiče prvoga uvjeta, Bog izravno pomaže čovjeku dajući mu milost i krepost, a što se tiče drugoga – Bog mu pomaže posredovanjem anđela, koji su kao neki tok kroz koji prolazi njegova svjetlost (*Summa theologica*, I, q. 113, art. 1, ad 2).

Bog je vrhovni gospodar i čuvar svemira, ali se služi sebi podređenim upraviteljima i čuvarima, koji su izvršioci njegovih naloga. Bog se nalazi na vrhu piramide, a anđeli na nižim katovima. Nema tu dakle ni traga nekoj konkurenciji ili protivnosti, nego je posrijedi međusobna suradnja.

Učitelji duhovnoga života ističu tu razliku. Posebno upozoravaju na uzvišenost darova koje Bog daje neposredno duši, kao i na božansko ishodište svjetlosti koja čovjeku dolazi preko anđela čuvara. Prema tome, Bog se nalazi u ishodištu dobrih misli ako nam one i dolaze anđeoskim posredstvom.

Ne samo kraj nas, nego u nama

Anđeo ne daje skrušenost srca, nego nas upućuje na njezin izvor, primjećuje sv. Bonaventura, pozivajući se pri tom na Psalmista: On (Bog) liječi srca skrušena. "Katkada Bog sâm ispunja naše duše svjetlošću," tvrdi sv. Bernard, "katkada nas pohađa svojim anđelima, katkada nam daje savjet preko ljudi, a katkada nas tješi Svetim pismom." "Anđeli i arkanđeli nam pomažu," piše on svojem učeniku koji je kasnije postao papa Eugen III, "ali rast njihova sjemena u našoj nutrini omogućuje onaj koji

nije samo uz nas, nego i u nama. Ako mi kažete da i anđeo može biti u nama, ja to neću poreći, jer su mi na pameti riječi: Anđeo što govori u meni (Zah 1,14). Međutim postoji velika razlika. Anđeli su u nama po dobrim mislima koje nam nadahnjuju, a ne po dobru kojim djeluju. Oni nas na dobro potiču, ali ga ne stvaraju u nama. Naprotiv, Bog je u nama prisutan na taj način da neposredno utječe na našu dušu i obasipa ju darovima, ili, bolje rečeno, tako da se sam širi u nama i omogućuje nam da postanemo dionici njegova božanstva. Anđeli su s našom dušom, ali Bog je u njoj. Anđeli stanuju s njome pod istim krovom, a Bog je s njome kao njezin život." (*De consideratione*, 1. 5, c. 5)

Prema mišljenju sv. Ivana od Križa značajka je višeg stanja duhovnoga života pretežnost neposredne Božje intervencije u duši, bez anđeoskog posredovanja, karakterističnog za niža stanja. "Posebno svojstvo tog duhovnog sjedinjenja duše s Bogom jest u tome što Bog djeluje u njoj i priopćuje joj se sâm, bez pomoći i posredovanja anđelâ i prirodnih sila." (*Cantique spirituel* /Duhovni spjev/, str. 34) Tu se Bog priopćuje i otkriva duši "bez posredovanja anđelâ, ljudi, viđenja ili predočaba. Vanjski i unutarnji osjeti, sva stvorenja zajedno pa i sama duša, ne igraju tu nikakvu bitnu ulogu, kad Bog daje čudesnu milost nadnaravnoga reda koja je svojstvena stanju duhovnoga sjedinjenja." (Nav. mj.)

Tomistička nauka o karizmama osvjetljuje tu razliku. Karizme, na primjer dar jezika, razlikovanje duhova, proroštvo, imaju prvenstveno društvenu

funkciju. Duša ih ne dobiva u prvom redu radi unapređenja vlastitoga duhovnog života, nego radi vođenja i poučavanja drugih. Karizme dolaze od Boga kao izvora, primjećuje sv. Toma, ali posredstvom anđelâ.

Nema razloga da se vjernik zbuni

Povijest suvremene Crkve govori nam o dvije osobe koje su bile obilato obdarene karizmama: o Terezi Neumann iz Konnesreutha i o padru Piju iz San Giovanni Rotondo. Mnogobrojni svjedoci pričaju kako je stigmatizirani kapucin u ispovjedaonici mogao razumjeti strane jezike koji su mu bili nepoznati i kako je čak mogao pronicati u tajne ljudskoga srca da bi nadopunio priznanja penitenata. "Niste ispovjedili taj i taj grijeh koji ste počinili u toj i toj prilici..." Uostalom poznato je da je p. Pio postupao prema savjetu Pija XII, tj. živio u prisnom kontaktu sa svojim anđelom čuvarom, kojega je zvao "drugom svojega djetinjstva". Tim nevidljivim posrednikom Bog se služio da bi mu otkrio tuđe grijehe i duševna stanja i omogućio razumijevanje nepoznatih jezika.

Kod Terezije Neumann nalazimo sličnu prisnost s anđelom čuvarom, povezanu s karizmama što su znale preneraziti njezine posjetioce. "Terezija, kada je u normalnom stanju, vidi osvijetljenoga čovjeka s desne strane (kao, uostalom, i s desne strane drugih osoba) i ona je s tom pojavom, koja predstavlja njezina anđela, u neprestanom kontaktu. Anđeo joj otkriva ono što treba da zna o skrovitom životu i du-

ševnom stanju svojih posjetilaca. Ono što neki kod nje smatraju intuitivnom spoznajom srca, ustvari je nešto drugo, čin otkrivenja." (E. Boniface: "T. Neumann, stigmatičarka", Pariz 1956, str. 169). Ona bez zabune prepoznaje, npr, da li su osobe koje ju posjećuju ili koje ona susreće bile nedavno na pričesti ili nisu.

Ako te pojave, valjano provjerene, mogu zbuniti bezvjerca, nema nikakva razloga da se zbuni vjernik, koji zna da je Bog ljubav, da Bog želi obilato obasipati ljude svojom milošću i da se redovito služi anđeoskom pomoću.

Igraju li anđeli čuvari, koji su nosioci karizama, također odlučnu ulogu u dodjeljivanju darova Duha Svetoga? Tu se nameće jedna distinkcija. Dok se neki darovi odnose neposredno na inteligenciju (mudrost) ili volju (jakost), neki se (npr. znanje ili savjet) odnose na diskurzivni razum i povezani su s vanjskim i unutarnjim osjetilima. Čini se dakle da neki darovi Duha Svetoga dolaze u dušu bez posrednika, dok drugi dolaze posredno, pomoću anđela.

Ni štrajkova ni godišnjeg odmora

"Zapovjedio je svojim anđelima da te čuvaju na svim tvojim putevima." Taj odlomak Svetoga pisma, kao i drugi biblijski tekstovi, bogat je značenjem koje otkrivamo malo-pomalo.

Reći da nas anđeli čuvaju na svim našim putevima – ne znači li to tvrditi da njihova pažnja i budnost obuhvaća čitav naš život, djetinjstvo, odra-

slu dob i starost, naša jutra i večeri, časove rada i trenutke odmora, vrijeme kratkotrajnih radosti i beskonačne satove patnje?

Neki namještenici i radnici imaju dva ili tri tjedna godišnjeg odmora, neki mjesec ili dva mjeseca. Anđeli čuvari nemaju nikada godišnjeg odmora, ni zimi ni ljeti. Oni su svaki dan "dežurni", i to dvadest i četiri sata dnevno! Da bi postigli poboljšanje uvjeta života, radnici katkada obustavljaju posao. Kod anđelâ nema nikakvih štrajkova. Od časa kada neko ljudsko biće ugleda svjetlo dana do časa smrti njegov se anđeo čuvar nalazi uz njega, iz godine u godinu, iz mjeseca u mjesec, iz dana u dan, iz sata u sat, bez ijednoga trenutka odsutnosti.

Razlozi te neprekidne budnosti očiti su. Bog je zapovjedio anđelima da čuvaju ljude na svim njihovim putevima. Oni ne mogu ne poslušati Božju zapovijed. Kod njih nema nevjernosti i nedosljednosti, zaborava ili odsutnosti, što ih tako često nalazimo kod ljudi. "Blagoslivljajte Gospodina svi anđeli njegovi, izvršioci njegovih zapovijedi!" Crkva je stihove toga psalma stavila u misu na čast anđelâ čuvarâ.

Anđeli neprestano gledaju lice Božje. To su riječi Isusove. Njihovo je čuvanje samo posljedica toga neprekidnog promatranja. Gledanje Boga i čuvanje ljudi uključuju se kod njih u istu djelatnost.

Toj osnovnoj i stalnoj savršenosti anđela odgovara neprestana i prirođena nesavršenost njihovih štićenika. Đavao neumorno vreba kako bi čovjeka odvratio od Boga. Protiv stalnosti zla ište se stalnost lijeka, kao i za stalnost prijetnje stalnost obrane.

Vrhovni zapovjednik ne razoružava svoje vojnike dokle god se neprijatelj sa svojim četama nalazi na granicama. Liječnik ne napušta svoje bolesnike dokle god ne ozdrave.

Svaki čovjek i sav čovjek

Anđeoskom čuvarskom poslanju svojstvena je i treća dimenzija. Ne samo da se ono proteže na sva vremena povijesti i na sve krajeve zemlje, nego obuhvaća i sve ljudske djelatnosti.

Tijelo i duša, stan, odijelo, hrana i uvjeti života, tjelesno zdravlje i duhovna djelatnost, rad i molitva, sve što se tiče čovjeka, zanima i anđele.

Kao što dokazuju neki prizori iz Svetoga pisma, anđeli se brinu i za ono što nam može izgledati banalno ili nedostojno "nebeske vojske", npr. hranjenje nekog proroka koji je u pustinji pao od iznemoglosti, ozdravljenje starca oslijepljena lastavičjom nečisti ili aktivno sudjelovanje u obrambenom ratu. Životopisi svetaca govore nam također o zgodama u kojima se anđeli spuštaju do razine čovjekovih najobičnijih potreba.

Kod nebeskih duhova nema ni traga podcjenjivanja tzv. prostih poslova, jer u njihovim očima ništa od onoga što služi Bogu i ljudima nije prosto. Prema tome, čim se neka djelatnost, sama u sebi dobra, usmjeri prema Bogu, kako tvrdi sv. Toma, ona se na neki način pobožanstvenjuje. Kako god bila obična, uzdiže se iznad najuzvišenijih poslova izvršenih samo iz ljudskih pobuda. Vodeći kućanstvo iz ljubavi pre-

ma Bogu, u svojoj nazaretskoj kućici Djevica Marija vršila je posao u moralnom pogledu mnogo uzvišeniji od poslova nekoga oholog vladara koji upravlja sudbinom svoje države.

Spoznati Boga, ljubiti ga i služiti mu te ljubiti ljude zbog Boga, svrha je svakoga ljudskog života. Djelovanje anđela čuvara usmjereno je upravo tako da pomažu ljudima u postizanju te svrhe. Nije li molitva intiman poticaj toga uzdizanja k Bogu?

Prema tome možemo razumjeti vrlo važnu ulogu što je anđeli imaju u službenoj molitvi Crkve, a i u našim privatnim molitvama.

Anđeli potiču i podržavaju ljudsku molitvu. Oni sudjeluju u liturgiji Crkve na zemlji, kao što se i ova pridružuje u duhu liturgiji Crkve na nebu. Erik Peterson skupio je iz liturgije i religiozne literature prvih kršćanskih stoljeća zaista značajnu zbirku svjedočanstava o tom uzajamnom sudjelovanju (*Le livre des anges*, Paris 1953).

Daje im svoja krila

Dirljivo je ustanoviti kako Crkva, svjesna ljudske slabosti, poziva anđele da potpomažu njezinu djecu u njihovim molitvama. Kako li je teško ljudima odvojiti se na nekoliko trenutaka od svojih briga i sabrati se! Da bi mogli uzdići srce i duh nad svakidašnjicu života, potrebna su im krila. Čujmo riječi Bossuetove: "Kada prinosite Bogu svoje molitve, kako li je teško uzdići duh do njega! Kakvi li su životni vihori uslijed kojih prinosite Bogu svoje

molbe i želje! Koliko ispraznih maštanja, koliko pustih i neurednih misli, koliko vremenitih briga koje ometaju tijek vaših molitava! Mislite li da se usred tolikih smetnji i zapreka one mogu uzdići do neba? Mislite li da ta slaba i mlaka molitva, koja je usred tih smetnji jedva mogla izaći iz vašega srca, ima snagu da preko oblačina prodre do nebeskih visina? Tko bi to mogao povjerovati? Sigurno bi vaše molitve pale na zemlju svom svojom težinom, da se božanska dobrota nije pobrinula za lijek... Bog je poslao svojeg anđela kojega Tertulijan zove Anđelom molitve. Stoga je i Rafael rekao Tobiji: Ja sam prikazao Bogu tvoje molitve...Taj anđeo skuplja naše molitve i prošnje i one se, kako kaže sv. Ivan, dižu iz ruke anđeoske do lica Božjega... Pogledajte kako se one dižu iz ruku anđelovih do Božjega lica! Kako li je dobro što su Bogu prikazane iz tako čiste ruke! One se dižu iz ruke anđelove jer im anđeo, koji nam se pridružuje i svojom pomoću podržava naše slabe molitve, daje svoja krila kako bi se mogle uzdići, daje svoju snagu kako bi ih podupro, svoj žar kako bi ih oživio..." (*Sermon pour la fête des saint Anges gardiens*, ed. Lebarq, t. 3, str. 108. – 109)

Taj je poziv za pomoć što ga Crkva upućuje anđelima naročito potresan u molitvi za umiruće. Tada se čovjek bori sa smrću i slabljenje tjelesnih snaga često je povezano s opadanjem duhovne energije. Đavao, bješnji nego ikada, izvodi svoje zadnje napade na žrtvu koja bi mu mogla zauvijek izmaći. Anđeli svjetla i anđeli tame sukobljuju se na čovjekovoj samrtničkoj postelji. Stoga je razumljivo da se Crkva

u tom za pojedinčevu vječnost odlučnom trenutku utječe anđeoskoj pomoći.

Sveti Toma vuče paralelu između đavolskog i anđeoskog utjecaja. On pobija tvrdnju po kojoj svaki grijeh valja pripisati neposrednom utjecaju demona. Ta je tvrdnja pretjerana, misli anđeoski naučitelj. Teret istočnoga grijeha, uvećan drugim grijesima i prirodnom sklonošću prema strastima, dovoljno je težak da bude povod grijehu i nije potrebno svaki put u tome tražiti nekakav poseban đavolski poticaj. Sasvim je drugačije kada se radi o čovjekovim nadnaravnim djelima. Ona se vrše na razini do koje se čovjek ne bi mogao uzdići vlastitim snagama. "Tu je potrebna pomoć Božja koja se čovjeku pruža posredovanjem anđela." Na osnovi toga posredništva sv. Toma donosi vrlo značajan zaključak za duhovni život i pastoralno djelovanje: "Anđeli su sudionici u svim našim dobrim djelima. (*Summa*, I, q. 114, čl. 3, ad 3)

Nije li Pio XI. otvorio svijetle poglede na ulogu anđela čuvara u povijesti svake duše kada je svojim posjetiocima povjerio da je njegov anđeo čuvar sudjelovao u svemu dobru što ga je on mogao učiniti u životu?

ONI NEPRESTANO GLEDAJU NEVIDLJIVOGA

Kršćani koji nastoje promatrati i nasljedovati anđele čuvare u opasnosti su da se na njih mognu primijeniti Pascalove riječi: "Čovjek nije ni anđeo ni životinja. Na nesreću, kada želi biti kao anđeo, postaje životinja." Kada čovjek želi stupiti u intimni kontakt s anđelima i kada ih želi promatrati, ne izvrgava li se opasnosti da se, pošto je ušao u područje sna, probudi u javu koja će donijeti okrutno razočaranje?

U stvari, taj prigovor nije opravdan. Pascal ne misli na promatranje anđela koji su živa stvarnost, posvjedočena Objavom. On upozorava na iluziju onih što misle da je njihov duh neovisan o tijelu, za koje Sveto pismo kaže da je podložno propadljivosti i da o njemu ovise naše duhovne djelatnosti: "Plašljive su misli smrtnika i nestalne su naše namisli. Jer propadljivo tijelo tlači dušu, i ovaj zemljani šator pritiskuje um bremenitim mislima." (Mudr 9,14–15)

Nije čudno što Crkva potiče vjernike da se dive anđelima i da ih nasljeduju. Ona stavlja pred naše oči još uzvišenije primjere, kao što su Djevica Marija, Bogočovjek Isus Krist i sâm Bog. Ako smo od jednoga autora dobili knjigu "Nasljeduj Krista", a od drugoga "Nasljedovanje Djevice", zašto ne bi neki treći smio pokušati napisati "Nasljedovanje anđela"?

Uostalom, sv. Toma Akvinski pošao je sâm tim putem posvetivši svoje razmatranje dvjema značajka-

ma anđela čuvara: njihovoj nepokolebljivoj vedrini i čvrstoći pred tjelesnim i duhovnim zlom, te savršenom jedinstvu akcije i kontemplacije kod anđela.

Te značajke pune su svjetla za duhovni život i apostolsko djelovanje kršćanina.

Žalost anđela?

Je li anđeo, koji neprestano bdije nad čovjekom da bi ga mogao štititi, poticati i nadahnjivati, tužan zbog nevolja koje pogađaju njegova štićenika, kao što su materijalni gubici, neuspjesi na poslu, nesretni slučajevi, bolest, starost, slabosti, pogreške i grijesi? Prateći čovjeka na svim njegovim putevima, anđeo bi morao imati razloga da se katkada rastuži. Zar, da se tako izrazimo, njegovo srce ne kuca uvijek složno sa srcem njegova štićenika? Kakav je stav anđela prema problemima koji su skrovita nevolja svakoga nedovoljno poučenoga kršćanina i kamen spoticanja za tolike bezvjerce na njihovu putu prema istini, tj. stav prema problemu zla kao što su elementarne katastrofe, patnje male djece, neizlječive bolesti, kušnje što snalaze dobre, u nebo vapijući zločini i uspjesi zlih? Kako anđeo reagira na tako čest prigovor: "Kad bi Bog postojao, ne bi dopustio zlo; dakle Bog ne postoji" ?

Tu se nameće jedno pitanje. Ili anđeo pati zbog tih fizičkih i moralnih zala, pa u tom slučaju ne uživa puninu blaženstva i sreće, jer nebo prestaje za njega biti nebo; ili pak ne plače s onima koji plaču te ostaje ravnodušan kao egoist i hladan poput mramornoga

kipa. U tom slučaju nedostaje mu jedna od najvećih vrlina koje cijenimo kod svojih prijatelja: razumijevanje i simpatija.

Sv. Toma odgovara na taj prigovor ovako:

Anđeo ne trpi zbog ljudskih patnji i grijeha. Njemu bi mogli zadati bol i žalost samo događaji i čini protivni njegovoj volji, koja je u skladu s Božjom voljom, a na svijetu se ništa ne događa što ne bi Božja pravda bila dopustila ili pripustila. Prema tome, ne događa se ništa protivno volji anđela, jer je sve događanje uključeno u planove Božje Providnosti. (*Summa*, I, q. 111, art. 7)

Zašto onda Bog dopušta zlo? Zato što drugačije ne može postupati? Ne! On je svemoguć, i dovoljna mu je sitnica, kao što je npr. bilo zrnce praha u Cromwellovu mokraćovodu, da bi se spriječio zao čin nekoga silnika ili ubojice.

Ako Bog pripušta zlo, to je uvijek i isključivo zato da iz njega prije ili kasnije izađe neko dobro.

Sv. Toma objašnjava tu Božju politiku vrlo jednostavnim primjerom: ponašanjem pomorca čiji se brod, krcat teretom robe, nalazi u opasnosti da potone u uzburkanom moru. Taj vlasnik broda ne želi baciti tovar u more, ali će ipak radije to učiniti nego da sâm potone s brodom. Taj gubitak, u krajnjoj liniji, donosi dobitak. Zlo se pretvara u dobro. On manje žrtvuje a više spašava. Kad bi uporno želio spasiti tovar, izgubio bi brod i život.

Ravnodušnost ili mudrost

Tako Bog postupa i kada pripušta bolesti i epidemije, potrese i poplave, razbojstva, ubojstva i ratove, grijehe, svetogrđa, otpadnuća pojedinaca i naroda. Ako on ne sprečava ta zla, kao što bi lako mogao, to je zato što će jednoga dana njegova mudrost i moć odatle izvesti veće dobro.

Iz tamnih ponora ljudske bijede, Božje milosrđe može izvući neslućeno blago. To je dobro poznato anđelima.

Nije dakle ravnodušnost uzrok što anđeli ne tuguju videći u kakve nesreće i zablude upadaju njihovi štićenici, nego je to zbog njihova temeljitijeg poznavanja tih stvarnosti. Njihova nepomućena vedrina nije uvjetovana neznanjem, nego najvišim znanjem. Dok se čovjekovo oko zaustavlja na hrapavoj kori raznih kušnji, ne obuhvaćajući njihovu dubinu ni budućnost, pogled njegova anđela čuvara prodire kroz površinu kore, ulazi pod nju i gleda u budućnost. U sjemenu bačenom na zemlju anđeo već nazire klas. On je sudionik znanja Gospodina Boga, koji jednim jedinim pogledom obuhvaća svekoliku stvarnost: prošlu, sadašnju i buduću.

Na jednoj divnoj stranici svoje poruke, dostojnoj pera sv. Augustina, Pio XII. uspoređuje ograničene ljudske poglede i neizmjerno znanje Božje, kojemu su anđeli sudionici: "Ljudi su pred Bogom samo djeca, i to svi ljudi, čak i najdublji mislioci i najiskusniji vođe naroda. Oni prosuđuju događaje s ograničenoga gledišta vremena koje prolazi i nestaje

zauvijek, a Bog te događaje promatra s vrhunca, iz nepokretnog središta vječnosti. Ljudi obuhvaćaju očima kratak razmak od nekoliko godina, a Bog jednim pogledom sva stoljeća ljudske povijesti. Ljudi ocjenjuju događaje prema njihovim neposrednim uzrocima i posljedicama, a Bog vidi njihove prve uzroke i krajnje posljedice. Ljudi se zaustavljaju da bi razmrsili klupko pojedinačnih odgovornosti, a Bog vidi zamršen i tajanstven sklop međusobnih odgovornosti u cjelini. Njegova Providnost ne isključuje slobodu nijednog ljudskog izbora, bilo dobrog bilo lošeg. Ljudi bi htjeli da se pravda odmah izvrši i sablažnjuju se zbog časovite moći Božjih neprijatelja, a poniženja i patnji Božjih prijatelja. Međutim nebeski Otac, koji u svjetlu svoje vječnosti obuhvaća, prožima i nadvisuje mijene vremena kao i vedri mir vjekova, taj božanski Otac, blažen u svom Trojstvu, pun sućuti i razumijevanja za ljudske slaboće, neznanje i nestrpljivost, previše ljubeći ljude a da bi se njihovim grijesima i zabludama dao odvratiti od svoje ljubavi i mudrosti, i dalje daje i davat će da njegovo sunce izlazi nad dobrima i zlima, da njegova kiša pada nad pravednima i nepravednima (Mt 5,45). On će svejednako upravljati korake svoje djece s odlučnošću i nježnošću, tražeći od njih samo da se daju od njega voditi i da imaju povjerenja u moć i mudrost njegove ljubavi prema njima." (Radio-poruka od 29. lipnja 1941, AAS, str. 322)

Anđeo je znao

Jakovljevi sinovi baciše svojega brata Josipa u bunar, a zatim ga prodaše egipatskim trgovcima kako bi ga se otarasili. Bio je to strašan zločin, iz kojega je Bog ipak izveo čudesne posljedice. "Namjeravali ste mi učiniti zlo", kazat će kasnije svojoj braći Josip, u međuvremenu postavši u Egiptu "prvi ministar", "ali Bog je zlo obratio u dobro, da bi očuvao život velikom narodu." (Post 50,20) Ne odobravajući zločinački plan svoje braće, Ruben je htio spasiti Josipa i vratiti ga njegovu ocu. Od boli je razderao haljine kad je saznao da su u njegovoj odsutnosti braća prodala Josipa Izmaelcima. Plakao je, ali je njegov anđeo, kao i Josipov, ostao miran u svojoj nepomućenoj vedrini jer je znao da će Bog zlo obratiti u dobro.

Ivan od Križa bio je od svoje subraće karmelićana bačen u tamnicu toledskog samostana. Iz tog osude vrijednog čina Bog je izveo čudesno dobro. Upravo u svom toledskom zatvoru naučitelj mistične noći primio je milost koja ga je dovela do vrhunca mističnoga svjetla. Nakon izlaska iz tamnice govorit će on o svojim tamničarima kao o svojim velikim dobročiniteljima. Njegovo duboko sjedinjenje s Bogom omogućilo mu je da na neki način bude sudionik onoga sveobuhvatnoga znanja što ga anđeli, povezani s Božjim planovima, imaju o događajima, zbog čega oni mogu vrlo dobro razumjeti da Bog pripušta zlo samo kako bi iz njega po njegovoj volji proizašlo veće dobro.

Predočimo si Ignacija Lojolskog, teško ranjenoga prigodom opsade Pamplone, francuskim tanetom koje mu je slomilo nogu. Zamislimo kako su na to reagirali njegovi prijatelji na zemlji, a kako oni na nebu. Prvi su zacijelo povikali: "Kakve li nesreće! Jedna vojnička karijera uništena je!" Drugi su sigurno pomislili sasvim suprotno: "Kakve li sreće! To je oslobođenje! Kapetan će Iñigo sada po milosti Božjoj zamijeniti vojničku karijeru zvanjem neusporedivo uzvišenijim i ljudima korisnijim od vojničkog poziva!"

Poput anđelâ i svetaca na nebu, i naši pokojnici, oslobođeni čistilišnog ognja i uvedeni u Božje svjetlo, ostaju mirni i vedri u suočenju s ljudskom bijedom i zabludama.

Na prvi pogled čini nam se to neljudski okrutno i strašno. Kako može, reći će tkogod, majka koja se nalazi u nebeskom svjetlu ne biti žalosna zbog kušnji što su snašle njezinu djecu na zemlji? Zar da ona ne dijeli s njima njihove materijalne brige i nedaće? Zar da ne trpi zbog njihovih grijeha? Kako može ne strepiti kada vidi gdje oni kreću putem koji ih vodi u propast?

I opet ističemo: vedrina i mir stanovnikâ neba pred zlima što snalaze stanovnike zemlje nisu plod neznanja ni ravnodušnosti nekoga tko bi, došavši u blaženstvo, bio zaboravio na sudbinu svojih drugova. To je plod dubljega i potpunijega znanja, plod prosvjetljenije ljubavi. Upravo stoga što je njihova volja potpuno sjedinjena s voljom svemogućega i sveznajućega Boga, čije providnosne planove ništa

na zemlji ne može omesti, izabranici, koji uđoše u Božji mir, ne osjećaju nikakve suprotivštine ni patnje videći nedaće i mijene ljudskog usuda. Budući da im je razum sjedinjen s božanskim umom, oni gledaju u ljudskim kušnjama odvijanje i ostvarivanje Božjih planova koji su vrijedni divljenja. Sv. Toma razlikuje Božju volju kao zapovijed koja zabranjuje svaki grijeh, od Božje volje kao plana u koji je uključeno sve dobro i zlo na zemlji. Mnogo se toga zbiva protiv Božje volje-zapovijedi, ali ništa što ne bi bilo obuhvaćeno Božjom voljom-planom (*Summa*, suppl, q. 72, art. 1, ad 1).

Vidjet ćeš da je sve bilo dobro

Kada se obratio i postao osnivač isusovačkog reda, kapetan Iñigo Loyola postao je velik prijatelj anđelâ. Izrazio je želju da među članovima Družbe Isusove bude ljubavi, revnosti prema dušama i nepomućene vedrine kao među anđelima (*Scripta de Ignatio*, t. I, str. 515). U svojim "Duhovnim vježbama" on one koji ih obavljaju upozorava na anđele. Vjerni svojem utemeljitelju, isusovci su pobožnost prema anđelima učinili zaista popularnom.

Drugi duhovni div XVI. stoljeća, sv. Ivan od Križa, stavlja kao uzor nasljedovanja gorljivim dušama također anđeoski mir i vedrinu naspram zla, naročito naspram grijehâ bližnjega, koji su često povod nerazboritoj revnosti i beskorisnim tužaljkama. Napredujući u duhovnom životu, duša mijenja svoje stavove prema tuđim grijesima. Iz početne ravnodu-

šnosti ona prelazi u strogost i nemir, da na koncu uđe u stanje mira i vedrine, odričući se kritiziranja, ali ne odobravajući pri tom zla. "Duša, konačno se uzdigavši do stanja sjedinjenja, toliko je uzvišena da, nekoć uznemirivana valovima boli i gorčine zbog grijeha bližnjega, sada više tu bol ne osjeća, premda je više nego ikada svjesna štetnosti grijeha...Ta se duša nalazi u stanju sličnom stanju anđela, koji bolje od ikoga shvaćaju posljedice grijeha, a da pri tom ne osjećaju zbog toga bol, i koji vrše djela milosrđa ne osjećajući pri tom sućuti koja ražalošćuje." (*Cantique spirituel / Duhovni spjev*, str. 29)

Sv. Augustin primjećuje da Bog u svojoj mudrosti više voli preobratiti zlo u dobro, nego ne pripustiti nikakvo zlo. (*Enchiridion*, c. 27)

U tom smislu, kušnja, zbog dobra što ga Bog iz nje dobiva, na neki je način vrednija od odsutnosti kušnje. Ona je nalik na taman tunel koji izbija na svjetlo dana. Svu stvarnost promatrajući u Bogu, anđeo vidi taj izlazak na svjetlo koji lako izmiče kratkovidnom pogledu ljudi.

Neusporedivo bolje nego čovjek shvaća anđeo istinitost ovih riječi Svetoga pisma: "Bog čini da sve pridonosi dobru onih koji ga ljube." (Rim 8,28) Sve, kako kaže sv. Augustin, pa čak i grijesi, zbog kojih se to manje pouzdajemo u sebe a to više u Boga.

Juliana iz Norwicha, engleska mističarka, zaokupljena problemom zla i patnje povjerila je Gospodinu svoj nemir i muku. On ju je umirio i pozvao neka se pouzda u njegovu ljubav i svemogućnost: "Na koncu ćeš vidjeti da je sve bilo dobro." Bene-

diktinac Paul Renaudin primjećuje: "Nevolja koja nas okružuje i koja se nalazi u samom srcu čovjeka, samo je polje djelovanja Milosrđa i Milosti, prilika za Otkupljenje. Imajte pouzdanja! Svijet je obuhvaćen i nošen neizmjernom Božjom dobrotom. U "Razgovoru" sv. Katarine Sijenske nebeski Otac na svetičino pitanje odgovara: "Iskazat ću svoje milosrđe svijetu i Crkvi... jer sam ti pokazao da je milosrđe moje svojstvo" (*Quatre mystiques anglaises*, str. 84). "Ne smije se reći: ovo je gore nego ono, jer sve je dobro u pravi čas" (Sir 39,34), čitamo već u Starom zavjetu.

Naposljetku, evo kako se ukratko može objasniti problem zla. Anđeo vidi svršetak, objašnjenje sviju kušnji i suprotivština, dok čovjek, prepušten samo svjetlu razuma, ne vidi toga svršetka i buni se protiv patnje. Vjernik koji nema jaku vjeru nevoljko podnosi zlo, dok kršćanin snažne vjere vjeruje u taj sretan završetak. I što čvršće vjeruje u tami svagdanje egzistencije, to više biva sudionik u nepomućenome miru i vedrini anđela, zato što vjera utječe na njegov razum, volju i osjećaje. Dubok mir značajka je Božjih prijatelja. Taj mir se nalazi u najskrovitijoj dubini duše, ali izlazi iz nje i očituje se u pogledu i vanjskom držanju.

Savršen sklad

Još jedna značajka svetosti anđela čuvara ispunjala je divljenjem sv. Tomu Akvinskog, a uz njega i druge utemeljitelje redova, kao što su sv. Ignacije Lojolski, sv. Vinko Paulski, sv. Ivan Krstitelj de la

Salle i Marija Terezija Soubiran. Kod njih je postojao savršen sklad između kontemplativnog i aktivnog života.

I Krist ističe taj sklad kada kaže da anđeli djece neprestano gledaju lice nebeskog Oca. Oni istodobno promatraju Boga i čuvaju ljude. O tom skladu govore riječi anđela Gabrijela upućene Zahariji: "Ja sam Gabrijel, koji stojim pred Bogom, i poslan sam da s tobom govorim i donesem ti ovu radosnu vijest." (Lk 1,19) Ne napuštajući ni na trenutak svoje mjesto kod Boga, Gabrijel izvršava svoje poslanje u Judeji. Promatranje Boga i poslanje ljudima tvore kod anđela jedinstvenu cjelinu, međusobno se stapajući i prožimljući.

Intervencije u zemaljskom životu njihovih štićenika nipošto ne smetaju anđelima da bez prestanka promatraju lice Božje na nebu. Anđeo je, mogli bismo reći, "kontemplativan u akciji" i "aktivan u kontemplaciji".

Dok kod mnogih apostola, svećenika i laika vidimo kako ih, nažalost, njihove vanjske aktivnosti odvajaju od njihova unutarnjeg života, kod anđelâ je upravo protivno: vanjske aktivnosti i unutarnji život jedno su. U njihovu životu nema te podvojenosti. Kontemplacija i akcija tvore veličanstvenu simbiozu, koju su kao uzor nasljedovanja isticali duhovni učitelji i na koju je upozorio Drugi vatikanski koncil. Kod anđelâ svrha je promatranja Boga sudjelovanje u Božjem upravljanju svijetom, te suradnja u ljudskom otkupljenju.

U čemu je tajna te sinteze? Sv. Toma kaže da su kod anđela čuvara intervencije u svagdanjem ljudskom životu neka vrsta primjene onih misli i planova što ih on promatra u Bogu. Kao što kipar, obrađujući komad mramora, ostvaruje na vanjski način misao što je nosi u sebi, tako i anđeo, čuvajući čovjeka od zlih puteva, prosvjetljujući mu duh, podsjećajući ga na zaboravljenu odluku ili potičući ga na neko dobro djelo, ostvaruje u svijetu planove što ih gleda u Bogu.

Između kontemplacije anđelâ na nebu i njihove konkretne akcije na zemlji postoji kontinuitet kao između nekoga plana i njegove izvedbe. Promatranje Boga i njegovih planova upravlja anđeoskim djelom u službi čovjeka.

Sv Toma ide u svojoj analizi još i dalje, te smatra da u vanjskom djelovanju anđelâ nema ničega što ne bi bilo povezano s promatranjem Boga, izvora njihova blaženstva: "Kao što umjetnik u svojoj nutrini promatra plan djela koje izvana ostvaruje, tako i anđeo istodobno promatra Boga i služi ljudima."

Služba ljudima nije za anđele nekakav prekid njihova osobnog djelovanja, ni neka sporedna djelatnost, razonoda ili čak nekakav mučan posao, kao što je za neke roditelje s intelektualnim ili umjetničkim sklonostima briga za djecu i njihove svagdanje potrebe muka. Služba ljudima jedan je od elemenata bitne djelatnosti anđela čuvara i izvor njihova nepomućena blaženstva.

Ipak bismo mogli iznijeti jedan prigovor u vezi s tim stapanjem i uzajamnim prožimanjem dviju

osnovnih anđeoskih djelatnosti: promatranja Boga i službe ljudima. Tako sv. Toma primjećuje: "U svagdanjem životu vanjske su aktivnosti zapreka za kontemplaciju istine." I u Svetom pismu možemo pročitati: "Tko je od poslova slobodan, postaje mudar." (Sir 38,24)

Tko rasipa svoju energiju, oslabljuje ju i postaje manje sposoban za intelektualni život. Profesor filozofije koji bi se odveć intenzivno bavio sportom, vrtlarstvom ili kakvim drugim sličnim poslom, trošio bi vrijeme i energiju koji su mu potrebni za njegov intelektualni rad.

Sv. Toma odgovara na taj prigovor ovako:

Zaista, kod čovjeka vanjska aktivnost smeta kontemplaciji. Naime, mi u tu aktivnost ulažemo čuvstvenu snagu i koncentraciju, uslijed čega slabi naša intelektualna sposobnost. Anđeo, naprotiv, vrši svoja vanjska djela samom snagom duha. Prema tome, vanjski čini nipošto ne ometaju njegovu kontemplaciju. U stvari, ako je jedna djelatnost uvjetovana drugom, ova ne samo da ga ne ometa, nego mu i pomaže. Stoga i sv. Grgur kaže da "anđeli koji vrše vanjske čine, nisu lišeni radosti unutarnje kontemplacije" (2 Moral, pogl. 3).

Raskorak i jaz između unutarnjeg života i vanjske aktivnosti jedna je od velikih kušnji apostolâ, naročito u naše vrijeme, sklono precjenjivanju ljudskih sposobnosti i podcjenjivanju posljedica istočnoga grijeha. Čovjek upada u napast da u apostolatu primijeni postupke i metode koji su primjereni trgovačkoj reklami ili političkoj propagandi. Međutim

čitava povijest Crkve svjedoči istinitost onih Kristovih riječi o tajni plodnoga apostolata: "Tko ostaje u meni i ja u njemu, donosi mnogo ploda." (Iv 15,5)

"Ostajati u Kristu" ne znači samo posjetiti ga koji put tijekom dana, pomoliti se, razmišljati, čitati duhovno štivo, prisustvovati misi ili obaviti neku pobožnost. "Ostajati u Kristu" znači boraviti stalno u njemu po vjeri, ufanju i ljubavi, prepustiti se stalnom djelovanju njegova Duha. Tu se javljaju anđeli čuvari kao savršeni uzori, jer ostaju i borave u Bogu i onda kada posjećuju stanovnike zemlje.

Jedinstvo i plodnost

Francuska mističarka Lucija-Kristina govori nam o tom kontinuitetu između unutarnjeg i aktivnog života, tako savršenom kod anđelâ, a više ili manje nesavršenom kod apostolâ, svećenikâ i laikâ. Ona upozorava kako apostolska aktivnost bez kontemplacije, dakle i bez unutarnjeg jedinstva, može uroditi neugodnim posljedicama, čak i za čovjekovo zdravlje.

U svemu "valja ljubav i zauzetost za Božju slavu staviti na mjesto vlastitoga interesa. Sámo djelovanje ne umara dušu toliko koliko žar i zauzetost s kojima ona pristupa vanjskim i unutarnjim aktivnostima; prema tome, što je duša zauzetija, to više je umara i troši žar kojemu je motiv u različitim situacijama različit. Naprotiv, čistoća namjere daje nam jedinstven motiv djelovanja, jedinstven interes u svemu. Na taj način duša nalazi počinak i mir u djelovanju,

a istodobno i vrelo mnogo veće plodnosti. U tome je i tajna čudesnih djela što su ih izvršili sveci." (*Journal spirituel*, 21. veljače 1884)

Revnost, zauzetost i žar kojima se u svakoj novoj situaciji mijenja motivacija i orijentacija, umaraju nas i iscrpljuju. Nije li ta mnogostrukost i mnogolikost motiva upravo protivna onome što vidimo kod anđela čuvara, kojima je jedino pravilo i mjerilo djelovanja volja Božja?

Druga francuska suvremena mističarka, Marija-Antoaneta de Geuser, obdarena izvanrednim milostima, čini se da je, u rijetko viđenoj mjeri kod svjetovnih ljudi, uspjela ostvariti tu sintezu i povezanost unutarnjeg razgovora s Bogom i vanjskog dijaloga s ljudima. Ona se lako kreće u obojemu, prelazeći bez smetnje iz jednoga u drugo. Ljubav prema Bogu hrani u njoj ljubav prema bližnjemu, a ova opet služi kao poticaj za onu prvu ljubav. Tu postoji simbioza i sinteza dviju ljubavi, koje su zapravo jedna. "Što se potpunije predajem vanjskim dužnostima, Isus je to prisutniji u meni i to ga bolje čujem" (Pismo od 1. III. 1909). "Prije se nisam mogla dati potpuno Isusu i ljudima u isti mah... sada je to za mene jedno te isto." (Pismo duhovnom vođi od 15. V. 1911) Ona tu tajnu objašnjava ovako: "Ja sada vidim samo Boga u svemu i u svima, pa kako bi njegova volja mogla biti smetnja našem sjedinjenju?" (M. T. Gugnet: *Une expérience mystique*, Paris 1941, str. 112)

Ta sinteza između unutarnjeg života i službe ljudima zasniva se kod kršćana na životu prožetu autentičnom vjerom. Pio XII. ovako to tumači bolničkim

sestrama: "Kad biste imale živu vjeru, kad biste u licima ljudi – licima zgrčenima od boli, licima blijedima od iscrpljenosti, licima zažarenima od groznice, licima nemirnima od tjeskobe, licima apatičnima i pomirenima s nevoljom – kad biste u svim tim licima znale prepoznati lice Isusa Krista, koji leži na svim tim krevetima, tajanstveno i svečano nepomičan u operacionim salama i u bolničkim sobama, ne biste više primjećivale da ste iz kapelice ušle u bolesnikovu sobu i ne biste više pomišljale kako si služba bolesnicima i vršenje raznih pobožnosti međusobno smetaju i škode. Ljubile biste stalno Isusa pod kojim se god oblikom i na kojem god mjestu sakrivao. U vašem razgovoru s njime ne bi bilo nikakvih prekida, nikakve rastresenosti ni zaboravljanja onoga što on jest i što on želi" (Govor od 24. IV. 1957).

Nikada aktivnija

"Nikakva prekida u razgovoru s Bogom ni pri najnapornijim vanjskim aktivnostima", ideal je koji je sv. Ignacije Loyolski stavio pred oči p. Ribadeneiri kad mu je povjerio svoju želju "da bude sličan anđelu, ne dopuštajući ni jednome od svojih poslova da prekine njegovu sabranost, kao što i anđeli besprekidno gledaju Boga i uživaju u njemu."

Razumljivo je dakle zašto su utemeljitelji suvremenih redovničkih zajednica, usprkos velikoj razlici između sasvim duhovne naravi anđelâ s jedne strane, i ljudske "mješavine" s druge, stavljali pred svoje sinove i kćeri kao uzor nasljedovanja čiste duhove na

nebu. Još i sada izraz "bios angelikos" (anđeoski život) označuje na kršćanskom Istoku monaški stalež. I Pio XII. pisao je da je zvanje onih koji se potpuno posvećuju Bogu "anđeoski poziv".

Crkva i u svojoj liturgiji predlaže vjernicima anđele kao uzor nasljedovanja (npr, "popričesna" za blagdan sv. Alojzija).

"Evo našega sanjara", povikaše braća videći kako im se Josip približava. Možda i neki kršćani, želeći biti "moderni" i ići "ukorak s vremenom", odbacuju kao sanjarije misli Ignacija Lojolskog ili Vinka Paulskog o anđelima čuvarima. Pa ipak, povijest nam pokazuje da je upravo mistika Crkvi dala najveće ljude akcije (usp. Daniel-Rops: *L'Eglise des temps classiques*, str. 25).

"Akcija i kontemplacija međusobno se sjedinjuju i prožimaju", piše jedan suvremeni duhovni učitelj. "Da bi ostala s Bogom, duša mora biti poslušna djelovanju Duha Svetoga, koji je vodi ovamo ili onamo da bi ostvario svoje djelo. Kamo god je povede, ona nalazi Boga, kojega nosi u sebi, te u dragoj svjetlosti unutarnjega iskustva uživa u njemu. Ona nije nikada aktivnija i snažnija nego sada kada je Bog podržava u samoći kontemplacije. Ona nije nikada sjedinjenija s Bogom kojega promatra nego sada kada se, u jakosti Duha Svetoga, posvećuje djelu po Božjoj volji." (P. Marie-Eugéne de l'Enfant-Jésus, o. c. d.: *Je veux voir Dieu*, str. 1071. – 1072)

Za takvu dušu možemo slobodno reći da nasljeduje anđele.

Anđeo ima velik utjecaj na vidljivi svijet, jer neprestano gleda Nevidljivoga. On je sudionik Božje svemoći.

Za Mojsija, čovjeka molitve i čovjeka akcije, Sveto pismo kaže da je djelovao tako sigurno i postojano "kao da promatra Nevidljivoga" (Hebr 11,27).

P. da Cortona; Anđeo

KRAJ NJEGOVIH VRATA

Razgovarali smo s kardinalom Journetom (sada već pokojnim) o intervencijama anđelâ u svagdanjem životu čovjeka, i on nam je rekao: "Da, anđeli se javljaju, ali samo onima koji ih ljube i zazivaju."

Da, veza između ljudskoga zazivanja anđela i njihove pomoći ljudima jasno proizlazi iz biblijskih knjiga, iz spisa crkvenih naučitelja i iz iskustva svetaca. "Naše se potrebe dižu uvis na krilima molitve, a Božja pomoć silazi na zemlju na krilima anđeoskim." Krikom bijede dozvan je odgovor milosrđa.

Shvatimo ovdje riječ *molitva* u njezinom najširem značenju, tj. kao uzdizanje duše k Bogu. Ono se postiže ne samo molitvom prošnje, klanjanja, zadovoljštine i zahvale, nego i čestitim životom, poslušnim Bogu i usmjerenim prema njemu. "Čovjek moli dokle god je sva njegova aktivnost upravljena prema Bogu", kaže sv. Toma komentirajući Isusove riječi: "Valja moliti bez prestanka." (ad Rim 1, 10)

Svojom vjerom zaslužio je Abraham da ga posjete tri tajanstvena putnika koji mu navijestiše rođenje Izakovo. Čistoćom života usred opće pokvarenosti Lot, njegova žena i kći zaslužuju intervenciju anđela koji ih oslobodiše strašne smrti, namijenjene stanovnicima Sodome.

Tobijina knjiga započinje dvostrukom tragedijom: kušnjom oslijepjelog starca i očajem žene koja je vidjela kako joj umire sedam muževa za redom. U

tom očaju stari Tobija[11] i mlada žena Sara zavapiše k nebu, i "obje molitve bijahu uslišane pred Bogom. I bi poslan Rafael, anđeo Gospodnji, da izliječi starog Tobiju i mladu Saru." (Tob 8,16) Žuč ribe što ju je mladi Tobija ulovio na obalama Tigrisa vratila je vid starcu, a Sara je bila oslobođena od demona Asmodeja koji je poubijao sve njezine muževe.

Ako budeš slušao njegov glas

Uzročnu vezu između ljudske molitve i anđeoske pomoći otkrivaju također Božje upute izabranom narodu, iznijete u XXIII. poglavlju knjige Izlaska. Liturgija ih je uvrstila u čitanje na blagdan anđelâ čuvarâ. U doslovnom smislu one su poticaj na poslušnost anđelu kojemu je bilo povjereno da Izraelce dovede iz pustinje u obećanu zemlju. U prenesenom smislu, u kojem se njima služi liturgija, one pozivaju vjernike da odgovore nadahnućima anđela čuvara kojemu je povjereno da ih vodi kroz opasnosti zemaljskog života do obećane zemlje, tj. do nebeske domovine. Tome pozivu dodano je obećanje svemoguće pomoći samoga Boga: "Evo, šaljem svojega anđela pred tobom, da te čuva na putu i dovede u mjesto koje sam ti pripremio. Poštuj ga i slušaj njegove savjete! Ne buni se protiv njega,

[11] Budući da je poznatije, služimo se i ovdje imenom Tobija umjesto Tobit (u novijim prijevodima Svetoga pisma stari Tobija zove se Tobit, za razliku od mladoga Tobije). Uostalom, nova biblijska transkripcija nije nigdje mogla biti dosljedno sprovedena upravo zbog toga što su neka imena i odveć poznata u staroj transkripciji. – Op. Prev.

jer vam neće oprаštati prekršaje: ta moje je ime u njemu. Ako budeš slušao njegov glas i pokoravao se mojim zapovijedima, bit ću neprijatelj tvojim neprijateljima i protivnik tvojim protivnicima. Anđeo će moj ići pred tobom." (Izl 23,20–23).

Bog će biti saveznik ljudima koji budu slušali nadahnuća anđela, glasnika Božje volje. On sam borit će se za njihovu stvar.

Potresnim stihovima 33. psalam doziva u svijest jednu dramu: molitvu siromaha u nevolji, oslobodilačku intervenciju anđela, veselje i poziv na pouzdanje. "Jadnik je zavapio, a Jahve ga čuje, izbavlja ga iz sviju tjeskoba. Anđeo podiže tabor oko Jahvinih štovalaca da ih spasi. Kušajte i vidite kako je dobar Gospodin: blago čovjeku koji se njemu utječe." Da bi označio moć anđela čuvara, koji je sudionik u svemoći Božjoj, nadahnuti pisac služi se slikom bitke i tabora.

90. psalam pjeva o snazi božanske zaštite. Pokazuje kako se Gospodin služi raznim sredstvima da bi spasio svoje, a među tim sredstvima ističe se anđeoska zaštita. Ovdje, kao i na drugim mjestima Svetoga pisma, intervencija Božje providnosti izazvana je činom pouzdanja o kojemu govori početak psalma: "Zaklone moj i utvrdo moja, Bože moj, u koga se uzdam."

Iako je bio poganin, kralj Nabukodonozor otvoreno je priznao da su trojica mladih Židova bili čudesno izbavljeni iz ognja užarene peći upravo zahvaljujući svojoj vjernosti: "Blagoslovljen bio Bog Sidrakov, Mizakov i Abdenagov, koji je poslao svog

anđela i izbavio svoje sluge, one koji se uzdaju u njega te se ne pokoriše kraljevoj naredbi, već radije predadoše svoje tijelo ognju negoli da se klanjaju drugome osim svome Bogu." (Dn 3,95)

Došao sam zbog tvojih riječi

Tu uzročno-posljedičnu vezu potvrđuje također anđeo čija je pojava bacila na zemlju Danijela, obuzeta strahom. "Danijele, miljeniče, ustani, jer sam evo k tebi poslan... Ne boj se, jer od prvoga dana kada si se odlučio poniziti pred svojim Bogom da bi razumio, tvoje su riječi uslišane, i ja sam došao zbog tvojih riječi." (Dn 10,11–12) Riječi se uzdižu k nebu, i anđeo silazi.

Riječi molitve dovode do spektakularnih anđeoskih intervencija u knjizi o Makabejcima. Čitav je narod počeo moliti kada se Heliodor spremio da prodre u hram kako bi se dokopao blaga. I kad se približila Timotejeva vojska, "Makabej i njegovi ljudi stadoše zazivati Boga, posuvši glave prahom i opasavši bokove kostrijeću." (2 Mak 10,25)

Evanđelja nam govore o dva anđeoska posjeta Kristu: na kraju njegova četrdesetodnevnoga posta i za vrijeme njegove smrtne muke na Maslinskoj gori. Oba su puta anđeli pohodili "Sina čovječjega" kada je bio u molitvi.

Dok je vršio svoju svećeničku službu u hramu, Zaharija je primio posjet anđela koji mu je navijestio rođenje Preteče. Isto nam tako predaja prikazuje

posjet arkanđela Gabrijela, koji je Djevici navijestio tajnu utjelovljenja dok je ona molila.

Nakon prvog uhićenja apostola i nakon njegova oslobođenja po anđelu, Herod je ponovo dao zatvoriti Petra, kojega su čuvale četiri straže. "Dok su Petra čuvali u tamnici, Crkva je neprestano molila Boga za njega." (Dj 12,4–5) Uoči dana kad ga je Herod htio izvesti pred narod, Petar je i drugi put čudesno oslobođen. "Petar spavaše okovan u dvoje verige, među dvojicom vojnika, a stražari pred vratima čuvahu tamnicu. Najednom se pojavi anđeo Gospodnji i svjetlo obasja ćeliju. Anđeo kucnu Petra u rebra i probudi ga rekavši: Ustani brzo! I verige mu spadoše s ruku. Tada mu anđeo reče: Opaši se i obuj sandale svoje! Petar učini tako. Anđeo mu dalje kaza: Obuci ogrtač svoj i hajde za mnom! Petar iziđe i pođe za njim. Nije znao da je taj doživljaj s anđelom stvarnost; mislio je da vidi utvaru. Kad prođoše prvu i drugu stražu, dođoše k željeznim vratima koja vode u grad. Ona im se sama otvoriše. Iziđoše i tek što prođoše jednu ulicu, anđeo se udalji od njega. Tada Petar dođe k sebi i reče: Sad znam da je Bog poslao anđela svoga da me izbavi iz ruke Herodove i od svega što je očekivao narod židovski." (Dj 12,6–11)

Djela apostolska govore nam o dva anđeoska ukazanja sv. Pavlu za njegovih apostolskih putovanja. Usred velike oluje, koja se nikako nije htjela stišati i umalo je potopila njegovu lađu, sv. Pavao primio je neočekivanu pomoć i utjehu. Čujmo njegove riječi drugovima u nevolji: "Noćas mi se ukaza anđeo onoga Boga kome pripadam i kome služim

te mi reče: 'Ne boj se, Pavle! Ti treba da dođeš pred cara. I evo, Bog ti milostivo daruje živote svih koji s tobom plove.' Zato, ljudi, budite odvažni i hrabri!" (Dj 27,23–25).

Prošavši Malu Aziju, Pavao i njegov drug siđoše u Troadi, današnjem Ekistanbulu, na obalama Dardanela. "Tu je Pavao noću imao viđenje. Neki Makedonac stade preda nj i ovako ga zamoli: Prijeđi u Makedoniju da nam pomogneš! Odmah poslije tog viđenja nastojasmo otputovati u Makedoniju, zaključivši da nas je Bog pozvao da im donesemo Radosnu vijest." (Dj 16,9-10).

Oni zaslužuju da im anđeli služe

Anđeo je upriličio susret nekoga poganina "koji je neprestano molio", s apostolom Petrom. "U Cezareji je bio neki čovjek imenom Kornelije, stotnik u italskoj četi. Bio je pobožan i bogobojazan zajedno sa svim domom svojim. Židovskom je narodu iskazivao mnoga dobročinstva i molio se bez prestanka. On u jednom viđenju oko devetog sata dana jasno vidje kako anđeo Božji dolazi k njemu i veli mu: 'Kornelije, tvoje molitve i dobročinstva uziđoše pred Boga kao žrtva podsjetnica... Tako sada pošalji ljude u Jopu i dozovi Šimuna koji se zove Petar!' " (Dj 10). Petar je kasnije, također poučen u jednom viđenju, pošao Korneliju i krstio njega i njegove.

Nekako u isto vrijeme anđeo se obratio đakonu Filipu i rekao mu neka pođe prema jugu putem koji se spušta iz Jeruzalema u Gazu. Sjedeći na svojim ko-

lima, vraćao se iz Jeruzalema s hodočašća Kandake, visoki dostojanstvenik etiopske kraljice, čitajući naglas Izaiju. Filip ga upita: "Razumiješ li to što čitaš?" Dostojanstvenik mu odgovori: "Kako bih mogao razumjeti ako me tko ne uputi?" I pozva Filipa da se popne i sjedne do njega. Đakon Filip prosvijetlio je tu čestitu dušu koja je tražila svjetlo, i kad stigoše do neke vode, krstio je Etiopljanina. (Dj 8,27)

Naučitelji Crkve i učitelji duhovnoga života izvukoše pouku iz te povezanosti i koincidencije između molitve, bilo u užem bilo u širem smislu, i anđeoskog posjeta.

Sv. Toma primjećuje u vezi s prizorom kojim završava Isusov post u pustinji: "Oni koji se odupiru đavlima, zaslužuju da im anđeli služe." (Komentar Mt, ad 4, 11)

Odupiranje kušnjama demona logična je posljedica privrženosti Božjoj volji. Tko kaže Bogu *da*, kaže *ne* najvećem Božjem neprijatelju. Tko se zatvara pred zlim duhom, otvara se Bogu. Ljudi pak koji se otvaraju Bogu, otvaraju se i njegovim poslanicima i glasnicima na zemlji.

U Sv. Luki čitamo kako je Krist, u smrtnoj muci, dugo molio i kako mu se tada ukazao anđeo da ga okrijepi. "Sve se to zbilo radi nas", primjećuje sv. Bonaventura, "jer Kristu nije bila potrebna okrepa i podrška, ali je htio nama pokazati kako anđeli onima koji pobožno mole pomažu, tješe ih i prikazuju njihove molitve Bogu" (5. govor o anđelima)

Što se duh više oslobađa robovanja osjetilima, to se više, kako primjećuje anđeoski naučitelj, otvara anđeoskim nadahnućima. Stoga su djeca i sveci, čini se, miljenici anđela. Prirođena nedužnost i stečena čistoća preduvjet su za prihvaćanje svjetla.

Sv. Bernard kaže: "U 90. psalmu čitamo: Zlo neće doći do tebe, niti će se nevolja približiti tvojemu šatoru. Imajte na umu da to obećanje nije dano ljudima koji žive po zakonu puti, nego onima koji se, premda žive u tijelu, ravnaju prema duhu." (11. govor o psalmu *Qui habitat*)

Isti svetac kaže također: "Teško nama ako smo zbog svojih grijeha nedostojni da primimo posjet anđelâ i da uživamo u njihovoj prisutnosti! Ako nam je potrebno društvo anđelâ, moramo nastojati da ih ne uvrijedimo i da se vježbamo u krepostima za koje znamo da su im drage, kao što su: čistoća, svojevoljno siromaštvo i bratska ljubav." (1. govor za blagdan sv. Mihaela)

Bl. Petar Faber također ističe kako poroci i grijesi, naročito neumjerenost u jelu i piću, čovjeka zatvaraju pred nadahnućem dobroga anđela, a otvaraju utjecaju zlog anđela. Stoga je on odlučio biti umjeren u jelu i pilu, kao i u čitavom svojem ponašanju, videći da je to neophodno kako bi zli duhovi izgubili svoju moć da njime vladaju jer mu je možda srce otežalo od pohlepe.

Ta upozorenja učiteljâ u duhovnome životu samo su primjena općega zakona koji vrijedi i za

područje naravi i za područje milosti: stvaranje nove forme moguće je ako je materija za to na odgovarajući način pripremljena.

Kako bi sunce moglo ući te rasvijetliti i ugrijati neku prostoriju, valja podići zastore i otvoriti prozore. Da bi tekućina mogla ispuniti neku posudu, potrebno je prije svega da ova bude prazna. Da bi milost mogla prodrijeti u slobodno biće, potrebno je da ono bude osposobljeno primiti ju. Milost naime ne ulazi nikada silom. Bog poštuje zakone slobode što ih je sam dao.

Ako sve to sažmemo u nekoliko riječi, mogli bismo kazati da se na pozornici nalaze dvije sile: neizmjerna Božja ljubav koja čezne da se proširi, i neizmjerna bijeda čovjeka, koji je često nije svjestan.

Ništavilo koje Bog okružuje

Bog izgara od želje da daje, da daje bez prestanka, da daje preobilno, ali samo ako je čovjek spreman za primanje. Jean Tauler tu Božju želju antropomorfno izražava riječima: "Bog želi samo jedno jedino na svijetu što mu je potrebno, ali to želi tako snažno da tome posvećuje svu svoju pažnju. Želi naime naći plemenitu dubinu ljudskoga duha ispražnjenog i otvorenog božanskom zahvatu. Bog je svemoguć na nebu i na zemlji. Ipak, nešto ne može učiniti. Ne može izvršiti u čovjeku svoje najuzvišenije djelo protiv njegove volje" (*IIIe Sermon sur l'Epiphaine*, t. I, str. 197. – 198).

Kardinal Berulle primjećuje: "Čovjek je ništavilo koje Bog okružuje, kojemu je Bog potreban i koje je u stanju da Boga primi ako to hoće." (*Opuscules de piété*, Aubier, str. 119)

U Otkrivenju čitamo: "Evo stojim na vratima i kucam. Ako tko čuje moj glas i otvori vrata, ući ću k njemu i večerati s njime, i on sa mnom." (Otk 3,20) Nebrojeni su odlomci iz Svetoga pisma u kojima se govori o toj uskoj povezanosti između ljudskog otvaranja Bogu i dobivanja milosti od njega. "Mudrost lako vide oni koji je ljube i nalaze oni koji je traže. Ona pretječe sve koji je žude i prva im se pokazuje. Tko zorom k njoj râni, taj se ne muči: nalazi je gdje sjedi uz njegova vrata." (Mudr 6,13–15)

"Svemogući je gladne napunio dobrima, a bogataše otpustio praznih ruku", riječi su Djevičine (Lk 1,53).

Svi su ljudi siromasi. Svi su sagriješili i svima je potrebna Božja milost. Međutim svi nisu jednako svjesni svoje bijede i siromaštva. Tu svijest o svojoj nedostatnosti stječu molitvom. Ne molimo zato da bi Bog nešto o nama saznao, jer poznavao je naše potrebe još prije našega rođenja, niti, u strogom smislu, molimo zato da bismo Boga sklonuli i potakli da nam dadne danas ono što nam je uskratio jučer. Božje su misli i odluke nepromjenljive i vječne. No kršćanska molitva može promijeniti ljudsku oholost koja čovjeku zatvara pristup k milosti kao što spušten kapak sprečava ulazak svjetla u sobu (Usp. Toma Akvinski: *Compendium theologiae*, 2. dio, pogl. 2).

Crkveni naučitelji ne prestaju govoriti o tome. U svom prikazivanju nezdravih strasti i njihova utjecaja na ponašanje čovjeka, a naročito na njegov duhovni život, jedan Toma Akvinski ili Ivan od Križa ističu kako je primanje milosti uvjetovano odgovarajućim čovjekovim moralnim stavom i dispozicijom.

Znači li to da je svemogući Bog nemoćan pred zlim stavovima i dispozicijama volje čovjeka, koji bi bio u stanju da na taj način onemogući njegovo djelovanje? Ne. Sv. Toma vrlo lijepo primjećuje da Bog u svojoj svemogućnosti može u čovjeku stvarati ta dobra raspoloženja i dispozicije. Ako su one u čovjeku, Bog se njima služi, i to je normalno djelovanje milosti; ako ih pak nema, Bog ih može izazvati, i to su iznimni slučajevi, kao npr. neka iznenadna obraćenja koja čovjek ne može svojim razumom objasniti. U takvim intervencijama samoga Boga možemo, čini se, naći odgovore na pitanja koja si je postavljao Henri Bergson u vezi s nekim strelovitim i potpunim obraćenjima, kao što je bilo i ono sv. Pavla na putu u Damask. Jean Guitton, kad je izašla iz tiska knjiga André Frossarda "Bog postoji, ja sam ga susreo", u Figaru od 14. II. 1969. (*Une mutation instantanée*) iznio je ove riječi što mu ih je njegov učitelj Bergson jednoga dana rekao: "Da bi čovjek dobro shvatio te korjenite mutacije u savjesti, valjalo bi uzeti u razmatranje suvremena iskustva slična onomu sv. Pavla. Meni je poznato jedno na koje me je upozorio moj prijatelj William James; radi se o osobi koja je bila neprijateljski raspoložena prema katolicizmu, o Ratisbonneu. U jedan sat po podne Ratisbonne je

iz uljudnosti ušao u neku katoličku crkvu u Rimu. Deset minuta nakon toga izašao je iz nje, zauvijek izmijenjen i preobraćen. Kako objasniti takav trenutačan i trajan preobražaj?" Sličan preobražaj doživio je, kako znamo, i Andre Frossard.

Sv. Toma nas upućuje: "Božju volju ništa ne može ograničiti. On može u isti čas stvoriti čovjeka, njegovu sklonost i odgovarajuću milost, kao što može u isti čas stvoriti materiju, dispoziciju i formu." (*Summa*, II–II, q. 172, art. 3)

Načelo o kojemu govori anđeoski naučitelj, ima opći značaj. Ako je i za milost uobičajen preduvjet dobro raspoloženje (dispozicija), Bog u svojoj svemoći može u iznimnim slučajevima sve to stvoriti odjednom ni iz čega.

Te misli o uvjetovanosti milosti uopće i anđeoske intervencije napose, sadrže u sebi i odgovor na jedan prigovor u vezi s anđeoskom zaštitom i čuvanjem: ako anđeli postoje, zašto ima toliko grijeha među ljudima? Zašto anđeli ne prosvijetle ljude? Odgovor je jednostavan: nije dovoljno da anđeo čuvar daje ljudima dobra nadahnuća; potrebno je da ona budu primljena.

Te misli bacaju svjetlo i na drugi aspekt misije anđelâ, tj. na izvanredne pogodnosti i milosti kod osoba što žive u prisnoj vezi s njima. Te nas milosti ne smiju začuditi. Ako se i čini da nadilaze ljudske zasluge, sigurno ne nadilaze dubinu Božje ljubavi, ljubavi Onoga čiju želju da sebe daje bez prestanka i u izobilju, ne možemo shvatiti ni dokučiti.

Ako se jednoga lijepog ljetnog dana neka dvorana osvijetli i zasja punim svjetlom, to se zbiva zato što su u nju prodrle zrake sunca. Ako pak ostane u tami, to je zato što ljudske ruke nisu podigle zastore niti otvorile prozore.

Anđeli, te "zrake svjetlosti što dolaze od Boga, otkrivaju se samo onima koji ih ljube i zazivaju."

Andrea del Verrocchio; Anđeo i Tobija

POGLEDI U BUDUĆNOST

"Doći će vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrave nauke, nego će prema svojim strastima sebi nagomilati učitelje da im škakljaju uši, te će odvratiti uši od istine, a okrenut će se bajkama." (2 Tim 4,3–4)

Crkva često potiče vjernike da razmišljaju o tom upozorenju na opasnost pretjerane zagrijanosti za novotarije. To upozorenje čitamo i u misama za naučitelje.

Suvremene smutnje u katoličkoj nauci podsjećaju nas na apostolovo proročanstvo. Danas su, kako primjećuje Pavao VI, sve istine osporavane. Njemački katolički filozof Dietrich von Hildebrand upozorava na "Trojanskog konja u Božjem kraljevstvu". Veliki francuski mislilac Jacques Maritain vidi "neku vrst padanja na koljena pred svijetom, koje se očituje na tisuću načina". To je po njegovu mišljenju jedna od najčudnijih pojava u suvremenoj krizi katolicizma (*Le paysan de Garrone*, str. 85). P. L. Boyer analizira u svojim spisima "raspadanje katolicizma". Poznati teolog Hans Urs von Balthasar završava svoju knjigu "Kordula" poglavljem kojemu je naslov "Kad sol obljutavi". Tu se nalazi imaginarni razgovor između nekog političkog komesara i jednoga od takvih kršćana koji padaju na koljena pred svijetom, razgovor gdje možemo čitati i ove riječi: "Vaše kršćanstvo nije vrijedno ni hica iz puške; vi ste sami sebe uništili i prištedjeli nam trud da vas progonimo."

"Crkva se nalazi u času nemira, autokritike i, moglo bi se čak reći, samouništenja. Kao da se radi o unutarnjem vrlo kompleksnom i akutnom previranju, kojemu se nitko, nakon Koncila, ne bi nadao." Tu je misao izrekao Pavao VI. u svom govoru 7. prosinca 1968.

"Vi ste sami sebe uništili" i "čas samouništenja", nisu li to zapravo iste riječi iz dva posve različita izvora?

Upozorenje sv. Pavla, što ga je preuzela i liturgija, moglo bi se na neki način primijeniti i na napuštanje crkvene nauke o poslanju anđelâ među ljudima. Dok "Ispovijest vjere Pavla VI" potvrđuje ulogu anđelâ u upravljanju svijetom i dok Pio XI, Pio XII. i Ivan XXIII. riječju i primjerom potiču vjernike da žive u prisnom kontaktu s anđelima, danas smo svjedoci osporavanja crkvene angelologije[12]. I anđeli čuvari su, u skladu sa suvremenim skepticizmom, postali predmet demitizacije.

Nije li to osporavanje za vjernike razlog više da se drže naučavanja Crkve u toj stvari? Ako Bog dopušta da se objavljene istine dovode u pitanje, nije li to i zato da bi se vjernicima pružila prilika da prodube neke od njih, bolje osvijetlivši njihove temelje i odstranivši s njih suvišne naslage? Zbog zdravih reakcija koje izazivaju, osporavatelji nauke o anđelima mogu, i ne znajući, postati njezini promicatelji.

[12] Angelologija = nauka o andelima (op.prev.)

Pad i uspon

U posljednje se vrijeme spisi koji govore o anđelima sve više javljaju u raznim europskim zemljama. Anđeli postaju čak tema znanstvenih kongresa, npr. u Njemačkoj i Francuskoj (usp. Kongres u Maria Laachu 1957., u Mont Saint-Michel 1967., u Parizu 1968. itd.). Direktor jedne francuske revije iznio je nedavno kako je jedini članak u toj reviji koji je izazvao brojna povlađivanja i pisma zahvalnosti bila upravo jedna studija o ulozi anđela čuvara u svagdanjem životu u svjetlu Svetoga pisma i Predaje. Autor toga članka nije bio po profesiji teolog, nego katolički laik kao i većina suradnika te revije. Zaista, danas se mnogi kršćanski vjernici zanimaju za anđele.

Sadašnji razvoj angelologije podsjeća nas na misao sv. Ivana od Križa: što je više bijede među ljudima, to je više Božjega milosrđa. Nije li Providnost potaknula crkveno učiteljstvo da proglasi dogme o Bezgrešnom začeću (1854.) i o Marijinom Uznesenju na nebo (1850.) upravo zato da bi se zaustavio val naturalizma? Te su dogme dale nov polet i poticaj kako marijanskoj pobožnosti tako i mariologiji.

Angelologija će možda doživjeti sličan napredak. Duh Sveti, duša Crkve, s vremenom će razotkriti značenje i važnost stanovitih biblijskih izraza preko kojih mi katkada prelazimo i ne naslućujući njihovo bogatstvo. Pavao VI. iznio je u vezi s neistraživim dubinama evanđelja ovo mišljenje: "Dovoljno je da budemo malo pažljiviji pa da ustanovimo kako neki naoko priprost izraz ima neprocjenjivu snagu,

bogatstvo sadržaja i široku mogućnost primjene, teološku i ljudsku dubinu, te istinitost koja se očituje u svojoj božanskoj biti." (govor u bazilici sv. Pankracija u Rimu) Zahvaljujući dogmi Bezgrešnog začeća mi možemo danas bolje nego prije procijeniti svu dubinu pozdrava što ga je arkanđeo Gabrijel uputio Mariji: "Zdravo, milosti puna!" Tako bi jednoga dana vjernici mogli bolje shvatiti praktičnu primjenu i domet obećanja: "Zapovjedio je svojim anđelima da te čuvaju na svim tvojim putevima."

Prijateljska prisutnost u osamljenosti

Čini se da je štovanje anđela vrlo prikladno i kao lijek za danas vrlo rasprostranjen osjećaj osamljenosti i nesigurnosti.

Ako je istina da se kršćanska vjera danas potvrđuje među elitom, istina je i da ona gubi svoju snagu među masom. Broj praktičnih kršćana sve se više smanjuje. S druge strane, osjećaj osamljenosti i izoliranosti prijeti vjernim manjinama i njihovu poletu. Mnoge povjerljive izjave otkrivaju da taj osjećaj postoji i u renomiranim kršćanskim obiteljima i redovničkim zajednicama. Mnogi članovi tih zajednica kao da nam govore: "Osjećam se tako osamljen... Ne nalazim podrške u svojoj okolini... Moram plivati protiv struje..." Mentalitet padanja na koljena pred svijetom paralizira duhovni život i elan. A što da kažemo o ženama i muškarcima koji godinama žive sami, vjerni Bogu, ali lišeni pomoći i utjehe prijateljske prisutnosti i ohrabrujućih susreta?

Kakve li podrške, poticaja i svjetlosti za te žene i muškarce kad bi uživali podršku stalne prisutnosti anđela i bili svjesni da je on neprestano uz njih. Ta svijest nema konceptualno ni apstraktno značenje, kao npr. svijest nekoga sjemeništarca koji je čuo teorijsko izlaganje o anđelima, nego je konkretno i živo osvjedočenje o neposrednoj prisutnosti dragog prijatelja.

Mons. Jean Calvet, nekadašnji dekan Filozofskog fakulteta na Katoličkom institutu u Parizu, ispričao je kako ga je svjedočanstvo neke seljakinje podsjetilo na postojanje anđela čuvara:

"Šetao sam uskim i sjenovitim putem u svojem selu. Iza jednoga grma sretoh staricu s tri ovce koja se sva zgurila na svom štapu. Budući da po imenu poznajem te ljude u selu. rekoh joj:

- Dobar dan, Catinelle!

Ona se napola uspravila i odzdravila mi:

- Dobar dan, velečasni i družino!

- Pa ja sam potpuno sam, bako. Gdje ti vidiš nekakvu družinu?

Sada se potpuno uspravila, i ja sam vidio njezino izbrazdano lice i njezine svjetle, još lijepe oči. Rekla mi je ozbiljno:

- A anđeo čuvar?

- Oh, oprosti, bako. Gotovo sam zaboravio na anđela čuvara. Hvala ti što si me podsjetila.

Taj doživljaj stavio je anđele u prvi plan misli i molitava Jeana Calveta. On je u svom oratoriju podigao mali oltar u čast anđela čuvara. "Na taj sam način primio dobru lekciju. Kršćanski puk čuva

običaje i tradicije koje intelektualci napuštaju", pisao je kasnije (*Vie chrétienne au foyer*, br. 4/1968, str. 31. – 32).

Sjećamo se dirljive stranice u djelu suvremenoga talijanskog pisca Cesara Angelinija. On pripovijeda kako je u staroj opatiji prisustvovao moljenju kompletorija koji je, sa zaraznom uvjerljivošću, u tišini svetišta pjevao opat: "Posjeti, Gospodine, ovo prebivalište... I neka u njemu stanuju tvoji anđeli i čuvaju nas u miru."

Cesare Angelini vratio se u ćeliju. Kada su se zatvorila vrata, bio je svjestan da nije sam. Naslućivao je jednu tajanstvenu prisutnost. Osjećao je da je tu prisutan jedan anđeo, i to radi njega, samo radi njega. Obuzela ga je duboka radost kakve još nikada nije očutio.

"Vjera je čin vjerovanja u ono što se ne vidi", kaže sv. Augustin, a Newman definira kršćanina kao "čovjeka koji vjeruje u ono što ne vidi".

To vrijedi za kršćane koji bez rezerve vjeruju u prisutnost anđela čuvara: nevidljivo je za njih neosporna činjenica, gotovo vidljiva stvarnost.

Poput rendgenskih zraka

Da bismo mogli shvatiti značaj i zanosnost te stvarnosti te da ne bismo tu pojavu smještali u područje sna i autosugestije, valja imati na pameti jednu činjenicu iz religiozne psihologije, tako dragu sv. Tomi, naime superiornost nadnaravnih sila koje proizlaze od Boga, nad prirodnim silama koje se

odnose na ljudsku narav. Po vjeri čovjek postaje sudionik spoznaje što je Bog ima o samome sebi i o stvaranju. Po vjeri čovjek na neki način gleda svog anđela čuvara očima Božjim. Po vjeri kršćanin razabire jednu prisutnost ondje gdje duh, oslanjajući se samo na prirodne sile, ne uočuje nikakvu stvarnost.

Ta prodorna snaga vjere mogla bi se usporediti s rendgenskim zrakama. Sunčevo i električno svjetlo zaustavljaju se na površini pacijentova tijela, a rendgenove zrake prodiru kroz tijelo do kostiju. Međutim, kosti su stvarnost i onda kad su nevidljive, tj. kada ih sunčeva ili električna svjetlost, za razliku od rendgenske, ne čini vidljivima. Isto su tako anđeli stvarnost i kada ih reporterske kamere, psihološki testovi, sociološke ankete ili novinarske reportaže ne registriraju.

Za otkrivanje nekih stvarnosti potrebni su posebni instrumenti. Tako, na primjer, neke zvijezde možemo vidjeti samo teleskopom. Hoćemo li nijekati njihovo postojanje samo zato što ih prolaznik na ulici ne može vidjeti golim okom?

Sjetimo se jednoga za nas vrlo poučnog prizora iz Svetoga pisma, koji nam govori o dodatnoj spoznaji što je čovjek dobiva po vjeri. Dogodilo se to u Dotanu, obitavalištu proroka Elizeja i njegova sluge Gehazija. "Sirijski kralj okružio je grad konjima, kolima i jakim četama. Elizejev momak tada reče: Ah, gospodaru moj, što nam je činiti? Ovaj odgovori: Ne boj se, jer ih je više s nama nego s njima!"

To dodatno znanje stekao je Elizej po vjeri. Gehazi, koji nije imao tako živu vjeru, nije imao toga

znanja. Bila mu je potrebna svjetlost odozgo. Tada se Elizej pomoli ovako: "Gospodine, otvori mu oči da vidi!" I Jahve otvori oči momku, i on vidje: gora oko Elizeja, sva prekrivena ognjenim konjima i kolima!" (2 Kr 6,14–19). Ta je nebeska vojska bila otkrivenje anđeoske moći.

Lucija-Kristina, koja je po svojoj živoj vjeri bila u stanju da tako reći gleda anđele svojim tjelesnim očima, smatra da bi ljudi, kad bi mogli neprestano gledati anđele što ih okružuju i čuvaju, prestali osjećati zla koja ih tište, ali da, nažalost, na zemlji toga ne može biti (*Journal spirituel*, 16. VI. 1903).

Tada bismo mi naime vidjeli da zle sile što nas uznemiruju i katkada čak dovode do ludila, bilo u svagdanjem životu, bilo u međunarodnoj politici ili životu Crkve, u stvari nisu svemoćne, nego nad njima bdije Providnost i nadzire ih. Providnost se doduše katkada služi njima da bi očistila prijatelje Božje, kao što se zubar služi bušilicom da bi očistio šuplji bolesni zub. Nikada, ni u jednom trenutku povijesti, Bog ne gubi kontrolu nad situacijom. Naprotiv, uvijek, pa čak i u najmračnijim razdobljima povijesti Crkve i svijeta, vjerni anđeli imaju vlast nad pobunjenim anđelima. I posljednji od dobrih anđela ima vlast nad Luciferom, vođom pobunjenih anđela, kako tvrdi sv. Toma (*Summa* I, q. 109, čl. 4).

On tu vlast ima zato što je volja dobroga anđela potpuno u skladu s Božjom voljom i planovima, koji se ostvaruju uvijek i posvuda. "Tko god je, bio čovjek ili anđeo, potpuno združen s Bogom, postaje u duhovnom pogledu s njim jedno i, prema tome,

viši i jači od svakoga drugog stvorenja." (*Summa*, I, q. 112)

Odgovor Ivane Arške orleanskom Bastardu osvjetljuje tu superiornost vođa koji pristaju uz Božje planove: "U ime Božje izjavljujem da je Božji savjet bolji, sigurniji i pametniji od ljudskoga. Vi ste mislili da ćete me prevariti, ali ste prevarili sami sebe. Jer ja vam donosim najveću pomoć koju je ikada imao neki vitez, grad ili država. To je pomoć Kralja vjekova, pomoć što dolazi od Boga, koji se na molbu sv. Luja i sv. Karla Velikoga smilovao gradu Orleansu." (Paul Doncoeur: *Paroles et lettres de Jeanne la Pucelle*, str. 60)

Prijateljstvo s anđelima daje osjećaj sigurnosti. Naši nevidljivi prijatelji daju nam nešto od mira što ga oni crpe u Gospodinu Bogu, koji je zaista "Gospodar povijesti" (Pio XII).

Cvatuća pustinja

Ako bismo na anđele gledali isključivo kao na branioce i zaštitnike, obuhvatili bismo samo jedan aspekt njihove misije. Ako je državi potrebna policija i vojska, isto su joj tako potrebni učitelji, pisci i umjetnici. Anđeo čuvar nije samo zaštitni bedem, on je također poticaj i svjetlo. Njegov je zadatak ne samo da odvraća od ljudi duhovno i tjelesno zlo, nego i da ih potiče i vodi prema dobru. Poput predvodnika u planini, anđeo ide pred svojim štićenikom. U tom je smisao biblijskih riječi koje smo već više puta naveli: "Moj će anđeo ići pred tobom... poslat ću ga da te

čuva na putu i da te dovede na mjesto koje sam ti pripravio."

Ljudi koji su otvoreni anđeoskim nadahnućima i prosvjetljenima, iskusili su tu prisutnost svjetla i ljubavi. Oni od svojega suputnika primaju poticaj, radost i utjehu koje ne mogu naći među ljudima. "Samo one duše koje se prepuštaju vodstvu svojih anđela, koje žive u prisnom prijateljstvu s njima, ljube ih, časte i zazivaju s pouzdanjem, mogu izreći svu snagu, dobrotu i plemenitost tih božanskih sijača savršenosti." (Joseph Duhr: *Dictionnaire de spiritualité*, str. 623)

Tu valja istaknuti razliku između anđeoskog i ljudskog prijateljstva. Sv. Franjo Saleški kaže: "Anđeli čuvari ne napušaju nas premda mi napuštamo Boga." Ljubav anđela prema čovjeku vidovita je, čista, jaka i postojana. Ona ne podliježe promjenama, zaboravu ili nevjernosti. Ljubav anđela proizlazi iz ljubavi Boga prema ljudima te od nje dobiva postojanost i velikodušnost. Drugačija je međuljudska ljubav. Na nju utječu mnogobrojni čimbenici: obična glavobolja može čovjeka razdražiti, jedna dvosmislena riječ raniti, uvreda povrijediti. Nismo li svjedoci kako nesporazumi i razilaženja u nazorima mogu pomračiti i najsvjetlija prijateljstva? I ne dolazi li često u obiteljima i redovničkim zajednicama do sukoba zbog različitosti u temperamentu i naravi?

Kod anđela čuvara toga nema. Odgovorio čovjek njihovu prijateljstvu ili ne, oni nad njime bdiju bez prekida. Ostaju vjerni svom poslanju makar čovjek bio i nevjeran u vršenju svojih dužnosti prema nji-

ma. I dalje mu pružaju ruku pomoćnicu ma i oglušio se on o njihove poticaje i odvraćao od njih svoje lice. "Moj anđeo misli na mene, koja nikada ne mislim na njega", priznala je zbunjena jedna čitateljica knjige o anđelima. "Rodrigo, dolazim, hrlim k tebi!" kliče, junakinja Claudelove[13] "Cipelice od satena", na što joj njezin anđeo odgovara: "I ja ću te pratiti."

U mnogim zemljama postoji služba duhovne pomoći nazvana "prijateljski telefon". Naime, osobe koje trpe od osamljenosti mogu od te službe telefonski zatražiti pomoć. Tu možemo čuti ovakve pozive: "Osjećam se beskorisan", "osamljena sam", "navečer se hranim kruhom, tišinom i samoćom." "Idem u kino i čitavo vrijeme predstave pitam se: A što zatim? Što ću raditi poslije kina?" Kako li bi te osobe bile iznenađene kad bi im netko otkrio neprestanu prisutnost anđela koji ih vidi, ljubi i gori od želje da njihovu samoću ispuni i njihovu pustoš učini cvatućom, učeći ih kako da svoje vrijeme i energiju iskoriste u službi Boga i ljudi.

Nikada nećemo dovoljno shvatiti tajni sklad koji postoji između pomoći i darova Gospodina Boga i nebeskih stanovnika s jedne strane, i skrovitih želja i iščekivanja ljudskog duha i srca s druge strane. Bog je ljubav. Isus je sišao s neba "da spasi ono što je bilo izgubljeno". Kao i voda, Božja milost traži praznine da ih ispuni. Kao i sunce, Božji darovi traže prostor po kojemu će se prosuti. Anđeli čuvari su u

[13] Claudelove drame prevedene su kod nas prvi put 1971., u jeronimskoj biblioteci "Džepna knjiga" ("Navještenje" i "Razdioba podneva") – op. prev.

tom djelu Božji pomoćnici. Oni nas pripremaju za primanje milosti. To su naši pravi prijatelji.

Pavao VI. rekao je prigodom kanonizacije brata Benilda, redovnika Školske braće i prisnog prijatelja anđelâ: "Valja obnoviti i ojačati osjećaj za općinstvo svetih, osjećaj sigurnosti da smo, po riječima sv. Pavla, sugrađani svetih i ukućani Božji." (Ef 2,19)

Jacques Maritain piše: "Reklo bi se da mi glupo vjerujemo kako ti stanovnici neba (sveci i anđeli) spavaju slatkim snom svojega blaženog gledanja, a nas ne žele više vidjeti i zaboravili su nas." (*Carnet de notes*, str. 363)

Mi živimo s anđelima

"Skriveni i tajanstveni Bog nije daleki i odsutni Bog, nego Bog uvijek blizak." (Henri de Lubac: *Sur le chemins de Dieu*, str. 112) Mi u njemu "živimo, mičemo se i jesmo". Slično bismo mogli reći da skriveni i tajanstveni anđeo nije daleki i odsutni anđeo, nego anđeo koji nam je uvijek blizak kao i Bog čiji je on poslanik među ljudima. Anđeo nas prati uvijek i posvuda te sudjeluje u svim našim dobrim djelima. "Već ovdje na zemlji mi živimo u društvu anđelâ", piše sv. Toma, iznoseći s jednostavnošću kontemplativca plod svojeg iskustva. Kad su je pitali o prisutnosti anđelâ, Ivanu Arška svojim je sucima odgovorila: "Mnogo puta sam ih vidjela među ljudima."

Da bi svojim župljanima objasnio anđeosku prisutnost, Newman im je govorio o anđelima što ih je Jakov u svom snu vidio kako uzlaze i silaze po

ljestvama. Sin Izakov slika je svakog čovjeka, za kojeg se neprestano brinu anđeli čuvari, koji nose u nebo naše molitve i prošnje a odanle nam donose svjetlo i snagu. Anđeoski svijet okružuje nas sa sviju strana kao i atmosfera koja nas obavija. "Pazite, često se govori o onom svijetu kao da on počinje tek nakon naše smrti. Ne, on već sada postoji, usred nas, oko nas." Jakov ga je vidio u svom snu. Okruživahu ga anđeli o čijoj prisutnosti i egzistenciji dotada nije imao pojma. Kratko rečeno, "i mi živimo okruženi svijetom duhova s kojim smo povezani premda toga nismo svijesni". Čemu dakle da se opiremo toj prisutnosti koju nam svjedoči naša vjera?

Kao Newman, i Paul Claudel bio je osjetljiv za prisutnost nevidljivog svijeta. On je pokušao analizirati tajanstveno zračenje utjecaja anđela čuvara na čovjeka: "Način na koji idemo naprijed, istodobno je i naš i njegov. Mi sami po sebi ne bismo mogli s takvom pobjedonosnom lakoćom, a istodobno takvom skromnošću i sigurnošću ići naprijed. Taj kratki refren koji katkada pjevušim da bih se ohrabrio, a sličan je plesnim melodijama kojima sam nekoć učio svoju djecu, primio sam iz njegovih usta. On je pročistio moje oči žučju neizrecive i tajanstvene Ribe. Zahvaljujući njemu ja na sve mogu gledati novim očima, zahvaljujući njemu plavetnilo neba miješa se pod mojim nogama s tvrdim tlom po kojem koracam. Po njemu iz sviju stvari mogu izvući pouku i biti za njih zahvalan, po njemu sve što mi je zdesna i slijeva postaje za me ritam, misao, usporedba, žar i himna!" (*Présence et prophétie*, str. 261. – 262)

Štoviše, sprijateljivši se sa svojim anđelom čuvarom, čovjek počinje naslućivati njegovu tajanstvenu ljepotu. Dominikanac p. Lavy piše: "Ne vjerujem da se sve ljepote i savršenstva na zemaljskoj kugli mogu usporediti sa savršenstvom i ljepotom jednog anđela." (*Les Anges*, Paris 1890, str. 51)

Gemma Galgani, koju je 1940. Pio XII. proglasio svetom, bila je kao i sv. Franciska Rimska obdarena vidljivom prisutnošću svojeg anđela čuvara. Živjela je u prijateljstvu s njime. Anđeo je za nju bio kao pametni stariji brat, katkad nježan a katkada strog koreći je zbog njezinih pogrešaka. Svetičin duhovni vođa isprva je sumnjao u tu vidljivu prisutnost, a kasnije je uvidio da se ne radi o halucinaciji.

Pjesnik Rainer Maria Rilke predočuje si na svoj način nadnaravni sjaj anđela: "Kad bi me koji od njih privio na svoje srce, pao bih mrtav od te strašne prisutnosti, jer ljepota nije drugo doli početak užasa." Kardinal Daniélou primjećuje da je u Rilkeovu pjesničkom rječniku "užas" oznaka za intenzitet božanske egzistencije, koji u njemu izaziva neku vrst svete strave. U tom smislu možemo shvatiti i navedene Rilkeove riječi iz "Devinskih elegija".

Prijateljstvo sv. Gemme Galgani sa svojim anđelom čuvarom jest bez sumnje nešto izuzetno, kao što je, uostalom, izuzetan bio i njezin život usred svijeta, ispunjen molitvom i pokorom. Njezin duhovni vođa govori o tom kako Bog dodjeljuje svoje milosti prema posebnom pozivu svakoga pojedinog čovjeka. Nisu svi pozvani na isti stupanj savršenosti i na istu apostolsku revnost. "Iz toga slijedi da je poslanje an-

đela čuvara različito prema različitim pojedincima. Budući da je Gemma bila pozvana od Providnosti da zauzme mjesto uzvišenije nego većina vjernika, bilo je potrebno da se njezin anđeo čuvar brine za nju na poseban način." Kardinal Daniélou pak primjećuje: "Najveći među svecima i Božjim ljudima, od sv. Augustina do John-Henryja Newmana, živjeli su u prisnom prijateljstvu s anđelima." (*Les Anges et leur mission*, str. 5)

Nevidljivi strojovođe svemira

Ne bismo htjeli završiti a da prije toga ne upozorimo na jedno dosad gotovo neistraženo područje. Radi se o povezanosti anđelâ sa svemirom, sa svijetom oko nas. Sv. Toma kaže: "Anđeli upravljaju svim tjelesnim stvarima. To nije samo nauka svetih naučitelja, nego i svih filozofa." (*Summa*, II, q. 110, art. 1)

Jean Daniélou u spomenutom djelu piše: "Radi se dakle o nauci čvrsto utemeljenoj na tradiciji i razumu. Mi mislimo da su obavljači mudrog i pouzdanog upravljanja o kojemu svjedoči red u svemiru nebeski duhovi, pa makar se to ne svidjelo racionalizmu naših suvremenika. Možda bi nam ta povezanost anđelâ s vidljivim svijetom mogla dati ključ za objašnjenje nekih tajni." (*Les Anges et leur mission*, p. 12)

"Dodajmo da pronalasci i otkrića nuklearne fizike na neslućeni način proširuju poglede sv. Tome", primjećuje sa svoje strane kardinal Journet. "Ta

nam otkrića omogućuju da uđemo u svijet koji je, doduše, još uvijek materijalan, ali u kojemu materija na stanovit način sudjeluje u nevidljivosti duha. Heisenbergov princip neodredenosti govori nam koliko neshvatljivog za nas još ima na tom području. Vjerojatno se upravo tu na povlašten i presudan način ostvaruje djelovanje čistih stvorenih duhova i njihov utjecaj na kozmos." (*L'Eglisé du monde incarné*, t. III, str. 236)

Ta je povezanost anđelâ s vidljivim svijetom veoma zanimala kardinala Newmana. Govoreći o njima kao o "nevidljivim strojovođama svemira", on se pita: "Nije li takva nauka pametnija i radosnija za ljudski duh od one koja se zadovoljava samo zakonima i teorijama znanosti?"

On piše također: "Priroda nije bez duše. Njezin svagdanji život odiše inteligencijom. Ona se pokorava primljenim odredbama. Kamo god pogledamo, sve nam doziva u pamet ta bića ispunjena milošću i svetošću, službenike Svevišnjega, koji se udostojaše staviti se u službu baštinikâ obećanja. U svakom dašku zraka, u svakom sjaju svjetla i ižarivanju topline i u svakom očitovanju ljepote kao da gledamo lepršanje odjeće onih koji gledaju Boga licem u lice." (Paroch. Serm. II, XXIX, The Powers of Nature)

Zatim nastavlja: "Zamišljam kako neki učenjak analizira cvijet, travu, kamen ili zraku sunčane svjetlosti. Najednom u tim vidljivim oblicima on otkriva moćno nevidljivo biće koje im daje ljepotu, milinu i puninu. Kakvo li će tada biti uzbuđenje toga čovjeka! Kako li nam je neugodno ako iz nepažnje

gurnemo nekoga laktom ili mu stanemo na nogu! Ne zato što bismo ga bili ozlijedili, nego jednostavno zato što smo svjesni da smo time pokazali svoje pomanjkanje poštovanja. Koliko toga ima u jednome cvijetu ili travi da nas iznenadi i uzbudi! Htio bih da o tim stvarima znamo koliko i najbolji botaničari. Pa ipak, kako je to malo u usporedbi sa znanjem u tih nevidljivih bića...Stoga bismo, mudrujući o prirodnim pojavama i ponavljajući njihove stručne nazive i svojstva, morali misliti na te velike Božje službenike koji nas slušaju i ne bismo se smjeli usuđivati govoriti o tim stvarima s takvom sigurnošću i bez dužnog poštovanja u prisutnosti onih koji znaju mnogo više nego mi. Nemojte misliti da se tu radi o plodovima naše mašte. Bez sumnje nam Sveto pismo ne govori bez razloga o anđelima, a ja pak ne vidim bolje upotrebe naše inteligencije nego da nastojimo povezati sliku materijalnog svijeta sa slikom drugoga svijeta..."

S dominikancem p. Régameyom mogli bismo precizirati: "Da se razumijemo: mi nipošto ne želimo uvoditi u prirodne sile što ih registrira i što će ih registrirati suvremena fizika duhovne utjecaje koji bi djelujući zajedno s tim silama proizvodili određene prirodne pojave. Ne mislimo da se anđeoski utjecaj sam po sebi može registrirati onako kao što su fizičari otkrili na primjer protone, fotone, mezone, kozmičke zrake ili radar... Mi nećemo tražiti u svijetu mjesto za duhovno djelovanje te vrste. Dvije rečenice u dovoljnoj mjeri izražavaju zahtjev za znanstvenom strogošću kojom se diče suvremene znanosti: ponajprije,

primjena onoga što je konstatirano na području znanosti mora biti na razini konstatiranoga; a zatim, na tom područjú mora se smatrati u znanstvenom pogledu neopstojnim ono s čime se ljudski duh ne može iskustveno povezati na osnovu konstatiranoga." (*Les anges au ciel et parmi nous*, str. 95)

Na taj način p. Régamey određuje sferu unutar koje nema mjesta za anđeosku intervenciju. Jedan drugi dominikanski teolog, p. Lavy, također autor djela o anđelima, govori o onoj višoj razini na kojoj se ostvaruje anđeoski, sasvim duhovni, utjecaj na materijalni svijet. Ono što je Newman rekao pjesničkim i duhovnim jezikom, izražava p. Lamy jezikom filozofskim i teološkim:

"Priroda ne može objasniti sama sebe u svom postojanju, pa stoga moramo tražiti njezin stvoriteljski uzrok. Priroda se ne može objasniti ni u svom gibanju koje je pokrenulo svijet iz kaosa. Gibanje u svemiru ne može se objasniti bez božanskog pokretača. To je pokret koji Balzac zove neshvatljivim dahom vrhovnog tvorca svjetova. Ovdje ima mjesta za čitav hijerarhijski niz posrednika. Nijednom podređenom uzroku, pa čak ni elementima, ja time ne oduzimam zasebno djelovanje. Sv. Toma kaže da tjelesna bića imaju način djelovanja određen naravlju koju su primila od Boga. Međutim on istodobno priznaje da se to djelovanje ostvaruje samo unutar kruga kretanja koje je na neki način utisnuto u tjelesa, ali ne dolazi od njih. Tjelesna bića imaju svoje determinirano djelovanje, ali ga ostvaruju samo ukoliko prime gibanje izvana. Tjelesnim je bićima naime svojstveno

da djeluju samo ako prime impuls od drugoga. Sve na ovom svijetu oblikuje se u okviru takvog gibanja, kako god se ono zvalo: toplina, svjetlo, struja ili kako drugačije. Anđeo dakle također djeluje u ozračju gibanja bićâ, na višoj razini od fizičke. Sv. Toma kaže da anđeo preobražava tjelesnu tvar savršenije nego tjelesni činioci, tj. djelujući na tjelesne činioce kao uzrok koji je izvan i iznad njih. Sv. Augustin pak misli da nema gibanja u prostoru a da ono ne pretpostavlja gibanje u vremenu, ni gibanja u vremenu da ne pretpostavlja neko životno gibanje, ni životnog gibanja da ne pretpostavlja razumsko gibanje.

Teškoće oko objašnjenja i definicije tog djelovanja samo dokazuju naše neznanje. Naime, što je neko djelovanje dublje, ono je to skrovitije, kao npr. djelovanje Božje, koje je oku skrivenije nego sva druga djelovanja. Čak i ako se radi o fizičkim činiocima, o svjetlu, toplini ili elektricitetu, mi možemo konstatirati i registrirati njihovo djelovanje, ali objašnjenje i narav toga djelovanja izmiču nam. Nije onda čudno ako nam djelovanje duha na tijelo, djelovanje duha na duh i djelovanje Boga na bića također izmiču." (p. Lavy, *Les Anges*, str. 185. – 186)

Misli kardinala Newmana, Journeta i Daniéloua, kao i misli dominikanaca Régameya i Lavyja, o "kozmičkoj ulozi" anđelâ osvjetljuju mišljenje sv. Tome da Bog preko anđelâ djeluje na materijalni svijet.

Tako se anđeli javljaju kao produžena ruka Stvoritelja i kao njegovi činioci u svemiru. Valja priznati

da je to područje anđeoskog djelovanja vrlo slabo istraženo.

Zajednička istraživanja kršćanskih filozofa, teologa i znanstvenika mogu osvijetliti to područje koje se još nalazi u tami. Jedan znanstvenik priznao je: "Što više proučavam materiju, sve više u njoj otkrivam duh." Možda će jednoga dana neki drugi znanstvenik priznati: "Što više otkrivam prisutnost toga duha, sve više se pitam o njegovu ishodištu i o toku kojim je ono povezano sa svemirom."

Taj tok je svijet anđelâ.

Da bismo vidjeli zvijezde

Na kraju ove knjige možda će se koji čitalac sjetiti iskustava i izjava papâ našega vremena s prvih strana knjige: npr. prisnoga prijateljstva Pija XI. s njegovim anđelom, poziva Pija XII. da već sada živimo u prijateljstvu s onima koji će biti naši drugovi u vječnosti, želje Ivana XXIII, pape obnove, da se proširi pobožnost prema anđelima čuvarima, ispovijesti vjere Pavla VI, koji u njoj govori o sudjelovanju anđelâ u Božjem upravljanju svijetom

Možda će nekoga ta svjedočanstva i izjave papâ začuditi, jer su u suprotnosti sa suvremenim mentalitetom. Pa ipak te izjave nisu nipošto plod nekakve sentimentalnosti ili bujne mašte. One su trijezne i realne. Kažu nam ono što jest, i otvaraju nam oči.

Moglo bi se govoriti o "smrti anđelâ", kao što se govorilo o "smrti Božjoj". U vezi s time Pavao VI. kaže da se nije ugasilo sunce koje sja, nego su se za-

mračile ljudske oči. Bog sâm nije umro, ali je mrtav u mislima i srcima mnogih ljudi.

Slično tome, u vezi sa "smrću anđelâ" mogli bismo reći da nisu ugasnule zvijezde što sjaju na nebeskom svodu. Njih je i dalje bezbroj, premda ih čovjek u pô bijela dana golim okom ne može vidjeti.

Da bismo vidjeli zvijezde, valja ući u noćnu tamu.

Isto tako, da bismo vidjeli anđele i mogli stupiti s njima u kontakt, valja nam ući u "sjajnu tamu" vjere, valja nam dati povjerenje Bogu koji nam je sam objavio istinu o njihovu postojanju i poslanju među nama.

Gustave Doré

SADRŽAJ

Predgovor ... 5

Pred dilemom ... 11

Svjedočanstva i iskazi ... 13
Vrlo lijepa tajna ... 15
Stanovita prisnost ... 18
Često s njime razgovaram ... 20
Komunikacija s anđelima drugih ljudi ... 23
Pridruženi Božjem upravljanju ... 26

Što kažu Sv. pismo i liturgija ... 30

Umirući od žeđi u pustinji ... 32
Uzeše ga za ruku ... 33
Hodajući usred plamena ... 35
I ukaza im se konjanik ... 37
Priteci nam u pomoć ... 39
Ponovno osvojiti zauzetu zemlju ... 40
Kao kad bismo zanemarili atomsku bombu ... 42

Na ovoj zemlji nećemo nikada znati... ... 46

Izašlo iz mode ... 50
Strašno sladunjavi ... 51
Hoće li kemija nadomjestiti molitvu? ... 53
Ne da bismo se digli u stratosferu ... 55
Lov na anđele ... 58

Pukotine i zasjede ... 62

O đavlu se jedva usuđujemo govoriti ... 66
Providencijalna uloga ... 68
Zao duh prikriva svoje obličje ... 70
Vinko Paulski upozorava ... 72
Dva nevidljiva tabora ... 75
Više ih je s nama nego s njima ... 77
Knez laži ... 79

Na svim tvojim putovima ... 81

Anđeoska zaštita i spasavanje nekršćana ... 82
Nogom ćeš gaziti lava i ljuticu ... 85

Bog drži svoja obećanja ... 86
Poniženje Boga ili uzvišenje ljudi? ... 88
Strateška točka ... 90
Nenadano proširenje moći razuma ... 91
Njegova blizina nas jača ... 93
Poput kapljica vode što ih upija spužva ... 95
Obratite se mojemu anđelu čuvaru ... 98
Da se raspodijeli to preobilje ... 100
Izvor i tok ... 102
Ne samo kraj nas, nego u nama ... 103
Nema razloga da se vjernik zbuni ... 105
Ni štrajkova ni godišnjeg odmora ... 106
Svaki čovjek i sav čovjek ... 108
Daje im svoja krila ... 109

Oni neprestano gledaju Nevidljivoga ... 112
Žalost anđela? ... 113
Ravnodušnost ili mudrost ... 115
Anđeo je znao ... 117
Vidjet ćeš da je sve bilo dobro ... 119
Savršen sklad ... 121
Jedinstvo i plodnost ... 125
Nikada aktivnija ... 127

Kraj njegovih vrata ... 130
Ako budeš slušao njegov glas ... 131
Došao sam zbog tvojih riječi ... 133
Oni zaslužuju da im anđeli služe ... 135
Kako bi moglo ući sunce ... 137
Ništavilo koje Bog okružuje ... 138

Pogledi u budućnost ... 143
Pad i uspon ... 145
Prijateljska prisutnost u osamljenosti ... 146
Poput rendgenskih zraka ... 148
Cvatuća pustinja ... 151
Mi živimo s anđelima ... 154
Nevidljivi strojovođe svemira ... 157
Da bismo vidjeli zvijezde ... 162

HKD SV. JERONIMA PREPORUČA

DJELA FULTONA J. SHEENA

SEDAM POSLJEDNJIH RIJEČI - *Poruka s križa*
Glasoviti biskup i propovjednik F. J. Sheen razmišlja o "Sedam posljednjih riječi" našeg Otkupitelja upućenih s križa.
Cijena: 20,00 kn

DUGA BOLI
Majci Boli kojoj Sedam riječi s križa bijahu kao sedam duginih boja s neba, zalog svršetka potopa trpljenja u slavi uskrsloga Krista koji je Svjetlo svijeta. *Cijena: 25,00 kn*

SEDAM BLAŽENSTAVA I KRIŽ
Između blaženstava svijeta i blaženstva Kristova je duboka prova-lija! Kojim ćemo putem ići? Onim kojim vodi u vječnu smrt ili putem koji vodi u vječni život? *Cijena: 25,00 kn*

ŽENA - *Marija iz Nazareta*
Djelo biskupa F. J. Sheena o "blagoslovljenoj među ženama" -Isusovoj majci Mariji. *Cijena: 30,00 kn*

PRVA LJUBAV SVIJETA
Ključ da bismo razumjeli Mariju jest u ovome: "Ne počinjemo od Marije, počinjemo od Krista Sina živoga Boga".
Cijena: 60,00 kn

EDICIJA - SVECI I SVETIŠTA

W. von Heidenstam: **BOŽJI PUT SVETE BRIGITE**
Cijena: 35,00 kn

M. Schoepflin-L. Seren: **SV. VALENTIN** - *životopis - molitve*
Cijena: 25,00 kn

MINI EDICIJA - ANIMA

DOĐI DUŠE SVETI - *pobožnosti na čast Duhu Svetom.*
Cijena: 10,00 kn

sv. Karlo Boromejski: DUHOVNI UGOVOR *Cij.: 10,00 kn*

KARMELSKI ŠKAPULAR - *Evo znaka spasenja.*
- Obećanje Majke Božje sv. Šimunu Stocku. *Cij.: 10,00 kn*

VJEČNA DEVETNICA - *Gospi od čudotvorne medaljice*
- sv. Katarina Laboure +1875 *Cijena: 7,00 kn*

KRIŽNI PUT TROJICE BISKUPA *Cijena: 20,00 kn*

MINI EDICIJA - SVECI

SV. BENEDIKT - *zaštitnik Europe*
životopis - štovanje - molitve - križ - medaljica *Cijena: 15,00 kn*

G. Cioffari: SV. NIKOLA
životopis, legende, štovanje i molitve *Cijena: 20,00 kn*

SVETI JUDA TADEJ *Cijena: 10,00 kn*

C. Gastaldi: TRINAEST UTORAKA SV. ANTUNU
Cijena: 15,00 kn

EDICIJA - SVJETLO ŽIVOTA

Josip Kribl: SMISAO ŽIVOTA *Cijena: 25,00 kn*

W. Stinissen: JA NE UMIREM, JA ULAZIM U ŽIVOT
Cijena: 35,00 kn

W. Stinissen: VJEČNOST U VREMENU *Cijena: 50,00 kn*

W. Stinissen: MALA KNJIGA O DOBROM VREMENU

ZDRAVO DJEVO - *najljepše hrvatske marijanske pjesme*
CD – 70,00 kn; kaseta – 40,00 kn

Sv. Antun Padovanski **PROPOVIJEDI**

Kapitalno djelo crkvenog naučitelja i velikog propovjednika prvi put i na hrvatskom jeziku.

I. VRIJEME DOŠAŠĆA I BOŽIĆA *Cijena: 60,00 kn*
II. KORIZMENO I VAZMENO VRIJEME *Cij.: 70,00 kn*
III. MARIJANSKE I SVETAČKE *Cijena: 65,00 kn*

Sv. Franjo Saleški
TEOTIM RASPRAVA O BOŽJOJ LJUBAVI

Remek-djelo duhovnosti jednog od najvećih i najčitanijih kršćanskih mislilaca, s kojim je pokazao da su življeno kršćanstvo i istinska svetost mogući u svakodnevnom životu.
Cijena: 120,00 kn

Radovan Grgec: **ZAKON SRCA - PRIGODNA RAZMIŠLJANJA**
Cijena: 30,00 kn

Radovan Grgec: **REĆI IME** *Cijena: 30,00 kn*
Tomo Vereš: **RAZMIŠLJANJA JEDNOG KRŠĆANINA**
Cijena: 50,00 kn
Jan Ch. Korec: **OD ONE BARBARSKE NOĆI** *Cij.: 50,00 kn*
Jagoda Truhelka: **ZLATKO** - ***roman o dječaku*** *Cij.: 70,00 kn*

NARUDŽBE:

Ćirilo - Metodska knjižara, Kaptol 29, Zagreb,
tel.-fax: 01/48-14-709;
HKD sv. Jeronima, Trg kralja Tomislava 21,
Zagreb; tel.: 01/49-22-300

"Anđelima svojima Bog zapovjedi da te čuvaju na svim putevima tvojim."

***

Paul Claudel piše: "Od anđela iz raja zemaljskoga do anđela iz Apokalipse, od onoga koji se ukazao Manoahu do onoga koji je poučio Zahariju, od onih koji su šibali Heliodora do pratioca mladoga Tobije, od anđela koji je tješio Hagaru do onoga koji je izbavio sv. Petra, na gotovo svim stranicama Svetoga pisma nailazimo na te pratioce koji nas poučavaju i tješe."

Čitava je Biblija prožeta tajanstvenom prisutnošću anđelâ.

***

Anđeli, te "zrake svjetlosti što dolaze od Boga, otkrivaju se samo onima koji ih ljube i zazivaju."

ISBN 953-6111-43-8
9 789536 111435